

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Diplomová práce

2024

Bc. Bernadeta Baroková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Environmentálny populizmus na Slovensku

Diplomová práce

Autorka práce: Bc. Bernadeta Baroková

Studijní program: Veřejná a sociální politika

Vedoucí práce: doc. Ing. et Ing. Eliška Vejchodská, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze 03.01.2024

Bernadeta Baroková

Bibliografický záznam

BAROKOVÁ, Bernadeta. *Environmentálny populizmus na Slovensku*. Praha, 2024. 70 s. Diplomová práca (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut sociologických štúdií, Katedra verejnej a sociálnej politiky. Vedoucí diplomové práce doc. Ing. et Ing. Eliška Vejchodská, Ph.D.

Rozsah práce: 161 105 znakov vrátane medzier

Abstrakt

Cieľom tejto práce je zistiť, aké sú znaky environmentálneho populizmu na Slovensku, ktorý šíрили pravicové strany, označené ako populistické, a ktorý sa širil vo vzťahu k témam ochrany prírody a klimatickej krízy vo vystúpeniach v Národnej rade Slovenskej republiky pri konkrétnom návrhu zákona, ktorý mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, tzv. reforma národných parkov. V teoretickej časti je identifikovaný stav a výzvy ochrany prírody na Slovensku, postoje odbornej a širokej verejnosti, ako aj navrhovaná reforma národných parkov. Teoretický rámec práce zahŕňa vymedzenie populizmu a environmentálneho populizmu, a ďalších fenoménov, ktoré sa s populizmom vyskytujú. Empirická časť pozostáva z analýzy prostredníctvom dvoch metód – kvalitatívnej kritickej diskurzívnej analýzy a kvantitatívnej metódy holistického známkovania 161 vystúpení aktérov, ktorí sa dostali do parlamentu v roku 2020 na kandidátnych listinách strán Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko a Sme rodina. Medzi najzásadnejšie zistenia výskumu patrí, že environmentálny populistický diskurz sa v diskusii o reforme národných parkov vyskytuje. Analyzovaní aktéri v diskurze používajú koncepty antielitizmu, ľudocentrizmu, a ekonomickej marginalizácie ľudí. Spojenie populistických pravicových strán a environmentálneho populizmu tiež potvrdzuje zhoda s analyzovanými aspektami populistickej radikálnej pravice, ako je nespokojnosť s vedeckým diskurzom a zelený patriotizmus. V rétorike analyzovaných aktérov sa tiež objavuje nacionalizmus a ohrozenie národnej suverenity.

Kľúčové slová

environmentálna politika, environmentálny populizmus, populizmus, pravica, populistická radikálna pravica, národné parky, ochrana prírody, klimatická kríza, Slovensko

Abstract

The aim of this thesis is to identify the characteristics of environmental populism in Slovakia, which has been promoted by right-wing parties, labelled as populist, and which has been promoted in relation to the issues of nature conservation and the climate crisis in speeches in the National Council of the Slovak Republic on a specific bill amending Act No. 543/2002 Coll. on the Protection of Nature and the Countryside, the so-called reform of national parks. The theoretical part identifies the status and challenges of nature conservation in Slovakia, the attitudes of experts and the general public, as well as the proposed reform of national parks. The theoretical framework of the thesis includes the definition of populism and environmental populism and other phenomena associated with populism. The empirical part consists of an analysis using two methods - qualitative critical discourse analysis and quantitative method of holistic grading of 161 speeches of actors who were elected to the Parliament in 2020 on the electoral lists of Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko (Kotlebovi – the People's Party Our Slovakia) and We are Family (Sme rodina). One of the most significant findings of the research is that environmental populist discourse is present in the debate on the reform of national parks. The analysed actors in the discourse use the concepts of anti-elitism, people-centrism and economic marginalisation of people. The connection between populist right-wing parties and environmental populism is also confirmed by the consistency with the analysed aspects of the populist radical right, such as dissatisfaction with the scientific discourse and green patriotism. Nationalism and threats to national sovereignty also appear in the rhetoric of the analysed actors.

Keywords

environmental policy, environmental populism, populism, right-wing, populist far right, national parks, protection of nature, climate crisis, Slovakia

Názov práce

Environmentálny populizmus na Slovensku

Title

Environmental Populism in Slovakia

Pod'akovanie

Moje najväčšie pod'akovanie patrí mojej školiteľke, doc. Ing. et Ing. Eliške Vejchodskej, Ph.D., jej konštruktívnej kritike, záujmu a odborným komentárom. Veľmi si vážim jej prístup a podporu počas tvorby práce. Taktiež by som rada pod'akovala doc. PhDr. Pavlovi Fričovi, Ph.D., ktorý mi na začiatku poskytol cenné rady a odporučil výber literatúry o populizme. Moja vďaka tiež patrí fakulte a katedre za mnoho príležitostí, ktoré mi akademické prostredie univerzity ponúklo.

Chcem tiež pod'akovať mojej rodine – rodičom, súrodencom, partnerovi, starej mame, ktorí mi boli oporou a podporovali ma.

OBSAH

Úvod	11
1. Ochrana prírody na Slovensku	13
1.1. Výzvy ochrany prírody na Slovensku	15
1.2. Ochrana prírody v časech klimatickej krízy	17
1.3. Snaha o zmenu stavu národných parkov na Slovensku	19
1.4. Postoje odbornej a širokej verejnosti k národným parkom	22
2. Čo je populizmus?	24
2.1. Politizácia, polarizácia a populizmus	27
3. Ľavicový a pravicový populizmus	29
4. Environmentálny populizmus	33
5. Vzostup populizmu vo svete a v Európe	41
5.1. Vzostup populizmu na Slovensku	43
6. Metodológia	46
6.1. Kvalitatívna analýza: Kritická diskurzívna analýza	49
6.2. Kvantitatívna analýza: Holistické známkovanie	51
7. Analýza	54
7.1. Kvalitatívna analýza – kritická diskurzívna analýza	54
7.2. Kvantitatívna analýza – holistické známkovanie	65
8. Diskusia	67
Záver	79
Použitá literatúra	81
Zoznam príloh	

Úvod

Populizmus sa vo svojej podstate považuje za antidemokratický, za hrozbu pre inštitúcie, pluralizmus, či právny poriadok, a preto sa predpokladá, že populizmus vedie k autoritarizmu (Inglehart & Norris, 2016). Populizmus tiež dostal prívlastok ‚neliberálnej demokracie‘ (Zakaria, 2003 v Mudde, 2004). V literatúre prevláda definícia populizmu ako ideológie, ktorá považuje spoločnosť za ultimátne rozdelenú na dve homogénne skupiny – dobrých ‚ľudí‘ a skorumpovanú ‚elitu.‘ Vo vnímaní populistov by mala byť politika vyjadrením všeobecnej vôle ľudu (Mudde, 2004, s. 543). Populizmus sa stal v demokraciách zásadne prítomný, v západných demokraciách sa pravidelne vyskytuje od 90-tych rokov, a populistické strany a hnutia sa nachádzajú nielen v opozícii ale aj vo vládných zoskupeniach. Populizmus sa väčšinou pripisuje radikálnej pravici, možno ho však nájsť i v radikálnej ľavici (Mudde, 2004). Spojenie environmentalizmu a populizmu vytvára koncept environmentálneho populizmu, ktorý sa vyznačuje komunikáciou tém ochrany životného prostredia v diskurze populistov (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Nárast pravicového populizmu sa považuje za hrozbu pre klimatickú agendu, nakoľko politici pravicových populistických strán a ich voliči zvyknú byť klimatickí skeptici a tiež nepriateľskí voči politikám, ktoré sa snažia o zmiernenie klimatickej zmeny (Lockwood, 2018). Vzostup populistických a radikálnych pravicových strán možno považovať za globálny trend (Kazharski, 2019).

Urgencia klimatickej zmeny, ako aj politizácia tejto témy v posledných rokoch prispeli k viditeľnosti environmentálnych a klimatických politík. Skúmanie populizmu a environmentálnej politiky, ktorá je súčasťou verejnej politiky, sú relevantné v kontexte fungovania liberálnej demokracie, ktorej normy a inštitúcie populizmus ohrozuje. Populisti vo vláde sa zameriavajú na štruktúry, zdroje, či normy, a môžu mať zásadný vplyv na tvorbu a smerovanie politík (Bauer & Becker, 2020). Populizmus v environmentálnej politike môže významne ovplyvniť budúce formovanie environmentálnych politík v národnom či medzinárodnom kontexte, podporu verejnosti pre tieto politiky, a v neposlednom rade zamedziť zmierneniu klimatickej zmeny. V slovenskom kontexte je environmentálny populizmus doposiaľ neprebádaný fenomén.

Cieľom tejto práce je zistiť, aké sú znaky environmentálneho populizmu na Slovensku, ktorý šíria pravicové strany, označené ako populistické, a ktorý sa šíril vo vzťahu k

témam ochrany prírody a klimatickej krízy vo vystúpeniach v Národnej rade Slovenskej republiky pri konkrétnom návrhu zákona, ktorý mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, tzv. reforma národných parkov. Pre tento výskumný cieľ boli vybrané dve pravicové strany, označené ako populistické expertným prieskumom, Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko a Sme rodina (Meijers, M. J. & Zaslove, A., 2021; Meijers & Zaslove, 2020).

V nadväznosti na výskumný cieľ si kladiem nasledujúce výskumné otázky: *Aký je diskurz environmentálneho populizmu na Slovensku? Existuje pozitívne spojenie pravicových politických strán, ktoré boli označené ako populistické, a environmentálneho populizmu? Do akej miery sa objavujú náznaky populizmu v rétorike skúmaných aktérov pravicových politických strán na Slovensku, ktoré boli označené ako populistické? Ako sa líši miera populizmu vo vystúpeniach v parlamente o reforme národných parkov a pri jednotlivých aktéroch? Objavuje sa v rétorike skúmaných aktérov nacionalizmus? Artikulujú analyzovaní aktéri nativizmus spolu s populizmom? Pokiaľ áno, v akej podobe? Aké sú kľúčové témy, ktoré títo aktéri používajú vo svojej rétorike vo vystúpeniach v parlamente v súvislosti s reformou národných parkov?*

V teoretickej časti práce identifikujem ochranu prírody na Slovensku a výzvy ochrany prírody, postoje odbornej a širokej verejnosti, ochranu prírody v časoch klimatickej krízy, a snahu o zmenu stavu národných parkov na Slovensku. Základným teoretickým rámcom práce je populizmus, preto v ďalšej časti práce identifikujem populizmus, jeho rozdelenie na pravicový a ľavicový populizmus, politizáciu a polarizáciu. Nakoľko je cieľom práce identifikovať environmentálny populizmus, v ďalšej časti špecifikujem i environmentálny populizmus, a vzostup populizmu vo svete, v Európe a na Slovensku.

V nadväznosti na teoretický rámec a prostredníctvom kvalitatívnej kritickej diskurzívnej analýzy a kvantitatívnej analýzy holistického známkovania, v analytickej časti prezentujem výsledky výskumu vzťahujúce sa k debate o návrhu o zmene a doplnení zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, tzv. reformy národných parkov. V diskusii koncepcne a empiricky vymedzujem diskurz environmentálneho populizmu na Slovensku. Tento výskum je dôležitý pre porozumenie populizmu a jeho hostility, a rovnako pre nájdenie odpovede a reakcie na populistické prejavy, ktoré umožnia pokračovať a taktiež zrýchliť tempo prijímania verejných politík pre zmierňovanie klimatickej zmeny (Lockwood, 2018).

1. Ochrana prírody na Slovensku

Predmetom zákona o ochrane prírody a krajiny je vymedzenie práv a povinností štátu a ľudí trvalo zabezpečiť ochranu prírody a biodiverzity, prírodných spoločenstiev (rastlín, živočíchov, biotopov, ekosystémov alebo i nerastov a mnohých iných spoločenstiev) tak, aby príroda poskytovala ekosystémové služby¹ v kontexte ekonomickom, sociálnom i kultúrnom, berúc do úvahy i miestne potreby ľudí. Na ochrane prírody sa podľa zákona okrem štátu a štátnych inštitúcií podieľajú aj vedecké inštitúcie či neziskové organizácie, ktoré sa zaoberajú ochranou prírody. Zákon vymedzuje lokality ako chránené územia na základe prítomnosti vzácných biotopov, biotopov druhov či biotopov vtákov, národne alebo európsky významných. Tieto lokality spadajú pod iný režim ochrany, následkom čoho sú určené i ciele ochrany a starostlivosti, zákazy či obmedzenia. Takýmito lokalitami môžu byť chránená krajinná oblasť, chránené vtáčie územie, prírodná rezervácia či národný park (543/2002 Z. z. *Zákon o ochrane prírody a krajiny*).

Národné parky tak sú chránené územia, a podľa § 19 ods. 1 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny sú definované ako „rozsiahlejšie územie, spravidla s výmerou nad 10 000 ha, prevažne s ekosystémami podstatne nezmenenými ľudskou činnosťou alebo v jedinečnej a prirodzenej krajinnej štruktúre, tvoriace najvýznamnejšie prírodné dedičstvo, v ktorom je ochrana prírody nadradená nad ostatné činnosti“ (543/2002 Z. z. *Zákon o ochrane prírody a krajiny*, § 19 ods. 1). Národné parky tvoria výnimočné územia, ktorým sú priznané špecifické vlastnosti ochrany prírody. Cieľom ustanovenia a ochrany národného parku je zachovanie alebo obnova prirodzených ekosystémov, a tiež zabezpečenie prirodzených prírodných procesov najmenej na troch štvrtinách územia národného parku. Zabezpečenie prírodných procesov prebieha prostredníctvom ustanovenia zón chránených území, tzv. zonácií (543/2002 Z. z. *Zákon o ochrane prírody a krajiny*).

Zákon o ochrane prírody a krajiny definuje územnú ochranu prírody a krajiny na päť stupňov. Čím vyšší je stupeň ochrany, tým viac reštrikcií sa nachádza v rámci daného

¹ Ekosystémové služby sú prínosy a úžitky (tovary a služby), ktoré poskytujú ekosystémy. Je to napríklad voda, čistenie ovzdušia a pôdy, potraviny, drevo či regulácia klimatických podmienok. Ľudská činnosť ničí biodiverzitu, čo má za následok zníženú odolnosť a schopnosť ekosystémov poskytovať tieto služby. Ekosystém je komplexný systém, ktorého súčasti sú na sebe závislé, a ktorý tvorí kombinácia rastlín, živočíchov, mikroorganizmov a prírodného prostredia (Černecký J. et al., 2020).

chráneného územia. Piaty stupeň je najprísnejší; je zakázané vykonávať akúkoľvek činnosť, okrem činností so súhlasom orgánu ochrany prírody (výnimiek, ktorých je v piatom stupni minimum). Rozsah výnimiek sa so znižujúcim stupňom ochrany zvyšuje. Ak nie je v zákone uvedené inak, na území národných parkov platí tretí stupeň ochrany. Zonácia národných parkov zabezpečuje špecifickú ochranu a starostlivosť o prírodné biotopy v rámci národných parkov (543/2002 Z. z. *Zákon o ochrane prírody a krajiny*). O zónach chránených území hovorí § 30 zákona o ochrane prírody a krajiny. V prípade národných parkov zonácia rozdeľuje tieto územia na štyri zóny, na základe stavu biotopov a potrebe starostlivosti o biotopy. Zóny sú celistvé územia národného parku, a sú vymedzené na základe prírodných hodnôt, pôvodnosti ekosystémov, miery zásahu človekom a využívania územia človekom. Zóny sa vymedzujú tak, že piaty stupeň ochrany je určený v zóne A, štvrtý stupeň ochrany v zóne B, tretí stupeň ochrany v zóne C a druhý stupeň ochrany v zóne D. Taktiež je možné tieto zóny členiť na podzóny, ak je to potrebné v rámci cieľov v prospech predmetov ochrany (543/2002 Z. z. *Zákon o ochrane prírody a krajiny*). Paragraf ďalej podrobne vymedzuje jednotlivé zóny. Zóna A (piaty stupeň ochrany) sa ustanovuje na územiach s prevahou prirodzených ekosystémov (alebo človekom málo pozmenených) s cieľom zachovať prírodné procesy. Má sa rozprestierať najmenej na polovici územia národného parku. Zóna A je najprísnejšia zóna a je bezzásahová. Zóna B (štvrtý stupeň) sa nachádza na takých územiach, ktoré sú prevažne čiastočne pozmenené človekom, a cieľom je dosiahnuť prirodzené ekosystémy. Spolu so zónou A musia tvoriť najmenej tri štvrtiny územia národného parku. Zóna C (tretí stupeň) sa nachádza na časti územia, ktoré je prevažne a významne pozmenené človekom, s cieľom obnoviť a zlepšiť stav ekosystémov a zvýšiť biodiverzitu. Zóna D (druhý stupeň) sa vymedzuje na častiach územia potrebných pre zachovanie celistvosti národného parku, ktoré sú zastavané a určené na trvalé využívanie človekom. Z hľadiska zachovania celistvosti národného parku alebo dosiahnutia cieľov ochrany je možné za týchto podmienok zaradiť do zonácie i ďalšie územia. Pozemky nachádzajúce sa v zónach A alebo B, ktoré nepatria štátu, a kde nedochádza k obmedzeniu bežného obhospodarovania, môže štát prenajať, vykúpiť alebo zameniť s cieľom zachovať celistvosť zóny (543/2002 Z. z. *Zákon o ochrane prírody a krajiny*).

Národné parky zaberajú 6,5% územia Slovenska a sú dôležitou súčasťou prírodného bohatstva na Slovensku (Inštitút environmentálnej politiky, 2022). Na Slovensku je v súčasnosti zriadených 9 národných parkov: Vysoké Tatry, Pieniny, Malá Fatra, Veľká

Fatra, Nízke Tatry, Slovenský raj, Muránska planina, Slovenský kras, Poloniny (543/2002 Z. z. *Zákon o ochrane prírody a krajiny*). V najvyššom, 5. stupni ochrany sa nachádza 20% plochy národných parkov. Na územiach označených tretím alebo štvrtým stupňom ochrany sa bežne ťaží, poľuje, alebo stavia, čo je v rozpore s cieľmi ochrany prírody a krajiny. Odborníci tvrdia, že ochrana národných parkov tak nie je dostačujúca a neplní ciele ochrany prírody a krajiny. Národné parky na Slovensku sú miesta turizmu, a zároveň i miesta zdroja dreva. Tradičné lesníctvo a intenzívny turizmus sú však v rozpore so samotnou podstatou národných parkov, ktorou je ochrana vzácnych ekosystémov (Inštitút environmentálnej politiky, 2022).

1.1. Výzvy ochrany prírody na Slovensku

Inštitút environmentálnej politiky, nezávislý analytický útvar pri Ministerstve životného prostredia SR, zverejnil údaje o strate lesa z národných parkov pomocou satelitných snímok. Medzi rokmi 2000 až 2016 bola strata lesa na Slovensku približne rovnaká ako v ostatných krajinách Európy. Strata lesa v národných parkoch však bola dvojnásobná oproti zvyšným územiám na Slovensku. Vyčíslené to bola strata 12,2% lesného porastu v národných parkoch, a 6,4% na zvyšných územiach. Stratu lesa spôsobuje plánovaná a tiež nelegálna ťažba dreva, nepôvodné druhy, či kalamity. Práve nepôvodné lesné zloženie môže byť katalyzátorom a zhoršujúcim faktorom pri nástupe kalamít (Gális, 2017).

Národné parky majú vysokú scénickú a rekreačnú hodnotu. Ekologická hodnota chránených území spočíva vo výnimočnej biodiverzite či geologickej rozmanitosti, v schopnosti zachytávať uhlík, byť vodným zdrojom, a byť významným ekosystémom pre slovenskú klímu. Zachovanie a obnovenie celistvosti lesných ekosystémov je v čase klimatickej krízy a krízy biodiverzity nevyhnutné. Rovnako tak zastavenie odlesňovania a podpora zalesňovania sú dôležitými nástrojmi ako tieto krízy zmierniť (Watson et al., 2018).

Nenarušený prírodný les má v porovnaní s lesmi, v ktorých sa ťaží, oveľa lepšiu vodozádržnú funkciu, keďže vrstva humusu je hrubšia. Zachytávanie uhlíka prebieha oveľa efektívnejšie v neporušených (bezzásahových) lesoch a ekosystémoch. Uhlík v atmosfére spôsobuje globálne otepľovanie, a tak je proces zachytávania uhlíka pri snahách

o zmierňovanie zmeny klímy nevyhnutný. Taktiež sú národné parky dôležité pre ochranu biodiverzity a prírodných procesov na veľkých územiach. Prírodné procesy v bezzásahových územiach sú komplexné procesy, a ich narušenie môže spôsobiť sériu negatívnych udalostí – menej kvalitnú skladbu lesa, ktorý zachytí menej vody a menej uhlíka či riziko sucha, požiarov či erózie. Biodiverzita (biologická rozmanitosť) tak zvyšuje ekologickú hodnotu. Zároveň je dôležité, aby boli územia dostatočne veľké, aby boli biotopy schopné bezpečne fungovať a živočíchy migrovať. Fragmentácia území je tak negatívnym javom, ktorý môže viesť k zániku biotopov a ekosystémov (Getzner, 2009; Považan et al., 2015; Watson et al., 2018). Podľa Slovenského hydrometeorologického ústavu sa stav slovenských lesov a ich schopnosť zachytávať uhlík zhoršuje od roku 1992 (SHMÚ, 2019 v Inštitút environmentálnej politiky, 2022).

Jeden z najviac diskutovaných živočíchov v kontexte nedostatočnej ochrany chránených území na Slovensku je veľký lesný vták, dáždnikový druh lesných ekosystémov, hlucháň hôrny, ktorý je podľa Červeného zoznamu vtákov Slovenska zaradený medzi ohrozené druhy v kategórii silne ohrozených (Mikoláš et al., 2018). Závažným problémom je stav populácie hlucháňa hôrneho, ktorá za posledných 40 rokov klesla o 70%. Od vstupu Slovenska do EÚ v roku 2004, klesla populácia hlucháňa o polovicu (European Commission, 2020). Príčinami sú odlesňovanie, zmena štruktúry lesov, fragmentácia území, klimatická zmena, či genetická degradácia (Mikoláš et al., 2018). V slovenských lesoch, ktoré sa nachádzajú v sieti Natura 2000,² prebiehala asanačná (náhodná) ťažba dreva,³ ktorá spôsobila zánik vhodných biotopov pre hlucháňa, a ktorá prebehla bez akéhokoľvek posúdenia alebo legislatívy, ktorá by posúdenie zabezpečila. Sieť Natura 2000 tvoria dve právne normy – smernica o vtákoch a smernica o biotopoch. Neposúdením vplyvu tejto ťažby a ťažbou samotnou, ktorou prišlo k poškodeniu biotopu a narušeniu populácie hlucháňa, a teda porušeniu smernice o biotopoch. Tým, že Slovensko neprijalo zvláštne opatrenia pre 7 z 12 chránených území vhodných pre hlucháňa, porušilo smernicu o vtákoch. Európska komisia preto podala návrh na začatie

² Natura 2000 je európska sústava chránených území, ktoré sú významné pre EÚ, s cieľom zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najohrozenejších rastlín, živočíchov, prírodných biotopov. Tvoria ju dve právne normy – smernica o vtákoch a smernica o biotopoch (European Commission, n.d.).

³ Asanačná ťažba dreva je synonymom pre náhodnú ťažbu. Zvyčajne sa vykonala/vykonáva po narušeníach spôsobených vetrom alebo podkôrnym hmyzom. Bolo preukázané, že asanačná či plánovaná ťažba a používanie pesticídov spôsobilo stratu biotopov a tiež zánik lokálnych populácií hlucháňa (Mikoláš et al., 2018).

konania proti Slovensku na Súdny dvor EÚ, tzv. infringement (European Commission, 2020). Potrebné opatrenia spočívajú vo zvýšení kvality, rozlohy, prepojenia vhodných, chránených území a v nastavení lepších právnych predpisov v oblasti ochrany prírody, o čo sa snaží i navrhovaný zákon týkajúci sa národných parkov (Návrh o zmene a doplnení zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, 2022).

1.2. Ochrana prírody v časoch klimatickej krízy

Klimatická zmena neznamená iba nárast teploty, je to súhrn rôznych previazaných negatívnych javov. Spaľovanie fosílnych palív (uhlie, ropa, zemný plyn) má spomedzi ľudských činností najväčší vplyv na zvyšovanie koncentrácie CO₂ a ďalších plynov v ovzduší. Nasleduje odlesňovanie a zmeny vo využívaní pôdy, ktoré výrazne negatívne vplývajú na zvyšovanie koncentrácie emisií skleníkových plynov (CO₂, metán, a ďalšie skleníkové plyny v atmosfére), čo naďalej spôsobuje globálne otepľovanie a ďalšie zmeny v globálnych systémoch. Klimatická zmena má vplyv na extrémnejšie výkyvy počasia. S vysokou pravdepodobnosťou sa vedci takmer jednoznačne zhodujú na nepriaznivom dopade klimatickej krízy na vodu a potravinovú bezpečnosť, ľudské psychické a fyzické zdravie, ekonomiku, spoločnosť a škody na ekosystémoch. V roku 2019, bolo 79% emisií skleníkových plynov spôsobených energetikou, priemyslom, dopravou a budovami. 22% emisií skleníkových plynov spôsobilo poľnohospodárstvo, lesníctvo a využívanie pôdy (IPCC, 2023).

Priemerné ročné emisie skleníkových plynov boli medzi rokmi 2010-2019 vyššie než ktorúkoľvek dekádu predtým. V roku 2019, bola hodnota koncentrácie CO₂ v atmosfére 410 častíc CO₂ na milión.⁴ Toto číslo je najvyššie za posledné 2 milióny rokov. Práve oxid uhličitý tvorí až dve tretiny všetkých emisií skleníkových plynov, a tak sa najvýznamnejšie podieľa na globálnom otepľovaní (IPCC, 2023). Posledných osem rokov (2015-2022) bolo rekordne najteplejších na planéte (WMO, 2022). Planéta bola v roku 2022 v priemere o 1,1 °C teplejšia v porovnaní s pre-industriálnym obdobím (IPCC, 2023).⁵ V poslednom

⁴ Koncentrácia 410 ppm CO₂ v atmosfére znamená, že v jednom miliónu molekúl vzduchu je 410 molekúl CO₂. CO₂ je chemický vzorec pre atmosférický plyn – oxid uhličitý.

⁵ Predindustriálne obdobie je obdobie medzi rokmi 1850-1900. Toto obdobie sa používa ako referenčný bod v správach Medzivládneho panelu o zmene klímy (IPCC) a v cieľoch Parížskej dohody udržať celosvetovú priemernú teplotu pod 2 °C, a zároveň vynaložiť úsilie nepresiahnuť otepľenie o 1,5 °C

desaťročí bola priemerná teplota na európskom kontinente o 2 °C vyššia v porovnaní s pre-industriálnym obdobím, čo znamená, že Európa sa otepľuje rýchlejšie, než ako je celosvetový priemer (European Environment Agency, 2022). Svetová meteorologická organizácia uviedla v predbežnej správe o stave klímy, že rok 2023 bude najteplejším v histórii meraní. Z meraní vykonaných do konca októbra 2023 vyplýva, že teplota v roku 2023 bola približne o 1,4 °C vyššia (s odchýlkou neistoty $\pm 0,12$ °C) ako v predindustriálnom období (1850 – 1900) (WMO, 2023). Od júna 2023 (vrátane júna) bol každý ďalší mesiac zaznamenaný ako najteplejší v histórii meraní. V mesiaci november 2023 bola priemerná globálna teplota približne o 1,75 °C vyššia ako v predindustriálnom období. Prvýkrát v histórii tiež boli zaznamenané dva dni, ktoré boli, v porovnaní s predindustriálnym obdobím, teplejšie o 2 °C (Copernicus Climate Change Service, 2023). Ekologická hodnota lesov v podobe regulácie klímy, vody, zachytávania uhlíka, vodného zdroja, ochrany biodiverzity je v čase klimatickej krízy a snahy o jej zmiernenie nesmierne dôležitá. Strata lesov kvôli ťažbe, pôdohospodárstvu, či urbanizácii má negatívny vplyv aj na samotnú klimatickú zmenu a ekosystémové služby lesa, a súčasne ovplyvňuje lokálne obyvateľstvo a ľudské zdravie (Watson et al., 2018). Zmena vo využívaní krajiny, klimatická kríza, znečistenie, nadmerné využívanie rastlín a živočíchov, či invazívne druhy spôsobujú i ďalšiu krízu – krízu biodiverzity. Trpia ňou lesy, mokrade, a ďalšie vzácne prírodné ekosystémy. Bezprecedentným spôsobom klesá druhová, medzidruhová ako aj ekosystémová biodiverzita (IPBES, 2019). Mnohé ekosystémy a organizmy, vrátane lesov, sa vyznačujú vysokou odolnosťou, vďaka ktorej sa dokážu prirodzene prispôbiť zmenám prostredia. Veľké zmeny však môžu ovplyvniť i takéto ustálené procesy v ekosystémoch a tak môžu spôsobiť regionálne alebo kontinentálne zmeny v atmosfére, a negatívne ovplyvniť schopnosť ekosystémov pracovať s vodou či uhlíkom. Svetové lesy sú dôležitým zachytávačom uhlíka (Marbà et al., 2015 v Allen et al., 2018; Settele et al., 2014).

Snahy o zníženie emisií skleníkových plynov zahŕňajú čisté zdroje energie, zníženie odlesňovania, zlepšenie udržateľného pôdohospodárstva, použitie nových technológií, a tiež zmeny v správaní a návykoch. Už dnešné zvýšenie teploty spôsobuje zmeny

v porovnaní s hodnotami pre-industriálneho obdobia. Snahy udržať globálnu priemernú teplotu pod 1,5 °C sú nevyhnutné pre zníženie rizika prekročenia bodov zlomu, ktoré označujú hranicu kedy dopady klimatickej zmeny na ľudské životy a ekosystémy môžu byť významné alebo nezvratiteľné (Allen et al., 2018).

v ľudských a prírodných systémoch, nárast povodní a sucha, extrémne výkyvy počasia, stratu biodiverzity. Čím sa otepľovanie zvyšuje, tým sa zvyšujú i riziká, ktoré otepľovanie prináša a negatívne dopady na druhy, ekosystémy, ich straty alebo vymieranie. Zároveň však opatrenia ako zalesňovanie, kvalitnejší a efektívnejší a udržateľný manažment starostlivosti o les, zachytávanie uhlíka v pôde, zachovanie či obnova lesov dokážu zvýšiť biodiverzitu a funkčnosť ekosystémov, ale tiež i zabezpečiť zvýšenie kvality života, napr. zvýšením zamestnanosti. Taktiež dokážu znížiť riziko povodní či lokálnu teplotu. Takéto opatrenia sú efektívne z hľadiska nákladov a zvyčajne majú vysokú podporu obyvateľov (Allen et al., 2018).

1.3.Snaha o zmenu stavu národných parkov na Slovensku

Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona, ktorý mení a upravuje zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny bol do parlamentu doručený 28. mája 2021. Tento návrh do parlamentu pôvodne predložila skupina 18 poslancov a poslankyň vládnej koalície, ktorú tvorili v tom čase OĽANO-Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti, Sme rodina, Sloboda a Solidarita, Za ľudí (Návrh o zmene a doplnení zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, 2022). Následne v októbri, predseda parlamentu, Boris Kollár (Sme rodina), svoj podpis z návrhu zákona stiahol, čím z návrhu zákona stiahol aj stranu Sme rodina, ktorá zákon pôvodne navrhovala. Skrátené sa tento návrh tiež nazýva reforma národných parkov. Návrh bol reakciou na aktuálny nedostatočný stav chránených území na Slovensku, ktorý bol negatívne vnímaný EÚ, odbornou verejnosťou (Inštitút environmentálnej politiky, 2022), aktuálnou vládou SR v ich programovom vyhlásení (Vláda Slovenskej republiky, 2021), a v neposlednom rade i širokou verejnosťou (Agentúra FOCUS, 2021).

Prakticky ide o problém, kedy Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky (ŠOP SR), ktorá je odborná organizácia ochrany prírody, nespravuje štátne pozemky v chránených územiach, a tak nemá dostatočne silné právomoci. Spolu so ŠOP SR pôsobia v chránených územiach aj iné organizácie, ktoré sú organizáciami Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, a ktoré sú zamerané na obhospodarovanie lesa a poľnohospodárskej pôdy (LESY SR, š.p., Štátne lesy Tatranského národného parku (TANAP), Lesopoľnohospodársky majetok Ulič, š.p.) a Slovenský pozemkový fond. Tým, že štátne pozemky v chránených územiach majú na starosti lesníci aj ochranári, dochádza nielen

k rozdielnemu prístupu, ale aj k častým konfliktom. Lesnícke organizácie spravujú aj také štátne pozemky, kde je zakázaná akákoľvek poľnohospodárska aktivita, pretože sú tieto územia prísne chránené. ŠOP SR má slabé finančné, materiálne, a personálne zdroje, a tiež i slabé právne vymoženosti, a tak i obmedzené možnosti vykonávať ochranu prírody. Taktiež nie je jasne vymedzený systém chránených území, pravidiel ochrany, a potreby, ktoré to prináša. Cieľom návrhu skupiny poslancov je tak minimalizovať konflikty medzi ochranou prírody a lesníkmi. Prostriedkom k dosiahnutiu cieľu je zmena systému, kedy sa správcami stanú organizácia ochrany prírody, a nie lesnícke organizácie, ako tomu bolo doposiaľ. Tým sa zabezpečí, že v chránených územiach bude primárnym cieľom ochrana prírody a biodiverzity, a tieto územia budú slúžiť i k zmierneniu dopadov zmeny klímy (Úrad vlády Slovenskej republiky, 2021).

Z dôvodovej správy návrhu zákona vyplýva podstata a detaily tohto návrhu. Cieľom tohto zákona je zabezpečenie jednotnej správy chránených území, ktoré bude mať na starosti Ministerstvo životného prostredia, resp. organizácia ochrany prírody a krajiny spadajúca pod toto ministerstvo. Táto zmena by sa týkala výlučne pozemkov vo vlastníctve štátu v národných parkoch a ich prevodu. V neskoršej fáze by prišlo k dobrovoľnému výkupu pozemkov v národných parkoch od súkromných vlastníkov. Doposiaľ mali správu území v národných parkoch na starosti dve štátne organizácie – Ministerstvo pôdohospodárstva SR a Štátna ochrana prírody SR (organizácia Ministerstva životného prostredia SR). Zároveň však Štátna ochrana prírody nespravovala pozemky v týchto územiach. Prijatie zákona by malo za následok prevod štátnych pozemkov do správy Štátnej ochrany prírody. Odôvodnenie potrebnosti tohto zákona spočíva v neefektívnosti aktuálneho modelu z hľadiska protichodných názorov a záujmov, funkcií a účelov, a z toho vyplývajúcich konfliktov medzi dvomi ministerstvami. Takáto reforma mala za úlohu zabezpečiť primárny účel národných parkov – ochranu prírody a biodiverzity, zmiernenie dopadov zmeny klímy, a plnenie národných, európskych a medzinárodných záväzkov v oblasti ochrany prírody a zmiernenia dopadov zmeny klímy (Dôvodová správa k zákonu č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, 2021).

Tento návrh je v súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021 – 2024, ktoré hovorí o jednotnej správe chránených území Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky, prostredníctvom prevodu správy štátnych pozemkov v národných parkoch do správy organizácie ochrany prírody a krajiny

(Vláda Slovenskej republiky, 2021). Slovensko sa k tomuto návrhu zaviazalo i v Pláne obnovy, v časti zameranej na adaptáciu na zmenu klímy, v ktorom Slovensko vypracovalo plán a predstavilo i ďalšie kľúčové reformy, do ktorých chce finančné prostriedky investovať – cez rodovú rovnosť, biodiverzitu, či vedu a výskum. Celkovo sa Plán obnovy zameriava na oblasti ekonomiky a na najdôležitejšie spoločenské problémy. V časti zameranej na adaptáciu na zmenu klímy je vyzdvihnutá odolnosť ekosystémov v krajine ako reakcia na zmeny klímy, a to konkrétne rozširovaním bezzásahových území v chránených územiach a v národných parkoch, ale tiež i obnovovaním vodných tokov. Prírodné ekosystémy tiež zabezpečia vyššiu odolnosť lesných ekosystémov, ktoré následne prispievajú k väčšej biodiverzite a k uhlíkovej neutralite (Úrad vlády Slovenskej republiky, 2021). Plán obnovy vychádza z iniciatívy Európskej komisie, ktorá vytvorila nástroj NextGenerationEU, a Fond obnovy a odolnosti na poskytovanie grantov a úverov, v reakcii na pandémie COVID-19, a neskôr i v reakcii na ruskú inváziu na Ukrajinu (Plán obnovy, 2023).

Reforma národných parkov (návrh o zmene a doplnení zákona č. 543/2002) vychádza tiež zo Stratégie environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030, skrátene Envirostratégia 2030, ktorá bola koordinovaná spolu s Inštitútom environmentálnej politiky a predložená Ministerstvom životného prostredia SR. Slovensko si v nej dalo za cieľ zabrániť degradovaniu biotopov a chránených druhov prostredníctvom nového prístupu smerom k chráneným územiám cez zjednodušenie systému a zabezpečenia účinnejšej ochrany prírody (Ministerstvo životného prostredia SR, 2019). Ciele vychádzali zo súčasného stavu, kedy ani jeden slovenský národný park nespĺňal medzinárodné štandardy podľa IUCN⁶, podľa ktorých by malo byť minimálne 75% rozlohy národného parku ponechaných prírode, bez aktívnej starostlivosti, s prevahou území, ktoré sú nenarušené ľudskou činnosťou (IUCN, 2008). V takýchto bezzásahových územiach sa nachádza iba 20% celkovej rozlohy národných parkov, navyše sú tieto územia fragmentované, čo neprispieva k celkovému priaznivému stavu biotopov (Ministerstvo životného prostredia SR, 2019). Cieľom je dosiahnuť 50% rozlohy každého národného parku bez zásahu človeka do roku 2025, a 75% rozlohy do roku 2030. Takáto jadrová zóna

⁶ IUCN, The International Union for Conservation of Nature, v preklade Medzinárodná únia pre ochranu prírody, je najväčšia a najstaršia celosvetová environmentálna organizácia, ktorá združuje vládne aj mimovládne organizácie. Štátna ochrana prírody SR je členom (IUCN, 2023).

bude v súlade s kritériami IUCN a ich kategórie II národné parky, ktoré sú definované ako veľké funkčné ekosystémy s dostatočnou ekologickou kvalitou a so stavom blízkym prirodzenému stavu (IUCN, 2008).

Podľa Envirostratégie 2030, najviac prirodzene zachovaných území bez potreby aktívnej starostlivosti bude zahrnutých do bezzásahového režimu so súhlasom zúčastnených strán – vlastníkov prostredníctvom zámény pozemkov alebo finančnej kompenzácie. Bude možné zahrnúť i ďalšie štátne alebo súkromné územia so súhlasom zúčastnených strán, ktorými sú vlastníci, užívatelia pozemkov či Štátna ochrana prírody. Taktiež budú vytvorené ochranné pásma – nachádzajúce sa okolo bezzásahových zón. Tieto ochranné pásma budú vytvorené prostredníctvom zonácie (Ministerstvo životného prostredia SR, 2019). Ochranné pásma, taktiež nazývané aj nárazníkové zóny, sú dôležité oblasti, ktoré sa nachádzajú okolo chránených území, s cieľom ochrániť tieto chránené (jadrové) územia a predmety ochrany v nich. Nárazníková zóna môže byť súčasťou daného chráneného územia, označená nižším stupňom ochrany ako jadrové územie, a s povolením na aktívny manažment využívajúci prírodu blízke hospodárenie, ktoré negatívne neovplyvňuje chránené územie. Nárazníková zóna môže byť aj nechráneným územím, kde sa vykonáva citlivý manažment so súhlasom lokálnych komunít (IUCN, 2008, s. 55).

1.4. Postoje odbornej a širokej verejnosti k národným parkom

Verejnosť vo veľkej miere vníma intenzívne lesníctvo negatívne. Tri štvrtiny obyvateľov si myslia, že v národných parkoch by sa nemalo ťažiť drevo. Približne 71% všetkých opýtaných súhlasí s reformou národných parkov. Prieskum zisťoval i názory ľudí žijúcich na vidieku. Tí sa vyjadrili, že s ťažbou v národných parkoch nesúhlasia (76,4 %). Ľudia na vidieku súhlasia s reformou národných parkov (66,9 %), ktorá má prioritizovať ochranu prírody a rekreáciu nad záujmami ťažby dreva a výstavby (Agentúra FOCUS, 2021).

Reprezentatívny výskum slovenskej verejnej mienky v oblasti zmeny klímy zistil, že dôvera vo vedecké a výskumné inštitúcie je na Slovensku najvyššia zo všetkých v dotazníku spomínaných inštitúcií. Dôvera k ekologickým združeniam je na druhom mieste, ktorým verí štyrikrát viac ľudí než politikom. Vzťah k prírode je súčasťou slovenskej identity, z vybraných mediálnych tém ľudí najviac zaujíma príroda, zdravie, životné prostredie, a zmena klímy. Najviac obyvateľov sa tiež považuje za ochrancov

prírody. Takmer tri štvrtiny ľudí má blízko k myšlienkam ochrany prírody a životného prostredia. Zároveň však rôzne cieľové skupiny oslovuje naratív, ktorý v sebe nesie frustráciu z globálnej ekonomiky a postavenia Slovenska v nej, a ktorý zdôrazňuje národnú suverenitu a sociálnu spravodlivosť (Chabada et al., 2022).

Postoj odbornej štátnej inštitúcie, konkrétne Inštitútu environmentálnej politiky, zdôrazňuje potrebu presmerovania pracovnej sily z lesníckeho sektoru do iných sektorov, a to najmä v regiónoch, kde sa národné parky nachádzajú. Návštevnosť národných parkov stúpa, a tak Inštitút odporúča využiť ekonomický potenciál národných parkov, a tým zachovať zdravú ekonomiku v týchto regiónoch. Podľa ich analýzy dopomôže reforma národných parkov k rozvoju mäkkého turizmu, k vyriešeniu dlhodobých sporov o štátne a súkromné majetky, a tiež k nastaveniu zrozumiteľnej a efektívnej správy a pravidiel v národných parkoch (Inštitút environmentálnej politiky, 2022).

2. Čo je populizmus?

Nárast pravicového populizmu v nedávnych rokoch predstavuje hrozbu pre environmentálne a klimatické politiky, keďže títo aktéri sú často skeptickí a nepodporujú environmentálne či klimatické politiky. Klimatická zmena je tak často politizovaná téma, artikulovaná spolu s populizmom (Lockwood, 2018; Marquardt & Lederer, 2022). Nasledujúce časti preto bližšie vysvetľujú pôvod a nárast populizmu, environmentálny populizmus a populistickú radikálnu pravicu. Nakoľko sa práca venuje Slovensku a návrhu zákona reformy národných parkov, práca bližšie vysvetľuje i populizmus v slovenskom kontexte.

Literatúra vymedzuje rôzne prístupy a koncepty populizmu. Niektorí o populizme hovoria ako o politike (v zmysle ‚policy‘) (Acemoglu et al., 2013), o stratégii (Weyland, 2001), o ideológii (Mudde, 2004), o diskurze (Moffitt, 2016), či ako o politickom štýle komunikácie (Brubaker, 2017). K populizmu a jeho definícii sa tak pristupuje pluralitne.

Minimálna, ale zároveň dostatočne vysvetľujúca definícia populizmu, ktorá je často používaná, je tá od Mudde (2004), ktorý populizmus definuje ako „ideológiu, ktorá považuje spoločnosť ako ultimátne rozdelenú na dve homogénne a opozitné skupiny: ‚čistí/dobří ľudia‘ verzus ‚skorumpovaná elita,‘ a zároveň tvrdí, že politika by mala byť vyjadrením *volonté générale* (všeobecnej vôle) ľudí“⁷ (Mudde, 2004, s. 543). Táto definícia je označovaná ako ‚ideový‘ prístup k populizmu. Ideový prístup čerpá z diskurzívnych teórií a vďaka tomuto prístupu je možné populistický diskurz i empiricky merať (Hawkins & Kaltwasser, 2017). Populizmus ako ideológia má charakter ‚tenkej‘ ideológie⁸, čo znamená, že je schopný nadviazať sa na iné ‚hrubšie‘ ideológie, ako napríklad liberalizmus, socializmus či environmentalizmus, čo následne spôsobuje rôzne prejavy a formy populizmu (Mudde, 2004). Tento prístup je najrozšírenejší, nakoľko umožňuje populizmus identifikovať na individuálnej rovine a priradiť k nemu jednotlivé populistické postoje (Huber, Greussing, et al., 2021).

⁷ Preložené autorkou z originálu: „ideology that considers society to be ultimately separated into two homogeneous and antagonistic groups, ‘the pure people’ versus the ‘corrupt elite,’ and which argues that politics should be an expression of the *volonté générale* (general will) of the people” (Mudde 2007, p. 23).

⁸ Thin-centered ideology

Populizmus ako politická stratégia odkazuje na charizmatických lídrov, ktorí sa snažia získať politickú moc prostredníctvom mobilizácie ľudí, alebo takúto moc už vykonáva prostredníctvom priamej a neinštitucionalizovanej podpory masy ľudí (Weyland, 2001).

Populizmus ako diskurz je charakterizovaný ako spôsob prejavu, spôsob vystupovania, seba-prezentácie či používania symbolov, ktoré sú prostriedkom na získanie a vykonávanie moci v politickej sfére. Najčastejšie je viditeľný v hovorenom slove alebo v texte. Taktiež sa vyznačuje apelom na ľud, krízu, rozpad a ich boj proti elite. Populizmus sa vyznačuje nielen prostredníctvom prejavu ale taktiež aj prostredníctvom gest, tónu, sexuality, oblečenia či jedla (Moffitt, 2016). Vnímanie populizmu ako diskurzu odmieta jeho binárnosť, hovorí o rôznych úrovniach používania populistického diskurzu, aj aktérmi, ktorí tradične za populistov považovaní nie sú (Marquardt & Lederer, 2022). Populizmus sa charakterizuje ako ‚nízky‘ štýl politiky, ktorý uprednostňuje surovejší, ale za to úprimnejší, jednoduchší, osobnejší jazyk, ktorý je bližšie k ľuďom, oproti kultivovanému jazyku ‚vysokého‘ štýlu politiky, ktorý je chladný (Brubaker, 2017; Ostiguy, 2009). Mudde vyzdvihuje rolu charizmatických lídrov a ich štýl komunikácie medzi lídrami a ľuďmi, avšak nepovažuje to za definíciu populizmu, ale skôr za sprievodný jav populizmu (2004).

Populizmus ako verejná politika sa prejavuje tak, že niektorí politici prijímajú také ‚populistické politiky,‘ aby sa udržali pri moci, aby zaujali priemerného voliča, a aby minimalizovali obavy, že nie sú ovládaní bohatou elitou či lobistickými skupinami. Takéto redistribučné politiky môžu byť škodlivé pre bohatšiu skupinu ľudí, no nie sú ani najpriaznivejšie pre chudobnejšiu skupinu ľudí. Populistické politiky sa objavujú keď sú demokratické inštitúcie oslabené (Acemoglu et al., 2013).

Ernesto Laclau hovorí o populizme ako o politickej logike, kritizujúc predošlé prístupy k populizmu (Laclau, 2005 v Marquardt & Lederer, 2022). Argumentuje tým, že akýkoľvek politický projekt je založený na rozdelení ľudí medzi dve antagonistické skupiny, ako sú elity a ľudia. Zároveň tvrdí, že ľudia, prostredníctvom artikulácie ich požiadaviek, sú nositeľmi moci politickej zmeny. Tým pádom sú subjektom politickej sféry, a tak je aj populizmus logikou politickej sféry (Moffitt, 2016).

Populisti vytvárajú deliace línie naprieč mnohými témami a v mnohých kontextoch, avšak vždy zvyrazňujú boj homogénnej skupiny zjednotených, nevinných, čistých a dobrých ľudí

proti vonkajšiemu nepriateľovi. Laclau vychádza z idey, ktorú predstavil Ferdinand de Saussure, a to, že ‚ľud‘ aj ‚elity‘ sú všeobecné, prázdne slová, ktoré nemajú ustálený význam toho, čo predstavujú, a preto môžu predstavovať v rôznom kontexte či čase rôzne významy. Ako ‚ľud‘ môžu byť označovaní chudobní ľudia, stredná trieda, či etnický národ. Ako ‚elity‘ môžu byť vyobrazené mainstreamové politické strany, vedci, experti, médiá, ideológie, minority (etnické či sexuálne), cudzie štáty či nadnárodné inštitúcie (McKean, 2016). Rétorika populistov, že sú jediní a správni zástupcovia zjednoteného záujmu skupiny ľudí, implicitne, a často explicitne popiera rolu vedy či politickej debaty (Boecher et al., 2022). Populizmus v sebe nesie, alebo môže niesť polarizáciu, antielitárske a antipluralistické postoje, ktoré sa považujú za hrozby pre demokraciu (Müller, 2016) prípadne môžu znamenať krízu liberálnej demokracie (Forchtner, 2019 v Duijndam & van Beukering, 2021). Populisti vykresľujú demokratické inštitúcie ako nelegitímne, so snahou ochrániť a presadiť špeciálne či skryté záujmy mocných menšín, a nie skutočné záujmy ľudu. Zároveň argumentujú tým, že skutočnú moc nemajú demokraticky zvolení politici, ale tajné mocné elity, ktoré sa snažia oslabiť hlas ľudu (Mudde & Kaltwasser, 2017).

Zatiaľ čo sa v literatúre väčšinou uvádza vertikálna dimenzia ‚ľudí‘ a ‚elit,‘ menej často sa spomína vzťah ‚ľudí‘ a tých, ktorí sa nachádzajú v hierarchii pod nimi (Müller, 2016). Tí, ktorí sú pod nimi sú často vyobrazení ako paraziti, príživníci, devianti, či neporiadni a nebezpeční ľudia, ktorí si nezaslúžia benefity, úctu ani rešpekt. Sú rovnako vylúčení zo skupiny ľudu ako elity, nie sú súčasťou normálnych, slušných a pracovitých ľudí (Brubaker, 2017). Populizmus sa tiež prejavuje svojou nedôverou a nerešpektovaním inštitúcií, ako sú súdy, médiá, či iné politické strany. Zároveň si však populistické strany sami vytvárajú. Takéto populistické strany majú často slabú stranícku štruktúru a slabú demokraciu v rámci strany, čím vytvárajú vhodné prostredie pre úspech charismatického lídra (Brubaker, 2017). Populistické hnutia tiež charakterizuje snaha ochraňovať obyvateľstvo, nielen voči hrozbám zdola či zhora, ale taktiež na horizontálnej dimenzii – voči hrozbám zvonku. Brubaker preto rozdeľuje tri typy ochrany pred hrozbami, pred ktorými populistí neprimerane varujú. Vzťahujú to na ekonomické, bezpečnostné a kultúrne hrozby (Brubaker, 2017).

Pri ekonomickom uhle pohľadu tvrdia, že ochránia ľudí pred lacnou pracovnou silou a tovarom zo zahraničia, či zahraničnými investíciami. Bezpečnostný aspekt zdôrazňuje ochranu pred zločinními a terorizmom. Kultúrny aspekt upriamuje pozornosť na odlišný

spôsob života, rodiny, náboženstva, jazyka, jedla či správania, pred ktorými chcú populistí ochrániť (Brubaker, 2017). Kampane Brexitu, Trampa či Le Pen úspešne dokázali zahrnúť tieto aspekty potreby ochrany obyvateľstva a vytvoriť tak nový naratív, ktorý stavia do protikladu ‚otvorení‘ a ‚uzavretí‘ či ‚vnútorní‘ a ‚vonkajší‘. Naratív sa snaží o ochranu ľudí pred neoliberaálnou ekonomikou, otvorenými hranicami či otvorenou spoločnosťou, ktoré ‚pretláčajú‘ národné či nadnárodné elity. V tomto prípade bol naratív silnejší ako rozdelenie na ľavicu a pravicu (Brubaker, 2017). Napriek tomu je však rozdelenie pravicového a ľavicového populizmu relevantné a v literatúre rozšírené. Populistické hnutia možno nájsť naľavo (v USA, či v Latinskej Amerike) a tiež napravo (v USA a v Európe), zatiaľ čo niektoré hnutia sú hybridné a kombinujú ľavicový aj pravicový ekonomický prístup (Brubaker, 2017).

2.1. Politizácia, polarizácia a populizmus

V súvislosti s témou klimatickej zmeny sa objavujú koncepty ako politizácia, depolitizácia, re-politizácia či post-politizácia (Marquardt & Lederer, 2022). Samotný koncept politizácie môže mať dva rôzne normatívne významy. Na jednej strane to môže znamenať otvorenie demokratickej debaty (Mouffe, 2016, 2017 v Marquardt & Lederer, 2022) V ďalšom význame to môže odzrkadľovať vysoký stupeň polarizácie a rozdelenia, a značiť, že tí, ktorí politizujú, nemajú záujem o objektívne riešenia (Palonen et al., 2019 v Marquardt & Lederer, 2022). Ako ukazuje výskum, politizácia potrebuje polarizovaných aktérov, ktorými sú často práve populistickí politici z ľavého alebo pravého politického spektra. Naopak, depolitizácia je snaha vyhnúť sa kontroverzným či polarizačným diskusiám. Depolitizácia predstavuje presun autority a tém na vedecké či technokratické inštitúcie (Marquardt & Lederer, 2022). V takomto stave sú isté témy v demokratickom rozhodovaní neprítomné a nachádzajú sa mimo politiky (Canovan, 2002 v Brubaker, 2017).

Post-politická debata odkazuje na moment, kedy politickí aktéri prestávajú mať konfliktné a rozdeľujúce záujmy, ale naopak, vyjadrujú konsenzus a uzatvárajú obsah určitej témy ako ‚nesporné fakty‘ (Marquardt & Lederer, 2022). Takáto situácia je politická, ale zároveň sa antagonizmom vyhýba, a tak sa politika stáva iba nástrojom, ktorý nie je radikálny ani rozdeľujúci, pretože odmieta ideologické rozdelenie. Post-politika sa sústreďuje na konsenzus a tvorbu politiky, ktorá má technický či manažérsky charakter, a to aj

v prípade ochrany životného prostredia a klímy, ktoré sú všeobecne považované za problematické. Napriek tomu sa nesúhlas v post-politike môže vyskytovať v diskusii o výbere technológií, organizácie, či načasovania riešení. Nesúhlas sa však viac nevyskytuje pri debate o základnej povahe socio-environmentálnej prítomnosti a budúcnosti (Swyngedouw, 2011).

Kedysi bola klimatická zmena výlučnou témou zelených strán a environmentalistov (Ruser & Machin, 2019). Ľavicoví aj pravicoví populistí sa snažia o opätovnú politizáciu (re-politizáciu) už depolitizovaných tém, a tiež využívajú tému klimatickej zmeny ako deliacu líniu medzi politickými stranami a postojmi (Marquardt & Lederer, 2022). Re-politizácia vyzýva už raz depolitizované problémy a opäť ich umiestňuje do politickej arény. Chantal Mouffe reaguje na re-politizáciu pojmom ‚populistický moment,‘ alebo ako ‚návrat k politickému.‘ Za kľúčový moment považuje ekonomickú krízu v roku 2008, a následnú kritiku a pochybovanie o neoliberalizme. Mouffe neuprednostňuje ľavicový ani pravicový populizmus, nakoľko oba typy môžu viesť k oslabeniu liberálnych inštitúcií či k autoritarizmu, avšak v rovnakom čase zdôrazňuje opätovné ukotvenie demokratických hodnôt, potrebu demokratickej odpovede a ponúknutie možností na zmiernenie klimatickej krízy. Za jednu z tém, ktoré sa dostali do popredia, hoc boli predtým dlho ignorované a mimo ukotvenia v sociálnych štruktúrach, Mouffe považuje potrebu ochrany prírody, ktorú ľavicový populizmus dáva do popredia, a dáva tak hlas marginalizovaným skupinám (Mouffe, 2018). Nástup radikálnej pravice a ich postoje ku klíme politizujú tému klimatickej zmeny, čím tému celkovo polarizujú. Klimatickú zmenu zároveň využívajú na podporu nacionalistických politik – ‚klimatického nacionalizmu‘ (Ruser & Machin, 2019). Antagonistická re-politizácia so sebou nesie antielitizmus a manichejský pohľad na svet – rozdelenie ľudí a elity (Brubaker, 2017).

3. Ľavicový a pravicový populizmus

Ľavicový aj pravicový populizmus sa snaží adresovať nenaplnené požiadavky ľudí. Populistické strany vo všeobecnosti zastávajú antielitárske myšlienky, presadzujú všeobecnú vôľu ľudu a spochybňujú liberálne demokratické princípy a normy, aj napriek tomu, že vo svojej podstate presadzovania vôle ľudu (v ich vnímaní – majority) je populizmus demokratický (Plattner, 2010). Ľavicoví a pravicoví populistí sa však líšia v rozdielnom vnímaní konceptov „my“ a „oni,“ a tým, koho tak označujú. Pravicový populizmus tvrdí, že prinavrátí suverenitu a demokraciu ľudom, avšak pojem ‚ľudia‘ je úzko vymedzený, a v skutočnosti ostávajú mnohí vylúčení, zvyčajne imigranti (Mouffe, 2018). Pravicoví populistí tak hovoria o kultúrnej definícii ľudí (Mudde, 2004). Pravicoví populistí propagujú sociálne vylúčenie, naopak ľavicoví populistí sú za inkluzívne politiky v spoločnosti (Mudde & Kaltwasser, 2013). O koncepte rovnosti sa pravicoví populistí vôbec nezmieňujú. Ich predstava o prinavrátení suverenity je národne orientovaná, patriaca príslušníkom národa, a predstava o znovuzrození demokracie je v skutočnosti jej obmedzením (Mouffe, 2018). Pravicový populizmus je tak priamou hrozbou pre liberálnu demokraciu a liberálne inštitúcie (Noury & Roland, 2020). Populistický diskurz väčšinou používa koncepty národa, ľudí, národnej suverenity, kultúry a nativizmu. Nedôvera v elity plynie z predpokladu, že elity sú skorumpované a navyše slúžia cudzím záujmom, napríklad Izraelu, imigrantom, nadnárodným spoločnostiam, či globalizácii (Mudde & Kaltwasser, 2013; Noury & Roland, 2020). Pravicové populistické strany dokážu mobilizovať voličské skupiny, na ktoré iné politické strany zabudli – napríklad voličov z nižších socio-ekonomických vrstiev (Huber a Ruth, 2017 v Mudde & Kaltwasser, 2013). Pravicový populizmus v sebe nesie autoritarizmus a nacionalizmus. Naopak ľavicový populizmus vyjadruje univerzálnejšie hodnoty (Duijndam & van Beukering, 2021).

Ako populistická radikálna pravica sa označuje skupina politických strán, ktoré kombinujú ideológie nativizmu, autoritarizmu a populizmu (Mudde, 2016). Tento koncept zaviedol Mudde s cieľom upozorniť na populistické črty radikálnej pravice. Nativizmus je ideológia, ktorá je extrémnou formou nacionalizmu v kombinácii so xenofóbiou, vylučujúca liberálne formy nacionalizmu, a ktorá zastáva presvedčenie, že iba pôvodní obyvatelia národu môžu obývať daný štát, a že všetci cudzí a nepôvodní obyvatelia (či idey) sú hrozbou pre tento homogénny národný štát. Kto sú títo nepôvodní obyvatelia, sa môže líšiť, zvyčajne to sú etnické, rasové či náboženské skupiny ľudí či iné skupiny, ktoré

majú istý kultúrny element (Brubaker, 2017; Jenne et al., 2021; Mudde, 2016). Pre porozumenie nativizmu, je dôležitá definícia nacionalizmu. Nacionalizmus je označovaný ako teória politickej legitimacy, fenomén či politická doktrína. Nacionalizmus vyžaduje, aby boli etnické a politické hranice jednotné, inými slovami, homogénnu kultúrnu jednotu ako základ politického života. Štát by nemal vylučovať pôvodných obyvateľov národa, a zároveň ani prijímať ľudí, ktorí pôvodnými obyvateľmi nie sú. Vládni politici by taktiež mali byť súčasťou národa (Gellner, 1983). Definovaný v širšom zmysle, nacionalizmus je opak kozmopolitizmu (hovorí o ľudstve ako jednom morálnom spoločenstve), a uprednostňuje národné záujmy pred globálnymi problémami (ako napríklad klimatická zmena) (Kulin et al., 2021).

Autoritarizmus nevyklučuje demokratickú formu vládnutia, ale ani ju významne nepodporuje. Mudde definuje autoritarizmus ako presvedčenie v hierarchické usporiadanie spoločnosti, v ktorej sa porušenie autority prísne trestá. Dôležitým princípom takéhoto režimu je právo a poriadok (Mudde, 2016). Posledným elementom je populizmus, ktorý je definovaný ako ‚tenká‘ ideológia. Spoločnosť je vnímaná ako ultimátne rozdelená na dve homogénne a antagonistické skupiny ‚dobrých ľudí‘ a ‚skorumpovanú elitu,‘ a politika by mala byť prejavom všeobecnej vôle ľudu (Mudde, 2004, s. 543). Populistická demokracia vníma všeobecnú vôľu ľudu ako najdôležitejší element spoločnosti, dôležitejší než ľudské práva či ústavu (Mudde, 2016). Výraz ‚radikálna‘ je definovaný ako opak hodnôt liberálnej demokracie, najmä politického pluralizmu a ústavnej ochrany minorít (Mudde, 2016). Výraz ‚pravica‘ je definovaný ako presvedčenie v hierarchiu s prítomnosťou nerovností ako prirodzeným javom (Mudde, 2016).

Ľavicový populizmus má za cieľ demokraciu prehĺbiť a rozšíriť, a zabrániť radikalizácii. Medzi morálne dobrými ‚ľuďmi‘ sa nachádzajú marginalizované skupiny obyvateľstva, imigranti či LGBT+, ktorých požiadavky a hlas ľavicoví populisté tlmočia voči oligarchii (Mouffe, 2018). Ľavicoví populisté vymedzujú ľud na základe ekonomických podmienok, a zároveň sa usilujú o väčšiu a spravodlivejšiu redistribúciu zdrojov (March, 2011 v Huber et al., 2020). Ľavicový populizmus sa v porovnaní s tým pravicovým snaží o rovnostársky slovník a požiadavky. Všeobecná vôľa ľudu vychádza zo snahy o rovnosť a sociálnu spravodlivosť a snahy poraziť xenofóbnu populistickú pravicu (Mouffe, 2018). Ľavicoví populisté vykresľujú boj ľudu ako triedny boj ekonomickej nerovnosti a vykorisťovania ľudu kapitalistami, ktorých označujú ako elity. Ľud je vykresľovaný ako chudobný

proletariát. Politiky, ktoré navrhujú ľavicoví populistí sú inkluzívne (Huber & Schimpf, 2017). Vonkajšia hrozba, ktorú vnímajú ľavicoví populistí spočíva v neobmedzenom obchode, v neregulovanej globalizácii, v Európskej únii či v americkom imperializme (Brubaker, 2017). O ľavicovom populizme sa najčastejšie vyjadrujú post-marxisti Laclau alebo Mouffe. Napriek vysokej miere inklúzie na spoločenskej úrovni, ľavicoví populistí sú antipluralisti, keďže považujú kontrolu moci za prekážku v ich snahe presadiť vôľu ľudu. V tomto elemente sa zhodujú s pravicovým populizmom (Mudde & Kaltwasser, 2013). Ľavicoví populistí považujú liberálnu demokraciu za problematickú a snažia sa o zmenu politického systému na radikálnu demokraciu. Podľa nich dokáže populizmus do politiky priniesť konflikt a mobilizáciu ľudí, ktorá spôsobí zmenu spoločnosti a politického systému (Mudde & Kaltwasser, 2017). Tabuľka 1 stručne popisuje najzásadnejšie odlišnosti pravicového a ľavicového populizmu. Elementy popísané v tabuľke neplatia univerzálne v každom kontexte. Strany, ktoré sú populistické, nemusia spĺňať všetky elementy popísané nižšie. Ďalšie odlišnosti sa môžu objavovať v rámci porovnávania jednotlivých politických strán, geografického rozloženia či iného kontextu.

Tabuľka 1: Odlíšnosti pravicového a ľavicového populizmu

	PRAVICOVÝ POPULIZMUS	ĽAVICOVÝ POPULIZMUS
Elementy host'ovskej ideológie	Etnický nacionalizmus, autoritarizmus, euroskepticizmus	Socializmus, anti-kapitalizmus, rovnosť, multikulturalizmus, environmentalizmus, Občiansky nacionalizmus
Ľudocentrizmus – ľudia	Prevažuje exkluzívna povaha (kultúrna definícia ľudu, reprezentácia rasovej, etnickej či náboženskej majority)	Prevažuje inkluzívna povaha – rozmanitosť a tolerancia (nízko-prijmové skupiny, ženy, marginalizované a etnické skupiny, imigranti, LGBT+)
Antielitizmus – elity	Kritika cudzincov (vnútorných aj vonkajších), skorumpovaných politikov, etnických minorít, cudzích mocností/krajín, cudzincov vo všeobecnosti	Kritika mocných elít a záujmov (nepriatelia na základe bohatstva a moci)
Základná črta	Xenofóbny boj nepôvodných obyvateľov na základe etnickej, rasovej, náboženskej identity	Triedny boj ekonomickej nerovnosti a vykorisťovania
Postoj k demokracii	Obmedzenie demokracie, oslabenie inštitúcií na kontrolu moci – súdov či médií, autoritarizmus	Prehĺbenie demokracie, hlas marginalizovaným ľuďom, radikálna demokracia
Suverenita	Národne orientovaná suverenita, kontrola hraníc, zastavenie multikulturalizmu	Občiansky orientovaná suverenita, priama demokracia (referendá), verejné vlastníctvo

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe teórie (Brubaker, 2017; March, 2017; Mouffe, 2018; Mudde, 2004, 2007, 2016).

4. Environmentálny populizmus

Environmentalizmus je definovaný ako antropocentrický pohľad na vzťah medzi človekom a prírodou. Environmentalizmus sa nedefinuje ako samostatná ideológia, skôr sa považuje za doplnkovú ideológiu, ktorá sa viaže na ostatné. Ekologizmus⁹ sa za samostatnú ideológiu väčšinou už považuje, má radikálnejšie myšlienky, kritizuje elity, a požaduje komplexnú transformáciu štátu, trhu a spoločnosti (Dobson, 2007, Heywood, 2017 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022).

Environmentálny populizmus (bez bližšieho zaradenia či ide o ľavicový alebo pravicový populizmus) možno definovať ako koncept, ktorý sa môže v rétorike aktérov objavovať dvojakým spôsobom: populistí vo svojom diskurze používajú a komunikujú témy ochrany životného prostredia; alebo to môže byť populistický diskurz jednotlivcov alebo skupín, ktorí sa zaoberajú témami životného prostredia (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Populizmus ovplyvňuje formu a obsah environmentálnych a klimatických politík (Mendes Motta & Hauber, 2023). Environmentálne témy – a najmä tie v súvislosti so zmenou klímy – sú často diskutované na lokálnej či národnej úrovni, v demokraciách aj v autokraciách (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Environmentálne krízy, medzi ktoré patrí aj klimatická kríza, a kríza liberálnej demokracie aj vplyvom nárastu extrémnej pravice, sú dve krízy súčasnosti, ktoré zaplňajú verejný priestor (Forchtner, 2019). Klimatická zmena je niektorými autormi zarámčovaná ako sociálny konštrukt v rámci širších environmentálnych kríz (Hulme, 2009, Pettenger, 2016 v Forchtner, 2019). Téma ochrany prírody a životného prostredia tak sú súčasťou diskurzu environmentálneho populizmu. Klimatická kríza je však exponovaná téma, a aj preto sa väčšina literatúry sústreďí na klimatické politiky a témy zmiernovania klímy. Chránené územia, akými sú aj národné parky a ich lesné ekosystémy, však majú obrovský vplyv na zmiernovanie klimatickej krízy (Inštitút environmentálnej politiky, 2022). Zároveň tak majú relevanciu v diskusii o environmentálnom populizme. Nakoľko skúmam environmentálny populizmus pravicových strán, popisujem ho v tejto časti detailnejšie. Na konci tejto kapitoly popisujem taktiež ľavicový environmentálny populizmus.

⁹ Preložené z angličtiny: ‚ecologism‘

Niektorí autori vidia pôvod environmentálneho populizmu v koncepte ‚ekofašizmu‘ či v nacistickom diskurze o prírode, v 19. storočí v Nemecku, ktorý v sebe niesol prvky romantizmu a mystickosti (Uekötter, 2006, 2007 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Populistická radikálna pravica vykresľuje hrozbu klimatických politík prostredníctvom štyroch rámcov: ekonomické poškodenie, domov a príroda („zelený patriotizmus“), národná suverenita, a nespokojnosť s vedeckým diskurzom (Schaller & Carius, 2019 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Lesy, vodopády, hory či zvieratá sa ako mystické symboly, ilustrujúce spojenie človeka a národa, objavujú v diskurze extrémnej pravice (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Extrémna pravica používa nielen fašizmus, ale aj konzervatívnu, nacionalistickú a populistickú rétoriku (Lubarda, 2021 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022).

Spojenie populizmu a politiky zmiernovania klimatickej krízy zatiaľ nie je preskúmané do hĺbky. Väčšina literatúry, ktorá je k dispozícii, sa zameriava na skúmanie pravicových politických strán. Veľká časť vedcov prišla k záverom, že pravicové strany sú viac skeptické voči klíme, a menej ochotné podporovať environmentálne a klimatické politiky. Abstraktnosť a technická povaha zmeny klímy, ktorej zmiernovanie je podľa populistov riadené elitami, využívajú pravicoví populisti na ilustráciu priepasti medzi elitou a ľuďmi (Huber, 2020). Napriek výskumom však nie je jednoznačné, či sú tieto postoje založené na pravicovej ideológii alebo populizme. Niektoré výskumy navrhujú oddelenie ideológie a populizmu pri skúmaní klimatických a environmentálnych postojov pre zistenie pravých príčin jednotlivých postojov (Huber, et al., 2021). Zatiaľ čo výskumy ukazujú, že negatívne vnímanie vedy a popieranie zmeny klímy sa väčšinou objavuje u pravicových populistov, v prípade ľavicových populistov sa toto spojenie nepotvrdilo (Boecher et al., 2022).

Lockwood (2018) vysvetľuje negatívny postoj pravicových populistov ku klimatickým politikám z dvoch hľadísk. Jeho výsledky umožňujú skúmať ako pravicoví populisti využívajú klimatickú zmenu ako politickú tému. Prvým prístupom je štrukturálny prístup, ktorý upozorňuje na ekonomickú marginalizáciu a neistotu, ktoré sú zapríčinené globalizáciou a modernizáciou. Populistov väčšinou volia nižšie vzdelaní ľudia, muži, ktorí pracujú v energeticky intenzívnom priemysle. Je vysoko pravdepodobné, že takýto priemysel bude v budúcnosti (s nulovými emisiami) transformovaný na iný, alebo úplne zrušený, a tak títo ľudia môžu prísť o prácu. Prístup tiež poukazuje na politickú

marginalizáciu – malú reprezentáciu v politike a slabé odbory. Títo ľudia sú označovaní aj ako ‚porazení globalizáciou,‘ či ‚tí, na ktorých sa zabudlo.‘¹⁰ Klimatické politiky sú tak vnímané ako ďalší faktor, ktorý ich pozíciu zhoršuje (Lockwood, 2018). Štrukturálne zmeny sa týkajú uhoľného, automobilového priemyslu, či poľnohospodárstva, ale aj zmeny v životnom štýle ľudí môžu zvýrazniť už existujúce nerovnosti v spoločnosti (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Iný uhol pohľadu znamená tiež populistická podpora uhoľného priemyslu vďaka silným spojencom vo verejnej správe (Unruh, 2000 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022), či odpor k udržateľnému spôsobu života a podpora ‚imperiálneho spôsobu života‘ (Eversberg, 2018 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022).

Štrukturálny prístup však nedokáže vysvetliť všetky fenomény. Pravicové populistické strany, ktoré oponujú klimatickej agende, sa objavujú aj v krajinách, kde sú zamestnanci dobre chránení, alebo kde priemysel orientovaný na fosílnu palivá nie je taký výrazný. Aj napriek tomu, že ekonomická či politická marginalizácia sú dôležité faktory v podpore pravicového populizmu, tieto vysvetlenia nie sú dostatočné (Lockwood, 2018). Dôležitú rolu preto hrá tiež ideológia a hodnoty (Inglehart & Norris, 2016). Marquardt et al. (2022) súhlasí so štrukturálnym argumentom, a nazýva ho ekonomickou pozíciou. Odkazuje na tie isté princípy ako Lockwood (2018). Ľudia sa odvracajú od tradičných liberálnych či sociálno-demokratických politických strán k pravicovým nacionalistickým populistom, ktorí rámcujú klimatickú krízu ako hrozbu pre priemysel a prácu. To všetko sa deje v rámci štrukturálnych zmien v globálnej ekonomike, globalizácii, či automatizácii. Pravicoví populisté sa považujú za jediných obrancov marginalizovaných skupín a poukazujú na ďalšiu diskrimináciu pod vplyvom klimatických či environmentálnych politík (Marquardt et al., 2022).

Druhý prístup, ktorý prezentuje Lockwood, je ideologický (2018). Ideologické vysvetlenie antagonizmu voči klimatickým politikám odkazuje priamo na ideologické základy pravicového populizmu. Prvým je dôležitosť sociálne konzervatívnych a národnostných hodnôt a ich averzia voči globalizmu a liberalizmu. Klimatickú agendu považujú za agendu liberálnej, kozmopolitnej elity, ktorá sa snaží podkopať národné záujmy. Druhým aspektom vysvetlenia ideologického prístupu je túžba po jednoduchom a bližšom vzťahu

¹⁰ Preložené z angličtiny: ‚losers of globalisation,‘ ‚left behind‘

s ľudmi. Klimatická kríza je komplexná, vyžaduje komplexné riešenia, a preto je prekážkou vo vytvorení si takéhoto vzťahu. Navyše populistí vnímajú klimatickú krízu a jej zmiernovanie ako ideu, ktorá je pretláčaná liberálnymi a skorumpovanými elitami, ktoré reprezentujú záujmy vedcov a environmentalistov. Napriek tomu, že tradiční nepriatelia pravicových populistických strán sú imigranti, v prípade klimatickej politiky to sú väčšinou klimatickí vedci, experti a environmentalisti (Lockwood, 2018). Keďže povaha environmentálnych a klimatických politík sa môže zdať abstraktná a technická, populistí charakter týchto politík využívajú a ilustrujú ich ako elitné, vzdialené od životov a potrieb bežného obyvateľstva (Huber, 2020). Pravicoví populistí často rámcujú klimatickú krízu ako hrozbu pre národnú suverenitu, používajúc rozdielne rámce pre vnímanie klimatickej krízy a národného prírodného dedičstva, ktoré si často romantizujú. Klimatické politiky majú odborný základ opierajúci sa o zistenia odborných vedeckých inštitúcií (akou je napríklad IPCC – Medzivládny panel o zmene klímy). Vyjednávania sa odohrávajú v medzivládnych či technokratických inštitúciách, čo vzbudzuje u pravicových populistov podozrenie, že tieto organizácie majú skorumpované záujmy a vplyv (Lockwood, 2018). Lockwood považuje tento argument za presvedčivejší, nakoľko pravicoví populistí kombinujú nacionalistické a autoritárske pohnútky s negatívnym postojom k elitám, ktoré sú liberálne a skorumpované. Z toho vyplýva, prečo sú skeptickí ku klíme (2018).

Marquardt et al. (2022) rozdeľuje ideologický prístup Lockwood-a (2018) na ďalšie dva elementy. Prvým z nich je antielitizmus, ktorý sa viaže k autoritárskym a národnostným hodnotám, a ktorý produkuje negatívne a odmietavé postoje ku klimatickej zmene, ktorú pravicoví populistí považujú za kozmopolitnú elitársku agendu (Lockwood, 2018 v Marquardt et al., 2022). Konkrétny odmietavý postoj k elitám klimatickej agendy vyplýva zo všeobecných odmietavých postojov k elitám v spoločnosti. Ide skôr o abstraktný až metafyzický postoj k hodnotám, inštitúciám, normám. V tomto bode sa tiež utvára národnostná klimatická agenda pravicových populistov. Pravicoví populistí tak odmietajú medzinárodnú spoluprácu a snahu o zmiernenie klimatických zmien. Paradoxne, národné inštitúcie sú rovnako považované za elity, ktoré neberú do úvahy záujem bežných ľudí, čelia diskreditácii, dezinformáciám či nižším rozpočtom zo strany pravicových populistických vlád (Marquardt et al., 2022). Odmietavý postoj k elitám súvisí s klimatickým skepticizmom, ktorý následne vedie k nižšej podpore pre environmentálnu ochranu (Huber, 2020). Druhým elementom v ideologickom prístupe je spochybňovanie

zaužívaných poznatkov. Pravicoví populistí odmietajú vedu o klíme, ako aj Medzivládny panel o zmene klímy (IPCC), ktorý je súčasťou OSN, a ktorý má za úlohu predkladať vedecké poznatky o zmene klímy, objektívne a apoliticky. Naproti tomu pravicoví populistí ponúkajú pohľady, ktoré sú založené na naratívoch, ktoré reflektujú ich osobné skúsenosti. Tieto osobné skúsenosti sú v ich rebríčku hodnôt vyššie ako akékoľvek objektívne fakty, ktoré predkladá veda. Takéto fakty politici nazývajú ‚alternatívne‘ klimatické fakty. Stráca sa rozdiel medzi tým, čo je považované za pravdu, a čo je alternatívny fakt, prípadne, kto dáva legitimitu takýmto tvrdeniam. Alternatívne fakty sú dnes už bežnou súčasťou doby post-pravdy (Marquardt et al., 2022). Pojem post-pravda sa spája s Brexitom v 2015 či americkými prezidentskými voľbami v 2016, kedy bolo možné pozorovať nárast popierania faktov v politickom diskurze. Koncept post-pravdy spočíva v tom, že nezáleží na tom či je dané tvrdenie založené na dôkazoch a je pravdivé. Záleží na tom, či tí, ktorí tieto tvrdenia počúvajú, chcú, aby boli pravdivé. Pravda sa tak nezakladá na dôkazoch, ale na tom či je v súlade s existujúcimi hodnotami a presvedčeniami ľudí, ktorí počúvajú (Lockie, 2017).

Rahmstorf rozdelil klimatický skepticizmus na tri typy: trendový (zástancovia tvrdia, že klíma sa nemení), atribútový (pripúšťajú zmenu klímy, ale nie jej antropogénny pohľad), a dopadový (zmene klímy existuje, ale nebude mať vážne dôsledky) (Rahmstorf, 2004). Vďaka tomuto rozdeleniu možno skúmať typy skepticizmu a jeho variácie naprieč krajinami, politickými stranami, či jednotlivcami. Vzťah medzi skepticizmom a obavami sa zistil vo viacerých výskumoch. Čím vyššia je popularita pravicových populistických strán, tým nižšia je obava obyvateľstva zo zmeny klímy. Taktiež čím bude nárast týchto strán vyšší, tým sa obavy budú znižovať. Politická ideológia je jedným z vysvetľujúcich faktorov záujmu o zmenu klímy. Pravicoví voliči a voličky majú nižší záujem než ľudia na ľavej strane spektra (McCright et al., 2016). Ako silné je toto prepojenie však môže závisieť aj od politickej kultúry krajiny (Harring et al., 2019; McCright et al., 2016). Občania podporujúci ľavicové strany v 14 krajinách západnej Európy uviedli antropogénne príčiny zmeny klímy, silnejšie obavy zo zmeny klímy, vyjadrili vyššiu podporu klimatickým opatreniam, než občania podporujúci pravicové strany. V 11 post-komunistických krajinách (vo vzorke sa nachádzalo Slovensko i Česko) takéto výrazné ideologické rozdiely výskum nepotvrdil. Ako vysvetlenie ponúka všeobecne nízky záujem o témy zmeny klímy alebo iný pohľad na pravicové a ľavicové smerovanie v týchto krajinách (McCright et al., 2016). Nízky záujem o environmentálne témy v krajinách

bývalého Sovietskeho zväzu sa nazýva tiež post-komunistický efekt. Tento efekt hovorí o tom, že v týchto krajinách je nižšia podpora environmentálnych tém v porovnaní s vyspelými demokraciami. Vysvetlením tohto efektu je, že občania v post-komunistických krajinách vnímajú environmentálne problémy prostredníctvom ideológie, na ktorú vplýva komunistické dedičstvo a s tým spojená politická kultúra. Taktiež nedokážu vnímať environmentálne problémy v širšej ekonomickej či politickej súvislosti. Autori tvrdia, že postkomunistický efekt sa vytratí vtedy, keď environmentálne témy prestanú byť súčasťou ideológií a zároveň budú zakomponované v programoch politických strán (Chaisty & Whitefield, 2015). Ďalší výskum prepojenie medzi politickou ideológiou a obavami nepreukázal. Poukazuje na ekonomický status krajiny, konkrétne na HDP na obyvateľa, ktoré najlepšie vysvetľuje mieru obáv medzi obyvateľstvom v porovnávaní jednotlivých krajín. Vysvetlenie klimatických obáv v rámci krajiny podľa ich výsledkov najlepšie vysvetľuje nezamestnanosť v danej krajine (Duijndam & van Beukering, 2021). Ďalší výskum vysvetľuje, že určujúcim a stabilným faktorom politických postojov voči klíme sú osobné a environmentálne hodnoty. Vplyv politickej ideológie je naprieč krajinami rôzny (Harring et al., 2019) Populistické postoje navyše posilňujú politickú ideológiu. Populistickí republikáni v USA majú negatívnejšie postoje voči klimatickým politikám ako nepopulistickí. Populistickí demokrati, majú naopak pozitívnejšie postoje ku klimatickým politikám, zatiaľ čo tí nepopulistickí menej (Huber et al., 2020). Výskum z Veľkej Británie nepoukazuje na významnosť politickej ideológie. Skúmaní populistickí aktéri sú skeptickí voči klíme bez ohľadu na ich ideológiu (Huber, 2020).

Vo všeobecnosti, ľavicový populizmus zdieľa základné črty s pravicovým populizmom – ľudocentrizmus, antielitizmus, všeobecná vôľa ľudu – avšak sociálne konflikty vykresľuje ako triedny súboj. Zdôrazňuje ekonomické vykorisťovanie a potrebu silného štátu (Huber, Maltby, et al., 2021). Ľavicoví aj pravicoví populistí využívajú tému klimatickej zmeny ako hlavný zdroj politického boja na podporu ich pozícií a postojov. Zástupcovia týchto dvoch skupín tvrdia, že reprezentujú ľudí, v skutočnosti sú to dve odlišné skupiny ľudí. Tí pravicoví väčšinou reprezentujú tých, ktorí trpia globalizáciou, zatiaľ čo ľavicoví (akými je napríklad hnutie Fridays for Future alebo Greta Thunberg) reprezentujú hlas súčasnej a budúcej mladej generácie (Marquardt & Lederer, 2022). Označenie školských klimatických štrajkov ako súčasť ľavicového populizmu sa v literatúre líši. Zatiaľ čo niektorí tvrdia, že je to argument založený na ľudocentrizme (Nordensvard and Ketola, 2022 v Marquardt & Lederer, 2022) , niektorí označenie týchto skupín ako populistických

odmietajú (Zulianello and Ceccobelli, 2020 v Marquardt & Lederer, 2022). Autori Marquardt a Lederer tvrdia, že hnutie Fridays for Future využíva antagonizmus ľudí a elity (2022). Ľavicoví environmentálni populistí sú silne pro-environmentálni a pro-klimatickí. Podporujú medzinárodné snahy o zmiernenie klímy, ak sú takéto snahy inkluzívne a zahŕňajú i tých najslabších v spoločnosti. Zároveň sú však kritickí voči elitám, ktoré nie sú dostatočne demokratické, a ktoré nevnímajú potrebu zahrnúť hlasy globálneho juhu a sociálnych hnutí (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Ďalším rozdielom je forma, akou odôvodňujú ľavicoví a pravcoví environmentálni populistí ich požiadavky vzťahujúce sa ku klimatickej zmene. Zatiaľ čo sa pravcoví environmentálni populistí spoliehajú na ich osobné skúsenosti, tí ľavicoví sa odvolávajú na vedecké štúdie a inštitúcie, akou je napríklad IPCC (Marquardt & Lederer, 2022). Vo všeobecnosti sa tak pravcový populizmus považuje za väčšiu hrozbu, ktorá môže negatívne ovplyvniť smerovanie medzinárodného úsilia vedúce k väčšej ochrane životného prostredia a zmierneniu zmeny klímy (Duijndam & van Beukering, 2021). Nakoľko sa v empirickej časti zaoberám pravcovým populizmom, v nasledujúcej Tabuľka 2 prehľadne popisujem najvýznamnejšie elementy environmentálneho populizmu pravcových strán.

Tabuľka 2: Typológia pravicového environmentálneho populizmu

	PRAVICOVÝ ENVIRONMENTÁLNY POPULIZMUS
Pôvod	Koncept ‚ekofašizmu‘ či nacistický diskurz o prírode, v 19. storočí v Nemecku, ktorý v sebe niesol prvky romantizmu a mystickosti.
Vykresľované hrozby populistickou radikálnou pravicou	Vykresľujú hrozbu klimatických politík prostredníctvom štyroch rámcov: ekonomické poškodenie, domov a príroda (‚zelený patriotizmus‘), národná suverenita, a nespokojnosť s vedeckým diskurzom.
Vysvetlenie – štrukturálny argument/ekonomická pozícia	Ekonomická marginalizácia a neistota, ktorá je zapríčinená globalizáciou a modernizáciou (týkajúca sa uhoľného, automobilového priemyslu, či poľnohospodárstva).
Vysvetlenie – ideologický prístup	Antielitizmus voči liberálnej, kozmopolitnej elite (vedcovia a environmentalisti) a spochybňovanie zaužívaných vedeckých poznatkov (IPCC, národné vedecké inštitúcie).
Postoj ku klíme a ochrane prírody	Prevláda klimatický (a vedecký) skepticizmus a nižšia podpora pre environmentálne politiky.
Argumenty	Prevládajú osobné skúsenosti, alternatívne klimatické fakty.

Zdroj: vlastné spracovanie na základe teórie (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022; Huber, 2020; Lockwood, 2018; Marquardt et al., 2022; Schaller & Carius, 2019).

5. Vzostup populizmu vo svete a v Európe

V poslednom desaťročí drasticky narástla prítomnosť populistických a autoritárskych politických aktérov. Zatiaľ čo sa na politickej scéne objavili mnohí noví aktéri, niektorí získali moc a silnú pozíciu vo vládach, aj v štátoch s dlhou demokratickou tradíciou. Napriek tomu, že možno pozorovať rozdielny časový, regionálny či taktický vývoj, je možno pozorovať i spoločné črty nacionalizmu, vylučujúcich či rasistických definícií národa, ochranu a budovanie národa, demonizácie nepriateľov (vonkajších i vnútorných), pohrdanie inštitúciami a demokraciou. V tom istom období tiež dochádza k vzostupu progresívnych ľavicových hnutí. Tieto dve opačne názorové strany majú spoločné odmietanie neoliberalizmu. Ľavica sa vo svojich politikách sústreďuje na inkluzívne a udržateľné opatrenia (McCarthy, 2019).

Pravicový populizmus sa väčšinou pripisuje Európe. Ľavicový populizmus je rozšírenejší v Latinskej Amerike (Andreadis et al., 2015 v Myrick & Evans Comfort, 2020). V USA sa populizmus objavil v prezidentských voľbách v roku 2016 u pravicových aj ľavicových kandidátov (Groshek & Koc-Michalska, 2017).

Európske populistické radikálne pravicové strany majú rôzny postoj k environmentálnym a klimatickým politikám. Zatiaľ čo ochrana prírody bola dôležitou témou radikálnej pravice v minulosti, v súčasnosti sa často stavajú negatívne ku klimatickým politikám, pretože charakter týchto politík siaha za hranice národných štátov (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Mnohé strany tak úplne popierajú klimatickú zmenu, ich programy neobsahujú klimatické opatrenia, zároveň sú proti zmierňovaniu zmeny klímy, alebo akceptujú len určité formy politík. Ďalšie strany klímu nezahŕňajú vo svojej agende vôbec a odmietajú akékoľvek vedecké dôkazy. Klimatické politiky vnímajú ako agendu elít, ktoré škodia bežnému ľudu, a ktoré sú v rozpore s národnými záujmami. Preto tiež odmietajú multilaterálne organizácie a medzinárodnú spoluprácu. Výnimkou je maďarský Fidesz, ktorý uznáva klimatické politiky (Fiorino, 2022; Schaller & Carius, 2019). Švédski Demokrati, ktorí popierajú klimatickú zmenu zapríčinenú ľudskou činnosťou, paradoxne, schvaľujú pro-klimatické politiky (Schaller & Carius, 2019). Rakúska radikálne pravicová strana FPÖ uznáva klimatickú zmenu a podporuje obnoviteľnú energiu (Ćetković & Hagemann, 2020 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022).

Výskum postojov ku klíme v západných európskych krajinách zistil, že nacionalistická ideológia je vplyvnejšia ako tradičné rozdelenie ľavice a pravice, environmentálne hodnoty a dôvera. Nacionalistické hodnoty zvyšujú mieru skepticizmu voči klíme a tiež mieru nesúhlasu voči vyšším daniam na fosílnu palivá (Kulin et al., 2021).

Nemecká krajne-pravicová populistická strana AfD¹¹ používa vo svojej rétorike apel na zdravý rozum a ľudovú múdrosť. Taktiež využíva svoje alternatívne post-pravdivé vedecké fakty ako protiklad k vedeckým, elitným, skorumpovaným autoritám, ktoré považujú za sprisahanecké a hysterické. Strana tiež spochybňuje mainstreamový prúd vedy a ich poznania o zmene klímy. Takýmto postojom tak oslabujú dôveru vo vedu a v demokratické inštitúcie (Boecher et al., 2022). V ich rétorike často upozorňujú na zničenie tradičného obrazu krajiny a na hrozbu veterných elektrární pre vtáčiu populáciu (Schaller & Carius, 2019).

Parlamentné debaty (v rokoch 2016 a 2017) o reforme ochrany prírody prostredníctvom decentralizácie manažmentu v chránených oblastiach v severnom regióne Španielska – Asturias, boli sprevádzané pravicovo-populistickým diskurzom. V ich diskurze sa objavilo obviňovanie verejnej správy ochrany prírody zo všetkých problémov, ktorými trpia vidiecke oblasti. Zároveň kooptovali populárne požiadavky vidieku, pričom ich zredukovali na ekonomické záujmy súkromných vlastníkov pôdy. Opätovné upevnenie neoliberalizmu po ekonomickej kríze v roku 2008 spôsobilo na vidieku materiálne a symbolické škody, čo následne vyvolalo neistotu, hnev, pocity nespokojnosti (Cortes-Vazquez, 2020). Nakoľko ľavicové a progresívne hnutia nekomunikovali tieto témy, zhostili sa ich pravicové a autoritárske politické hnutia (Franquesa, 2019 a Borrás 2019 v Cortes-Vazquez, 2020).

V strednej Európe možno pozorovať autoritárske tendencie populistických lídrov (najmä v Maďarsku a Poľsku) – porušovanie ústavy, zasahovanie do nezávislej súdnej moci, obmedzovanie slobodných médií a neziskových organizácií (Frič & Gyárfášová, 2019). Poľská strana Právo a Spravodlivosť (PiS) používa kultúrny argument proti dekarbonizácii, ktorá podľa nich negatívne ovplyvní súčasnú kvalitu života obyvateľstva (Huber, Maltby, et al., 2021). Súčasný režim strednej a východnej Európy sa charakterizujú ako režimy v demokratickom úpadku (Havlík, 2019).

¹¹ Alternatíva pre Nemecko (Alternative für Deutschland)

Donald Trump uniesol Republikánsku stranu do spektra pravicového populizmu aj vďaka jeho vymedzovaniu sa voči klíme. Nepriateľsky vystupoval voči klimatickým politikám, bol skeptický voči vede, odporoval multilaterálnym inštitúciám a dohodám. Ako prezident oficiálne požiadal o odstúpenie USA od Parížskej klimatickej dohody. Vyzdvihoval tiež využívanie domácich fosílnych palív. Jeho rétorika sa dá charakterizovať ako populistická a nacionalistická (Fiorino, 2022).

Bývalý prezident Brazílie, Bolsonaro, je považovaný za populistu. V jeho rétorike sa často objavovala kritika politik zameraných na ochranu životného prostredia, ktorá nedokázala naplniť ekonomické potreby obyvateľstva. Bolsonaro sa tak staval do pozície ochrancu národa a ľudu pred škodlivými politikami, vedcami či ochranármi. V analýze rétoriky aktérov vo vláde Bolsonaro, sa najčastejšie útočilo na chránené územia, akými sú napríklad národné parky. Chránené územia boli prezentované ako škodlivé pre životné prostredie. Zároveň tvrdili, že by sa mali rozvíjať v prospech ekonomiky, a teda ťažba dreva v chránených územiach by mala byť povolená (Mendes Motta & Hauber, 2023).

5.1. Vzostup populizmu na Slovensku

Deväťdesiate roky na Slovensku sú charakterizované nacionalizmom, neliberálnou demokraciou, a tiež debatami o budúcej podobe politického systému (Deegan-Krause 2006 v Deegan-Krause & Haughton, 2009). Obdobie vlády Vladimíra Mečiara sa nazýva *mečiarizmus*, ktorý bol charakteristický porušovaním ústavy, zákonov, zasahovania do verejných inštitúcií a obsadzovanie vlastnými ľuďmi (Slovenská televízia, Slovenská informačná služba, Úrad generálneho prokurátora), útoky na prezidenta, novinárov, opozíciu, únos prezidentovho syna tajnou službou, zmarenie referenda. Moc bola centralizovaná a koncentrovaná vo vládnej koalícii, resp. v rukách premiéra (Hloušek & Kopeček, 2003). Aj preto sa toto obdobie politického režimu 90-tych rokov na Slovensku charakterizuje ako hybridný režim (Havlík, 2019). Frič a Pernica (2022) identifikujú HZDS v období 1992-1998 ako populistickú stranu. Rovnako tak identifikujú i ďalšie strany v danom období, akými sú Slovenská národná strana (SNS), či neskôr SMER (Frič & Pernica, 2022). Politické projekty OĽANO – OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti, a Hnutie Sme rodina – Boris Kollár vytvorili v roku 2020 spoločnú vládnu koalíciu. Do vládnej koalície vstúpili spolu so stranami Sloboda a Solidarita (SaS) a Za ľudí. OĽANO

a Sme rodina podsúvali verejnosti vo volebnej kampani, a neskôr i počas vládnutia antipolitické a antistranícke naratívy. Ich spoločnými znakmi bolo, že lídri strán OĽANO a Sme rodina sa považovali za nepolitikov. Ich úspech vo voľbách bol založený na upozorňovaní na korupčné škandály, ekonomické ťažkosti a všeobecnú nedôveru v politické subjekty (Havlík, 2019).

Slovenský populizmus je charakterizovaný deliacou líniou medzi dobrých a skorumpovaných ľudí a politikov. Definícia toho, kto je ‚dobrý‘ a kto ‚skorumpovaný‘ sa však často mení, nakoľko aj nové „čisté/dobré“ strany sa časom vnímajú ako „skorumpované,“ a tak voliči opäť hľadajú nové „čisté/dobré“ strany. Tento cyklus možno výstižne pomenovať ako „neustály cyklus nádeje a sklamaní“ (Deegan-Krause & Haughton, 2009, s. 838).

Frič a Gyárfášová (2019) analyzovali dáta z Chapel Hill z rokov 2014 a 2017. Chapel Hill je odborný prieskum mapujúci ideologické postoje krajín Európy. V roku 2014 zaradil do svojho prieskumu dve nové premenné – mieru antielitistickej a antikorupčnej rétoriky politických strán, kedy 0 je najnižšia miera, a 10 najvyššia (Frič & Gyárfášová, 2019). V roku 2017 získala najvyššie skóre v antielitistickej rétorike strana Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS) – 9,5 bodov. Sme rodina získala 8,5 bodov. Za nimi nasledovali strany OĽANO a SaS. V tom čase boli strany v opozícii. V protikorupčnej rétorike boli výsledky opačné. OĽANO získalo 9,2 bodov, za nimi nasledovali SaS, Sme rodina a ĽSNS. Tieto výsledky potvrdili hypotézu, že takúto rétoriku majú väčšinou opozičné a antiestablišmentové strany (Frič & Gyárfášová, 2019). Ďalej tieto strany porovnávali s výsledkami volieb v rokoch 2012 a 2016. Zistili, že strany, ktoré skórovali vysoko v antielitistickej rétorike, získali vo voľbách v 2016 takmer polovicu všetkých hlasov. Veľký počet hlasov získali nové strany ĽSNS a Sme rodina. Tieto strany dokázali mobilizovať nevoličov i prvovoličov. ĽSNS je charakterizovaná ako krajne-pravicová strana – popierajú hodnoty liberálnej demokracie, prikláňajú sa k fašistickej ideológii, a taktiež odmietajú prozápadnú orientáciu Slovenska, presadzujú tiež vystúpenie z EÚ a NATO (Frič & Gyárfášová, 2019).

Spoločným znakom slovenských populistických strán je vysoká miera centralizácie moci, nízka miera demokracie v rámci strany, a prominentná a dlhodobá pozícia lídra na čele strany (ktorý je aj zakladateľom danej strany) (Spáč, 2012).

V slovenskom výskume zameranom na vedecký skepticizmus autori skúmali radikálne populistické strany SMER-SD, Republika a ĽSNS a ich skepticizmus v ére šírenia ochorenia Covid-19. Ich argumenty sa zakladali na hodnotách slobody, aj napriek tomu, že zvyčajne inklinujú k nedemokratickým režimom. Vedecký skepticizmus je súčasťou ich komunikačných stratégií. Autori tiež spomínajú, že vedecký skepticizmus sa objavil aj pri témach klimatickej zmeny či povinného očkovania detí, avšak tieto argumenty ďalej nerozvíjajú (Štefančík & Zamborová, 2022).

6. Metodológia

Cieľom diplomovej práce je zistiť aké sú znaky environmentálneho populizmu na Slovensku, ktorý šíria pravicové strany, ktoré boli označené ako populistické, a ktorý sa šírila vo vzťahu k témam ochrany prírody a klimatickej krízy vo vystúpeniach v Národnej rade Slovenskej republiky pri konkrétnom návrhu zákona, ktorý mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, tzv. reforma národných parkov.

Na tento cieľ nadväzujú výskumné otázky.

Aký je diskurz environmentálneho populizmu na Slovensku?

Existuje pozitívne spojenie pravicových politických strán, ktoré boli označené ako populistické, a environmentálneho populizmu?

Do akej miery sa objavujú náznaky populizmu v rétorike skúmaných aktérov pravicových politických strán na Slovensku, ktoré boli označené ako populistické?

Ako sa líši miera populizmu vo vystúpeniach v parlamente o reforme národných parkov a pri jednotlivých aktéroch?

Objavuje sa v rétorike skúmaných aktérov nacionalizmus? Artikulujú analyzovaní aktéri nativizmus spolu s populizmom? Pokiaľ áno, v akej podobe?

Aké sú kľúčové témy, ktoré títo aktéri používajú vo svojej rétorike vo vystúpeniach v parlamente v súvislosti s reformou národných parkov?

Výber prípadovej štúdie

Nadväzujúc na výskumné ciele a výskumné otázky, nasledujúci výskum bude používať kvalitatívny aj kvantitatívny prístup a metódy analýzy. Výskum sa zameriava na prípadovú štúdiu, na konkrétnu špecifickú environmentálnu politiku, ktorá bola navrhnutá skupinou poslancov a poslankýň Národnej rady Slovenskej republiky. Tento návrh zákona má za cieľ zmeniť a upraviť zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny. Takto schválený zákon by zabezpečil prevod štátnych pozemkov do gescie Ministerstva životného prostredia, a tým pádom jednotnú správu národných parkov.

Výber politických strán

Nakoľko sa výskum zameriava na jednu prípadovú štúdiu – návrh zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny – a prebiehajúcej debate v parlamente o tomto návrhu – dáta sú špecificky a strategicky vybrané pre tento konkrétny prípad. Prostredníctvom strategického výberu dát tak dokážeme hlbšie skúmať vybrané teoretické koncepty skúmaného fenoménu ako aj prepojenia medzi jednotlivými objektami výskumu. Zároveň takto zabezpečujeme externú validitu (Bukve, 2019, s. 208). Pre tento výskumný cieľ boli vybrané dve pravicové strany, označené ako populistické expertným prieskumom, Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko a Sme rodina (Meijers, M. J. & Zaslove, A., 2021; Meijers & Zaslove, 2020).

Keďže skúmam spojenie pravicových strán na Slovensku, ktoré boli predtým označené ako populistické, a environmentálneho populizmu, je potrebné vymedziť tieto pravicové strany. Na vymedzenie pravicových strán, ktoré boli označené ako populistické, používam expertné výskumy, ktoré určili túto mieru populizmu, a od ktorých sa odvíja i výber pre nasledujúci výskum. Jeden z takýchto výskumov je prieskum *Populism and Political Parties Expert Survey 2018*, ktorý skúma názory, postoje, ideológiu a ďalšie charakteristiky 250 politických strán v 28 európskych krajinách. Prieskum empiricky skúma 16 rôznych elementov vzťahujúcich sa k populizmu, straníckej ideológii, straníckej organizácii a politickému štýlu na stupnici od 0-10. Populizmus vníma cez ideový prístup a ako latentný konštrukt. Populizmus skúmajú nepriamo a multi-dimenzionálne, prostredníctvom viacerých základných konštruktov (Meijers, M. J. & Zaslove, A., 2021; Meijers & Zaslove, 2020).

Celková ideológia bola meraná na pravo-ľavom spektre, pričom 0 je ľavica, a 10 je pravica. Ako najviac pravicové politické strany skórovali Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS) so skóre 9,08 a Sme rodina so skóre 7,8. ĽSNS bola označená ako radikálna pravica, zatiaľ čo Sme rodina ako konzervatívna strana. Ďalšia premenná bola populizmus. Populizmus je v tomto prieskume vnímaný ako ideový prístup, a je založený na týchto faktoroch: manichejský pohľad, homogénnosť ľudu, všeobecná vôľa ľudu, ľudocentrizmus, antielitizmus. ĽSNS opäť skórovala najvyššie s 9,27 bodmi. Sme rodina bola umiestnená na druhom mieste s 7,83 bodmi (Meijers, M. J. & Zaslove, A., 2021; Meijers & Zaslove, 2020).

Tieto strany skórovali podobne vysoko i v ďalších skúmaných dimenziách (ĽSNS mala vyššie skóre v porovnaní so Sme rodina), akými sú nativizmus, právo a poriadok (ako opozitum k občianskej slobode), charizmatiký líder, emócie ako politický štýl komunikácie (napr. strach či hnev). Naopak najnižšie skórovali (ĽSNS mala najnižšie skóre vo všetkých oblastiach) v oblastiach vnútornej demokracie v rámci strany, liberálnych hodnôt (morálne hodnoty), komplexného prístupu k politickému rozhodovaniu, podpory EÚ, postojov k imigrácii (Meijers, M. J. & Zaslove, A., 2021; Meijers & Zaslove, 2020).

Na základe tohto prieskumu tak budú objektom analýzy súčasní a bývalí aktéri dvoch slovenských pravicových populistických politických strán, Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS) a Sme rodina, politici a političky zvolení na ich kandidátnych listinách v parlamentných voľbách vo februári 2020. Viacerí počas ich pôsobenia v parlamente vystúpili zo strany ĽSNS, stali sa v parlamente nezávislými, a zároveň vstúpili do novovzniknutých politických strán (ktoré spoluzakladali), konkrétne dvoch, ŽIVOT – národná strana a Republika. Táto skutočnosť bude reflektovaná aj v analýze.

Metódy zberu dát

Zber dát sa sústreďí na špecifické časové obdobie, počas ktorého sa o návrhu zákona diskutovalo v Národnej rade Slovenskej republiky; od 28.5.2021, kedy bol návrh zákona doručený do parlamentu, do 14.12.2021, kedy sa návrh zákona schválil.

Analyzované budú vystúpenia v rozprave a vystúpenia s faktickou poznámkou aktérov politických strán, ktoré sa vzťahovali k tejto reforme. Budú analyzované aj procedurálne návrhy vzťahujúce sa k návrhu zákona. Jednotkou analýzy tak budú texty, resp. textové prepisy vystúpení v Národnej rade Slovenskej republiky. Texty a dokumenty ako typy dát umožňujú porozumieť tomu, čo sa stalo, a z kritickej perspektívy tiež dokážu odkryť skryté pohnútky a idey (Bukve, 2019, s. 210). Textové prepisy rozpráv z Národnej rady Slovenskej republiky možno nájsť na webovej stránke <https://www.nrsr.sk/web/>, konkrétne v záložke *Schôdze – Rozprava – Textový prepis rozpravy*. Taktiež možno hľadať konkrétne vystúpenia prostredníctvom rôznych filtrov – osoba, číslo volebného obdobia, číslo schôdze, dátum od, dátum do, hľadaný text. Ďalšou možnosťou je hľadať prostredníctvom *Vyhľadávania v prepise rozpravy*, čo umožňuje sledovať len vystúpenia daného poslanca či

poslankyne, schôdze či typu vystúpenia. Funkcia vyhľadávania podľa kľúčových slov nebude použitá, nakoľko prístup kritickej diskurzívnej analýzy nemá vopred stanovené rámce, kľúčové slová či iné koncepty, ale venuje sa textu a jeho charakteru.

Celkovo mám k dispozícii 190 vystúpení súčasných a bývalých aktérov dvoch vybraných politických parlamentných strán. Tieto vystúpenia sú vystúpenia v rozprave, vystúpenia s faktickou poznámkou, vystúpenia spoločného spravodajcu a vstupy predsedajúceho. Celkový počet analyzovaných vystúpení bude nižší, nakoľko niektoré vystúpenia nebudú súčasťou analýzy, keďže sú prevažne technického charakteru, akými sú napríklad vstupy predsedajúceho. Celkový počet analyzovaných príspevkov je 161.

Budú analyzované 3 schôdze (schôdza 32, 48, 51), na ktorých sa diskutovalo o predkladanom návrhu zákona, ktorý mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Zákon prešiel 1. čítaním na schôdzi 32 (uznesenie číslo 873 zo dňa 2. 7. 2021). Zákon následne prešiel rokovaním výborov a gestorského výboru. Druhé a tretie čítanie sa uskutočnilo na schôdzi 51 (uznesenie číslo 1199 zo dňa 14. 12. 2021). Zároveň bol zákon doplnený o pozmeňujúce a doplňujúce návrhy, o ktorých sa rokovalo na schôdzi 48. Zákon bol schválený v treťom čítaní, dňa 14.12.2021, kedy postúpil do redakcie. Zákon bol odoslaný 22.12.2021 do Zbierky zákonov. V Zbierke zákonov vyšiel 14.1.2022 (Návrh o zmene a doplnení zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, 2022) .

V analýze bude použitá kvalitatívna metóda analýzy – kritická diskurzívna analýza, ktorá dokáže odhaliť špecifické a skryté jazykové a semiotické významy týchto vystúpení. Následne bude použitá kvantitatívna metóda analýzy holistického prístupu, ktorá dokáže určiť mieru populizmu v analyzovaných vystúpeniach. V nasledujúcej časti sú oba tieto prístupy podrobnejšie vysvetlené. Vystúpenia sú analyzované v softvéri pre kvalitatívne analýzy – Atlas.ti. Tento softvér poskytuje transparentný priestor pre analýzu textov, priradovanie kódov a ďalších poznámok.

6.1.Kvalitatívna analýza: Kritická diskurzívna analýza

Súčasná sociálna teória považuje diskurz za sociálnu konštrukciu (Fairclough 2015, Fairclough a Wodak, 1997 v Fernández-Vázquez & Sancho-Rodríguez, 2020). Diskurz sa vníma ako jazyk ukotvený v konkrétnom sociálnom a ideologickom kontexte. Takéto vnímanie jazyka je v rozpore s formalistickým vnímaním jazyka, ktoré je abstraktné a

nezávislé od akéhokoľvek kontextu (Fairclough, 2001; Fernández-Vázquez & Sancho-Rodríguez, 2020). Diskurzívna analýza je preto konštruktivistický prístup ku skúmaniu sociálnych vied (Pedersen, 2009). Cieľom kritickej diskurzívnej analýzy (CDA¹²) je zistiť ako najmocnejšie skupiny v spoločnosti ovplyvňujú a kontrolujú verejný diskurz, a tiež ako jazyk prispieva k udržiavaniu a zároveň spochybňovaniu dominantných ideológií. Kritická diskurzívna analýza vníma ideológiu ako svetonázor (Fernández-Vázquez & Sancho-Rodríguez, 2020). CDA sa zaoberá spôsobom uskutočňovania, reprodukcie a legitímácie zneužitia moci a dominancie, a tiež nerovnosťou, ktoré študuje prostredníctvom textu, reči a ich významu v sociálnom a politickom kontexte. Snahou nie je opis diskurzu, ale vysvetlenie diskurzu, sociálneho kontextu a štruktúr (Van Dijk, 2015). Cieľom CDA je vysvetliť skryté implicitné jazykové prvky, a tým tak poukázať na sociálne vzťahy a systém (Fairclough, 2001). Na základe analýzy lexiky, metafor, naratívov či rozprávania, dokáže CDA charakterizovať dominantný diskurz, ktorý ďalej analyzuje prostredníctvom sociálnych štruktúr (Van Dijk, 2015). CDA dokáže analyzovať politický diskurz, a práve preto bola zvolená ako metóda tohto výskumu. Mnohé štúdie sa zaoberajú rasizmom, nacionalizmom či globalizáciou (Van Dijk, 2015), a preto je takýto prístup vhodný aj pre skúmanie populizmu. Vďaka povahe CDA dokážem skúmať environmentálny populizmus zasadený v sociálnom, politickom, či ekonomickom kontexte. CDA svojou povahou dokáže odkryť hlboké ideologické pohnútky (ako príklad možno uviesť kapitalistické či pravicové), ktoré sa skrývajú v texte, prejavoch či inej forme komunikácie politických aktérov vo verejnom priestore (Leipold et al., 2019). CDA vychádza z kritickej teórie, ktorá je založená na interpretácii aktéra, interpretácii výskumníka a interpretácii podvedomých a skrytých významov, ideológií, či dynamiky moci, ktoré vytvárajú prvotnú interpretáciu aktéra (Alvesson & Sköldbberg, 2000, p. 144 v Bukve, 2019, s. 64). Vychádza z Marxovej sociálnej analýzy, a snaží sa o alternatívne vysvetlenia predpokladov, ktoré sa môžu zdať podvedomé či skryté (Bukve, 2019, s. 64). Kritická diskurzívna analýza použitá v tomto výskume slúži na hlbšie a podrobnejšie vysvetlenie a porozumenie environmentálneho populizmu a diskurzu na Slovensku.

¹² Preložené z angličtiny: Critical Discourse Analysis

6.2. Kvantitatívna analýza: Holistické známkovanie

Kvantitatívna metóda použitá vo výskume je holistická klasifikácia/prístup/známkovanie¹³ (Hawkins, 2009). Holistické známkovanie je metodologický rámec, ktorý vychádza zo základov obsahovej analýzy vo vzdelávacej psychológii. Hawkins predstavil tento rámec pôvodne pre meranie populistického diskurzu predstaviteľov politických strán v Južnej Amerike. V komparácii s obsahovou analýzou však holistické známkovanie nemá v úmysle rozdeliť text na menšie časti, či rátať počet slov alebo viet. Holistické známkovanie interpretuje vybraný text ako celok, hodnotí jeho celkovú kvalitu, a prisudzuje jednu známku, bez dodatočných výpočtov (Hawkins, 2009).

Známkovanie celého textu je na princípe 3-bodovej stupnici hodnotenia:

- 0 je nepopulistický alebo pluralistický text. Takýto text používa málo alebo žiadne populistické elementy;
- 1 je zmiešaný text. Text obsahuje isté výrazné prvky populistického diskurzu, avšak buď nie sú konzistentné alebo sa nachádzajú v texte i nepopulistické elementy. Diskurz môže romantizovať predstavu o ľuďoch a myšlienku všeobecnej vôle ľuďoch, ale neobsahuje bojovný jazyk alebo odkazy na kozmické rozmery či konkrétneho nepriateľa;
- 2 je populistický text. Text je veľmi populistický, spĺňa takmer ideálny populistický diskurz. Obsahuje všetky sledované znaky populistického diskurzu, a len málo nepopulistických elementov (Hawkins, 2009).

Holistické známkovanie analyzuje textové prejavy – sú prístupné, a boli komunikované v reálnom politickom prostredí (Hawkins, 2009). Metóda holistického známkovania bola tiež použitá v mapovaní populizmu v televíznych vystúpeniach politických lídrov štyroch politických strán pred parlamentnými voľbami 2020 na Slovensku (Pažma & Haroš, 2023).

Prvým krokom je navrhnutie rámcu,¹⁴ podľa ktorého sa budú texty hodnotiť. Analytický rámec, ktorý predkladá Hawkins stavia vedľa seba populistické a pluralistické diskurzy. Druhým krokom je vytvorenie vzorových kľúčových/ukotvených¹⁵ textov, ktoré ilustrujú

¹³ Preložené z angličtiny: Holistic grading

¹⁴ Preložené z angličtiny: Rubric

¹⁵ Preložené z angličtiny: Anchor texts

každé skóre alebo typ navrhnutý v rámci. Kódovanie vykonávajú vopred vyškolení rodení hovoriaci analytici, väčšinou 2-3. Počas analýzy si výskumníci robia poznámky (Hawkins, 2009). Pre potreby diplomovej práce, ako samostatnej práce, budem analyzovať tieto vystúpenia sama. Ľudské kódovanie na základe holistického známkovania je relevantné v kontexte diskurzu, ktorý je často podvedomý, nachádza sa v tóne či jazykovom štýle, a nie je možné ho určiť na základe vopred stanovených slov či fráz, či počítaním slov a viet. Ľudia dokážu analyzovať a interpretovať hlbšie a zložitejšie semiotické či jazykové významy. Ak sú texty dostupné, holistické známkovanie je pomerne rýchla metóda (Hawkins, 2009).

Rubrika/rámec, podľa ktorého budem postupovať v analýze spočíva v prístupe a definícii populizmu ako diskurzu, podľa ktorého postupoval i Hawkins vo svojom výskume (2009). Oproti populizmu stavia idey pluralizmu. Znak populizmu, ktoré sledujem v jednotlivých výrokoch, a na základe nich prisudzujem známku, sú nasledujúce:

- i. *Manichejská vízia* je prvým sledovaným znakom populizmu. Vníma svet dualisticky (dobrý-zlý, správne-nesprávne) a moralisticky (všetky udalosti majú morálny rozmer). Rozdeľuje svet a udalosti v ňom na tie, ktoré sú morálne dobré, a ktoré sú morálne zlé. Nevníma iné alternatívy alebo čo by sa mohlo nachádzať medzi tým; iba tie opačné, čo vedie k expresívnemu slovníku (napríklad vo forme silného a bojovného jazyka). Morálna nadradenosť sa často odôvodňuje odvolávaním sa na národných a náboženských lídrov, či sentimentom za minulosťou. Morálnej dimenzii taktiež pripisuje kozmickú významnosť, všeobecne platnú, týkajúcu sa ľudí po celom svete a v akomkoľvek čase.
- ii. *Všeobecná vôľa ľudu*, ako druhý sledovaný znak populizmu, je reprezentovaná morálne dobrými ľuďmi, ktorí sú vnímaní ako homogénna skupina s rovnakým záujmom (ľudocentrizmus). Aktéri prezentujú tento záujem ľudu ako nemenný a daný. Populizmus rozdeľuje ľudí na dve homogénne skupiny, dobrých ľudí a skorumpovanú elitu. Títo dobrí čistí ľudia sú často idealizovaní a sú centrom záujmu populizmu, môžu im byť tiež pripisované idealizované či romantizované vlastnosti. Obyčajný dobrý človek (mestský alebo vidiecky) stelesňuje národný ideál.

iii. *Antielitizmus* je poslednou charakteristikou. Elity sú skorumpované a morálne zlé, zákerné, a môžu predstavovať akúkoľvek skupinu ľudí, ktorá nie je súčasťou morálne dobrých ľudí v danom kontexte – či už nadnárodné skupiny, EÚ alebo kapitalistov, ktorí konajú vo vlastnom či cudzom záujme. Populisti tiež tvrdia, že morálne zlé, skorumpované elity ovládajú a manipulujú dobrých ľudí, a títo ľudia by mali byť oslobodení spod tejto nadvlády, či mizérie. Pre tento účel, populisti manipulujú s dátami. Ďalej tvrdia, že je morálne správne v takomto prípade použiť i nedemokratické prostriedky na zvrhnutie tejto elity (Hawkins, 2009).

Nepopulistické texty (oznámkované 0) neobsahujú vyššie spomenuté atribúty. Naopak, diskurz sa sústreďuje na špecifický kontext a problém. V diskurze sa tiež nenachádzajú žiadne mystické odkazy, konšpirácie o zle vládnucej minorite, či nazývanie oponentov ako zlých či ako diablov. Ako riešenie sa nepodsúva zvrhnutie systému či komplexné zmeny. Pri návrhu riešenia sa rešpektuje právny poriadok, osobné práva a slobody (aj opozície), a demokracia (Hawkins, 2009).

Postup známkovania prejavov je nasledovný. Aby bol text oznámkovaný 1, v texte sa musia objavovať dva esenciálne znaky populizmu – všeobecná vôľa ľudu a antielitizmus, avšak neobjavujú sa konzistentne a sú slabšie komunikované. Text, ktorý je oznámkovaný 2, obsahuje oba vyššie spomenuté elementy konzistentne, a zároveň obsahuje manichejskú víziu, ktorá sa prejavuje silným a bojovným jazykom (Hawkins & Kaltwasser, 2017).

Cieľom holistického známkovania nie je zatieniť kvalitatívne metódy, cieľom je doplniť tieto kvalitatívne metódy o kvantitatívne a umožniť ich porozumenie. Zároveň je to snaha kvantifikovať niečo, čo predtým kvantifikované nebolo, no zároveň rešpektovať definíciu populizmu ako diskurzu (Hawkins, 2009).

7. Analýza

V tejto časti prezentujem výsledky analýzy, ktorá pozostáva z kvalitatívnych výsledkov kritickej diskurzívnej analýzy a z kvantitatívnych výsledkov holistického známkovania.

7.1. Kvalitatívna analýza – kritická diskurzívna analýza

V počte vystúpení aktérov z ĽSNS a aktérov zo Sme rodina je veľký nepomer. Z počtu analyzovaných vystúpení (161), bolo 130 vystúpení bývalých a súčasných aktérov ĽSNS (čo predstavuje 80% všetkých vystúpení), a 31 vystúpení aktérov strany Sme rodina. V prípade strany Kotlebovci – ĽSNS (súčasní a bývalí členovia) sa vyjadrovalo vo vystúpeniach celkovo 9 poslancov, v prípade strany Sme rodina to boli celkovo počas troch schôdzí 2 poslanci. V tejto kapitole bližšie popisujem výsledky analýzy. V analýze uvádzam príklady, ktoré diskurz ilustrujú. Následne v diskusii prezentujem celkový populistický environmentálny diskurz, pri ktorom vychádzam z kvalitatívnej kritickej diskurzívnej analýzy a z kvantitatívnej analýzy holistického známkovania.

Vďaka kvalitatívnej kritickej diskurzívnej analýze dokážem nielen sledovať, ale tiež vysvetliť diskurz, sociálny kontext, a vysvetliť skryté jazykové prvky (Fairclough, 2001; Van Dijk, 2015). Počas analýzy som priebežne k textu a k úryvkom vystúpení vytvárala kódy, ktoré v diskusii použijem na zodpovedanie výskumných otázok, a na vysvetlenie diskurzu, čo mi umožňuje zvolená metóda.

Pre jednoduchosť v analýze nazývam aktérov súčasní a bývalí poslanci ĽSNS, a poslanci Sme rodina. Bývalí poslanci ĽSNS sa stali nezávislými poslancami, a založili si vlastné strany, Republika a ŽIVOT – Národná strana. Všetky mená vystupujúcich aktérov sú anonymizované. Pre uvádzanie citácií z vystúpení v NR SR používam nasledovné kódy: [NEZA] pre bývalých členov strany ĽSNS, čiže nezaradených poslancov, [ĽSNS] pre súčasných poslancov strany ĽSNS, [SMRO] pre poslancov strany Sme rodina. Uvádzané citácie vystúpení obsahujú aj konkrétnych autorov – poslancov, označených ako [P], s priradenými číslami [1-11].

Najfrekvencovanejším kódom vzťahujúcim sa k populistickým vyjadreniam v analýze vystúpení poslancov v NR SR k reforme národných parkov je *elita* (celkovo 103). Ako

elity sú vo vystúpeniach všeobecne vykresľovaní aktéri, ktorí podporujú navrhovanú reformu národných parkov. Druhým najčastejším kódom, ktorý z vystúpení vzišiel je *korupcia* (celkovo 82).

Jednou zo skupín elít, a zároveň spájaných s korupciou, sú environmentálne neziskové organizácie. „*Praktiky týchto mimovládok, [...], ide im o peniaze, nie o ochranu prírody*“ [NEZA_P1]. Na korupciu upozorňujú poslanci prostredníctvom finančných zdrojov: „*Vy sa chystáte, opierajúc sa o zákon, rozkradnúť 1,5 mld. eur*“ [NEZA_P2]; alebo „*Mimovládky sú pricucnuté na rôzne zdroje, či už štátne peniaze, alebo z Európskej únie z fondov a len ich cicajú a zneužívajú*“ [NEZA_P7]. Ďalší poslanec taktiež spája korupciu s neziskovými organizáciami: „*Toto není o žiadnej ochrane národných parkov. Toto je o tej 1,5 miliarde, ktorých ste si tu cez tie neziskovky nastavili, [...], si tu lobujete, si to tu teraz porcujete, ako také, ako takú divinu, korist'* [NEZA_P3].

Najčastejším terčom spomedzi neziskového sektora je Bratislavské regionálne ochranárske združenie – BROZ (celkovo 15). Do antielitistickej rétoriky zahŕňajú aj projekty ochrany prírody, ktoré sa venujú ochrane či záchrane vlka, hlucháňa, medveďa, sýsľov, vtákov či korytnačiek, a označujú ju ako „*korupčnú činnosť*“ [NEZA_P2]. Ďalšími neziskovými organizáciami, patriacimi medzi elitu, sú WWF, My sme les, OZ Prales, Greenpeace, VLK, My sme les. Mnohí konkrétni ľudia a aktivisti patria podľa populistov taktiež medzi elitu – Baláž (aktivista, bývalý člen Progresívneho Slovenska), Kaliský (My sme les), Lukáč (Lesoochranárske zoskupenie VLK): „*Koho záujmy vy hájite?*“ [NEZA_P7]. Spolu s organizáciou WWF sa objavilo i podozrenie voči vedúcemu zastúpenia Európskej komisie na Slovensku, ktorého označil jeden poslanec „*konečným užívateľom výhod vo WWF-ke*“ [NEZA_P2]. Ďalšou ukážkou je nasledujúce vyjadrenie: „*[...] to nie sú ochranári. Jednoducho to sú ekoteroristi, ekofašisti, úplní blázni*“ [NEZA_P5]. Petícia Oslobod'me národné parky, ktorú podporilo mnoho neziskových organizácií a vedeckých autorít, je nazývaná ako „*podvodná klikacia petícia*“ [NEZA_P1]. Rovnaký poslanec tiež konštatuje: „*Nemohlo ísť o podvod na občanoch a verejnosti týmto petičným výborom?*“ [NEZA_P1]. Rovnaký poslanec tiež spochybňuje celú petíciu: „*Pár slaboduchých petícií zorganizovaných 25 mimovládnych organizáciami mestských obyvateľov žijúcich v mestách, z dotácií za obrazne povedané ničnerobenie, je ten záujem občanov, ktorý sledujete predloženou novelou? A kde je vyjadrený záujem ľudí, ktorí sú nielen spolumajiteľmi štátnych pozemkov, ale zároveň aj svojich vlastných a žijú na vidieku*“

[NEZA_P1]. Neziskový sektor a ďalší konkrétni ľudia, podporujúci daný návrh zákona, dostávali rôzne prívlastky, ako napríklad „*ekoteroristi*“ (celkovo 25) [NEZA_P1, P2, P5, P6, P7, SMRO_P11], či obdobne teroristické organizácie, ekoturisti, psychopati, blázni, ekofašisti. Ďalej sa spomína i Slovenský ochranársky snem, ktorý je vykresľovaný ako „*organizovaná banda zlodejiny*“, kam radí poslanec rôznych aktérov: BROZ, predkladateľku návrhu zákona Annu Zemanovú (SaS), Jaromíra Šíbla (OLANO), či prezidentku SR, Zuzanu Čaputovú [NEZA_P1].

Rôzne štátne organizácie boli vykresľované ako elita – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP): „*Nechápem tomu, jak může ministerstvo životného prostredia z našich peňazí robiť takúto jalovú kampaň. Robí reklamu Progresívnemu Slovensku, strane SPOLU*“; „*ministerstvo sa stalo hovorcom mimovládok*“ [NEZA_P1]; Univerzita Komenského (konkrétne Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského) „*Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského dostáva nejaké peniaze, oni potom robia štúdie za to, je to potom ľahšie možno takých odborníkov, [...], no bodaj by nepodporili, keď si perú peňáze spolu s nimi dokopy*“ [NEZA_P1]; Štátna ochrana prírody (ŠOP), ktorá by navrhovanou novelou získala väčšie právomoci v oblasti ochrany prírody v národných parkoch; či Výskumný ústav vodného hospodárstva. Vtedajší minister MŽP, Ján Budaj, bol označovaný ako „*tribún mimovládok*“ [NEZA_P1], „*predĺženou rukou neziskových organizácií*“ [NEZA_P2] či ako „*luhár a zbabelec*“ [NEZA_P3].

Keďže ide o novelu zákona, ktorú predložili 18, resp. neskôr už iba 17 poslanci (jeden poslanec svoj podpis neskôr stiahol), ako elita sú označovaní všetci títo 17 poslanci, spôsobom, ktorý ich vykresľuje, že ich nezaujímajú potreby ľudí: „*Vy beriete tri platy, vám je úplne jedno, čo tí ľudia a ako pocítia*“ [NEZA_P7].

Medzi najviditeľnejšie osobnosti predkladaného zákona patrí Jaromír Šíbl, z vládneho hnutia OLANO. Jaromír Šíbl zakladal neziskovú organizáciu BROZ. Táto organizácia sa vo vystúpeniach poslancov často objavuje ako súčasť elity. Adresované všetkým poslancom, a osobitne jemu sú otázky týkajúce sa cieľu novely zákony: „*Kto vám novelu napísal, a teda koho záujmy táto novela sleduje?*“ [NEZA_P1]. Členovia BROZ aj samotný Šíbl boli označovaní za ekoteroristov: „*ekoteroristovi Šíblovi, [...] hlavne, že milióny sa sypú*“ [NEZA_P7]. Taktiež sa objavujú podozrenia z korupcie: „*Prestaňte hájiť záujmy ekoteroristov*“ [NEZA_P7]; „*Koho vy ekonomické záujmy hájite?*“ [NEZA_P1];

„*Napojený na rôzne tieto granty a priciciava sa na peniazoch*“ [NEZA_P7]; či iných záujmov: „*Oháňate sa tu životným prostredím*“ [NEZA_P2].

Ďalšou skupinou politikov – elít – sú politici liberálnych strán – Progresívne Slovensko a SPOLU. Elitou liberálov je tiež nazývaná strana Sloboda a Solidarita, avšak v menšej miere ako Progresívne Slovensko/SPOLU.

Antielitizmus sa objavuje voči Bratislave, hlavnému mestu Slovenska: „*Čo sa v Bratislave vymyslí od nádherného zeleného stola, je úplne choré, zlé a zvrátené*“ [NEZA_P5]. Reformy, ktoré sa v Bratislave pripravujú, sa označujú ako nesystematické a neodborné, a ochrana prírody, ktorú vykonáva napríklad aj BROZ má prívlastok „*ochrana prírody po bratislavsky*“ [NEZA_P1].

V ich rétorike sa rozdielnym spôsobom ako elity objavujú i ďalší aktéri – Európska únia a europoslanci. Rétorika niektorých poslancov obsahuje negatívny postoj voči Európskej únii, rétorika iných poslancov Európsku úniu obraňuje. Osobitným momentom je antielitizmus voči europoslancom. „*Kopu takýchto nezmyslov nám tu podsúva Európska únia*“ [NEZA_P7], je antielitizmus objavujúci sa voči Európskej únii ako celku. Zároveň ten istý rečník hovorí o zneužívaní Európskej únie: „*mimovládky sú pricucnuté na rôzne zdroje, [...] z Európskej únie a fondov, a len cicajú a zneužívajú. [...] Zneužívajú to. Je to organizovaná mafia ekoteroristov*“ [NEZA_P7]. Ďalší rečník hovorí o reforme národných parkoch, že sú to: „*bruselské reformy, [...], vy viete, že ste nám tu podhodili niečo, čo chce Brusel.*“ [NEZA_P3]. V rétorike jedného poslanca sa však opakuje i výzva nevytvárať napätie voči Európskej únii [SMRO_P10]. Ďalším momentom v ich rétorike je antielitizmus voči viacerým slovenským europoslancom, menovite voči dvom poslancom za Progresívne Slovensko, Wiezikovi a Hojsíkovi. Ďalší europoslanci sa konkrétne nespomínajú. Títo europoslanci sú považovaní za súčasť tej istej skupiny elity, spolu s neziskovými organizáciami či ďalšími jednotlivcami: „*ekoteroristické bunky Progresívneho Slovenska, SPOLU, ako sú Hojsík, Wiezik, [...] a podobní psychopati, ktorým vôbec nejde o ochranu prírody, o ochranu lesa*“ [NEZA_P5].

Rovnaký počet kódov vytvorených pre *korupciu* bolo vytvorených pre *vidiek* (82). Štvrtý najpočetnejší kód, ktorý sa v analýze vyskytuje sú *ľudia* (67). Zároveň, kódy *vidiek* a *ľudia* sa spolu vyskytujú dvadsaťdeväť ráz.

Poslanci vo svojej rétorike dávajú veľký dôraz na ľudí, ktorí žijú na vidieku. Poslanci hovoria o ľuďoch, ktorých sa táto reforma dotkne: „priamo 2,7 mil. ľudí žijúcich na vidieku a nepriamo ďalších miliónov, ktorí sú prepojení s tým vidiekom. Majú tam korene alebo tam chodia a nie je im odtrhnutý osud ľudí žijúcich na vidieku“ [NEZA_P7]. Ďalší poslanec predstavuje reformu národných parkov, v zmysle, že to je: „likvidácia vidieka, tá likvidácia ľudí, ktorí žijú tým, že obrábajú zem“ [LSNS_P8]. Vidiek dostáva i rôzne prívlastky: „ten náš kresťanský vidiek [...] môže dostať jednu obrovskú facku“ [SMRO_P10]; alebo „chudobný vidiek Slovenska [...] sa ešte viacej prepadne [...]. To teraz ľudia z vidieka zo Slovenska to prídu robiť slúžky dievčatá, ženy prídu robiť slúžky do Bratislavy alebo do Rakúska, do susednej Viedne? Chlapi pôjdu do Rakúska zase za robotou?“ [NEZA_P2]. Celkovo, kombinácia kódov vidiek a likvidácia sa v analyzovaných prejavoch vyskytuje osemnásťkrát. Likvidácia sa samostatne vyskytuje 36-krát. Likvidácia sa objavila i v súvislosti s domácou produkciou, ktorú podľa rečníka spôsobili už bývalé vlády: „Všetky vlády, všetky od roku 1989 spôsobili zničenie domácej výroby, domácej produkcie. Hovorím všetky vlády, tak Mečiarove, Slotove, Luptákové, Dzurindove, Radičovej, Ficove vlády. Vaša vláda to dorazila, zabila posledný klinec do rakvy slovenskej výroby“ [LSNS_P9]. Spolu s likvidáciou sa objavuje i slovo (resp. kód) genocída: „Vyludňovanie vidieka, vyludňovanie vidieka, a to je jedno, či ju spôsobil Mečiar, alebo neviem kto, to teraz nie je podstatné. Povedzme si pravdu, je to genocída. Genocída znamená zničenie genetického materiálu. [...] Či už zomrie alebo potom trochu vulgárne to poviem alebo odíde niekde vonku, ten genetický materiál odíde. Ved' to je základ všetkého. A my nesmieme dovoliť, aby pod vplyvom hocijakej reformy sme stratili to najcennejšie, a to je kvalitný ľudský genetický materiál, ktorý naši rodičia, prarodičia budovali roky [SMRO_P10].

Priradené kódy ľudia a elita sa v analýze spolu vyskytujú pätnásť ráz. Spolu s nimi sa vyskytuje i polarizácia (9). Zdôrazňuje sa jednoduchosť ľudí žijúcich na vidieku: „[...] nemajú tri doktoráty pred menom a štyri doktoráty za menom, vážené kolegyne a vážení kolegovia z vládnej koalície. To neznamená, že títo ľudia sú menejcenní a nemajú právo mať strach a prirodzenú obavu o to, že ich prirodzený spôsob života je v tomto prípade a týmto navrhovaným zákonom úplne ohrozený?“ [NEZA_P5]. Ďalší poslanec prehovára k elite, keď vraví: „Vy idete vyhnať ľudí z vidieku! Vy ich máte len za nejakých lúzerov a idiotov!“ [NEZA_P2]. Ďalšia polarizácia sa objavuje v nasledovnom výroku: „Viete trochu

sa vžiť do tých ľudí, že to nie sú vysokoškolskí profesori? Že to sú jednoduchí, ale čestní a pracovití ľudia“ [SMRO_P10].

Ďalšími častými kódmi, ktoré boli v analýze priradené, sú spochybňovanie odbornosti (64) a spochybňovanie ochrany prírody (62). Spochybňovanie odbornosti je prítomné voči MŽP: „*Ministerstvo životného prostredia sa stalo synonymom ministerstva ekoterorizmu“ [NEZA_P1]. Taktiež sa objavuje pri Štátnej ochrane prírody (ŠOP), ktorá podľa rečníka: „nedisponuje odbornými kapacitami a dokonca ani ľudskými zdrojmi na to, aby mohli efektívne spravovať tieto pozemky“ [NEZA_P7]. Ďalší rečník spochybňuje odbornosť neziskových organizácií: „kvalita amatérskych ochrancov prírody nie je schopná takto precízne sformulovať novelu a do nej skryť svoje záujmy“ [NEZA_P1]. V ďalšom príspevku ten istý poslanec spochybňuje pôsobenie neziskových organizácií: „hysterický fanatizmus nového náboženstva zvaný ochrana prírody a s paradoxným výsledkom“ [NEZA_P1]. Ten istý poslanec ďalej spochybňuje odbornosť vedeckých autorít: „Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského dostáva nejaké peniaze, [...] potom liaheň možno takých odborníkov, [...] potom sa nemôžeme čudovať, že tu zrazu príde, že 62 autorít podporilo túto výzvu Oslobodme národné parky a túto reformu. No bodaj by nepodporili, keď si perú penáze spolu s nimi dokopy“ [NEZA_P1]. Inokedy vraví o podpore vedeckých autorít, že to je „hanba, to je absolútne hanba“ [NEZA_P1]. Spochybňovanie ochrany prírody sa objavuje pri konkrétnych projektoch na ochranu špecifických chránených druhov: „Tuná bolo 5 mil. eur vyhodnených na nejakú ochranu sysľa alebo čosi také“ [NEZA_P2]. Zároveň sa objavujú aj vyjadrenia, kedy poslanci tvrdia, že nie sú proti ochrane prírody: „Nie je tu nikto v pléne Národnej rady, ktorý by bol proti ochrane prírody alebo proti životnému prostrediu“ [NEZA_P2]. Ďalší poslanec vzťahuje jeho vyjadrenie na celú spoločnosť: „Ja hovorím, ja som sa doteraz nestretol s človekom, ktorý by bol proti ochrane národných parkov, ktorý by bol proti ochrane prírody a ktorý by v konečnom dôsledku aj nechcel reformu“ [NEZA_P1]. Poslanec zo strany Sme rodina spochybňuje ochranu prírody neziskovým sektorom, podozrieva ju z korupcie, a dáva do protikladu iné inštitúcie, čím vytvára polarizáciu: „Nedajte sa oklamať. Tu vôbec nejde o ochranu prírody, tu ide o peniaze. Národné lesnícke centrum je špičková vedecká inštitúcia so špičkovými expertmi na lesné ekosystémy a ekológiu. Majte dôveru vo vedecké inštitúcie, nie v pochybné mimovládne organizácie, ktoré si na rozkradnutých eurofondoch zarábajú stovky, tisícky až milióny eur“ [SMRO_P11]. Okrajovo je spomenutá i európska sústava chránených území, Natura 2000, ktorú, podľa slov rečníka, „treba veľmi vážnym*

spôsobom prehodnotiť, [...] študentská práca, ktorá nabrala takýto rozmer a atakuje mnohé regióny na Slovensku“ [NEZA_P2]. Viacerí poslanci tiež hovoria o *oslabovaní ochrany prírody*, takýto kód bol vytvorený celkovo osemkrát. Porovnávajú rozlohy národných parkov v iných európskych krajinách a implicitne hovoria o prehodnotení a znižovaní rozlohy národných parkov na Slovensku [NEZA_P1, P2, SMRO_P10, P11].

Kód *polarizácia* (45) sa objavuje najčastejšie vo vzťahu k ľuďom, elite a vidieku. Polarizácia je vytváraná a prítomná na viacerých úrovniach. Prvá úroveň polarizácie je medzi lesníkmi a ochranármi: *„Kto je tým klinom, ktorý vráza medzi lesníkov a ochranárov? Sú to práve ten tretí sektor, tí aktivisti ekoteroristi“* [NEZA_P1]. Polarizácia je prítomná i vo vymedzovaní hlavného mesta a zvyšku Slovenka: *„Vy si myslíte, že celé Slovensko je len Bratislava“* [NEZA_P2]. Ten istý poslanec tiež vymedzuje vidiek a mesto: *„Slovensko, či sa nám to páči, alebo nie, je prevažne agrárnou krajinou. Slovensko to nie je len Bratislava, chvalabohu“* [NEZA_P2]. Ďalší poslanec už konkrétne vymedzuje občanov medzi tých na vidieku a v meste: *„Spĺňa záujem občanov v tomto prípade? Občanov, ktorí žijú na vidieku a je ich tam niekoľko miliónov? Alebo máte predstavu, že pár slaboduchých petícií zorganizovaných 25 mimovládnych organizáciami mestských obyvateľov žijúcich v mestách, z dotácií za obrazne povedané ničnerobenie, je ten záujem občanov, ktorý sledujete predloženou novelou?“* [NEZA_P1]. Ďalšia úroveň polarizácie je medzi neziskovými organizáciami a ľuďmi na vidieku, a neskôr v úryvku i medzi MŽP a ľuďmi na vidieku: *„Aktivisti, ekoteroristi a blázni z mimovládok a mimovládnych organizácií, ktorí nedokážu naozaj rozoznať buk od duba, jelšu od hrabu či jedľu od borovice, nám idú tuná predkladať novelu zákona, ktorá bude mať totálny devastačný a likvidačný charakter na život ľudí na vidieku. [...] Jediný, kto tomu rozumie, je ministerstvo životného prostredia. Čiže ja sa pýtam, niekde je asi veľká chyba. Ministerstvo rozumie všetkému a ľudia, ktorí celý život žijú na vidieku, nerozumejú ničomu“* [NEZA_P5].

Ďalším kódom sú *skryté záujmy* (celkovo 42), ktoré sa najčastejšie vyskytujú spoločne s *elitou, korupciou, obohacovaním*. V rétorike niektorých aktérov sa objavuje v súvislosti so súkromnými vlastníkmi (lesa) nasledovné: *„Súkromných vlastníkov lesov aj ja vyzývam,*

aby nepredávali tie pozemky štátu, lebo štát to odovzdá len zase súkromníkom, ale zahraničným investorom a my prideme o tie to naše lesy a o bohatstvo“ [NEZA_P2]. Iný raz ten istý poslanec vytvára ďalšiu deliacu líniu (a polarizáciu) medzi Slovákmi/Slovenkami a zahraničnými investormi volajúc po skrytých záujmoch týchto zahraničných investorov: „To zase my pripravujeme pre nejakých zahraničných? Koľko ľudí na Slovensku má tie finančné prostriedky, aby si mohlo, dovoliť kúpiť les alebo, ja neviem, pôdu? No málo. Ale tí zahraniční investori, ktorí tu prídu, tak oni skúpia naraz všetko“ [NEZA_P2]. Skryté záujmy pripisujú niektorí poslanci i predkladateľom návrhu: „Poslanec konal v záujme neidentifikovaných osôb,“ inokedy prezentuje tieto záujmy ako „individuálne, navyše v prospech vybraných jednotlivcov“ [NEZA_P1]. O skrytých záujmoch sa niektorí poslanci vyjadrujú i v súvislosti s neziskovými či inými odbornými organizáciami: „Milióny na rôzne ochrany, ale kto sa na tom nabaľuje? Zasa len určitá skupina ľudí, ktorá si nájde nejakého živočícha a rozhodne sa, že ho ide chrániť a čerpať finančné zdroje a zneužívať túto ochranu“ [NEZA_P7], ďalší poslanec používa slovné spojenie „pod rúškom ochrany prírody“ [NEZA_P1].

V analýze som identifikovala ďalší kód – *zástupcovia ľudí*, ktorý sa celkovo vyskytuje 42-krát. Niektorí poslanci sa identifikujú ako zástupcovia ľudí: „Ľudí zastupujeme, a musíme predkladať také zákony, ktoré pomáhajú čo najviac ľuďom, [...] nám ide o životy ľudí na vidieku, tak my nemôžeme tu od zeleného stola rozhodovať“ [NEZA_P7]. Ďalší poslanci vyjadrujú zastupovanie ľudí nasledovne: „V mene týchto nespokojných ľudí, [...] tu teraz môžem reportovať“ [NEZA_P1], „My stále budeme za vidieckeho človeka bojovať“ [NEZA_P2], alebo tlmočia požiadavky ľudí: „Ľudia tie reformy nechcú, nechce ich nikto“ [NEZA_P3]. Poslanec za Sme rodina hovorí, že takýto postoj je zároveň i filozofia strany: „Sme rodina sa vždy postaví za ľudí, a keď vidí nejakú krivdu niekde, že sa spácha nejaká krivda, no tak sa postavíme za ľudí“ [SMRO_P11]. Ďalším poslanec sa vymedzuje z elity a komunikuje, že súčasťou ľudí: „Začali ste, že my sme všetci les, no tak ja nie som les, ja som človek. To jak sa cítite vy, je vaša vec“ [NEZA_P3].

Ďalšie kódy, ktoré som v analýze identifikovala, sú: *socio-ekonomické dôsledky* (26), *súkromní vlastníci* (24), *strata pracovných miest* (22), *strata majetku* (19). Vo

vystúpeniach poslancov sa prízvukujú socio-ekonomické dôsledky reformy národných parkov a vplyv reformy na súkromných vlastníkov a ich majetok, rodinu či pracovné príležitosti. Jeden poslanec uvádza obavy, že: „zase sa to len dotkne nás, súkromných vlastníkov lesa;“ [NEZA_P1]. Zároveň tiež vyzýva, aby ľudia nepredávali svoje pozemky, čím vyjadruje stratu majetku, ak tieto pozemky bude chcieť štát kúpiť: „Nepredávajte tieto pozemky, lebo sa staneme vazalmi;“ „neulakomte sa teraz na nejakú Budajovu kampaň“ [NEZA_P1]. Ďalší poslanec sa vyjadruje nasledovne: „Ministerstvo životného prostredia je jednoducho inštitúcia, ktorá by mala chrániť záujmy nielen štátu, ale aj záujmy súkromných vlastníkov. A toto sa v tomto prípade nedeje“ [NEZA_P5]. Strata pracovných miest je v rétorike viacerých poslancov taktiež prítomná, napríklad: „šmahom ruky nám nezáleží na tom, že 6500 zamestnancov stratí prácu vďaka tejto reforme“ [NEZA_P2]. Vplyv reformy na rodinu je komunikovaný v ekonomických dôsledkoch: „títo ľudia, títo otcovia rodín, [...] rodičia budú nútení odchádzať za prácou, [...] bude to mať neblahý vplyv na rodinu“ [NEZA_P5] ale aj čisto sociálnych dôsledkoch ako vplyv na „manželstvo, rodičovstvo, rodinu“ [NEZA_P7]. Celkové ekonomické dôsledky spája ďalší poslanec so stratou práce: „Ľudí na vidieku ožobračujete o prácu, vyhánate ľudí z vidieku“ [NEZA_P2]. Reforma má podľa iného poslanca vplyv na súkromných vlastníkov a ich ekonomickú situáciu: „V konečnom dôsledku majú za následok to, že sa to dotýka neštátnych vlastníkov. [...] Tu sú jednoducho dotknuté vlastnícke práva a ožobračovanie človeka žijúceho na vidieku. A s tým my súhlasiť nikdy nebudeme“ [NEZA_P1]. Schválenie reformy by tak malo podľa iného poslanca: „Novelu zákona, ktorá bude mať totálny devastačný a likvidačný charakter na život ľudí na vidieku“ [NEZA_P5]. Okrem socio-ekonomickej marginalizácie (celkovo 15 priradených kódov), či fyzickej marginalizácie (vyháňanie ľudí z vidieka) sa objavuje v rétorike aj špecifický sociálny aspekt – vzdelanostná marginalizácia ľudí: „Že sú to jednoduchí ale čestní a pracovití ľudia? Často so základným vzdelaním? Že tí ľudia, ktorí ťažia drevo, majú problém, či je tvrdé alebo mäkké i? Vieme sa trochu vžiť? A to už nie je človek za to, že nepozná gramatiku? Áno, je to človek a tvorí veľakrát väčšiu hodnotu, ako mnohí tu z nás, čo sedíme“ [SMRO_P10]. V niektorých prejavoch je identifikovaných viacero kódov, kedy poslanec pomenúva implicitne elitu a ich činy, ktoré vedú k strate majetku ľudí na vidieku, čím tieto dve skupiny polarizuje: „Ale nie, vy namiesto toho idete sa tváriť, že máte právo zlikvidovať na Slovensku živobytie ľudom, idete im siahať na pozemky, idete im siahať na

ich majetok. A to len preto, lebo tu normálne vzniká nič iné ako profesionálna environmentálna mafia“ [NEZA_P3].

Bezzásahové územia (celkovo 23) sa objavujú v súvislosti so spochybňovaním ochrany prírody (spoločne deväť ráz). Bezzásah nazývajú napríklad čistou utópiou [NEZA_P5] a slovenskú prírodu po zavedení bezzásahu ako „skanzen plný kriakov“ [SMRO_P10].

Ďalšími identifikovanými kódmi boli *sentiment* (12), *tradícia* (9), *glorifikácia* (8). Niektorí súčasní a bývalí poslanci ĽSNS opakujú a zvýrazňujú spojenie: *„Ako pôda, ako lesy, ako celá krajina je naším veľkým prírodným a kultúrnym bohatstvom“ [NEZA_P5].* Vo svojej rétorike sa tiež vracajú do minulosti, so sentimentom za staršími generáciami: *„Kedysi tu bola nádherná symbióza tej prírody a človeka. Pamätám si tie Tatry, ako vyzerali ešte aj v minulosti“ [NEZA_P2].* Ďalší poslanec ďalej pokračuje: *„Generačné výmeny, to sú funkcie, ktoré prechádzali z deda na otca, z otca na syna, jednoducho to sú, to sú celé klany, celé rodiny“ [NEZA_P5].* Tradičný spôsob života je v tomto prípade hospodárstvo, ťažba dreva, či lesnícka činnosť. V rétorike sa vyzdvihuje dlhoročná história lesníctva, a vedomosti starých a prastarých otcov, ktorí zachovali slovenské lesy vďaka hospodáreniu v nich [NEZA_P5]. Spomínajú sa tiež lídri minulosti v oblasti lesníctva, napríklad Ladislav Alznauer a jeho modlitba, ktorou sa riadil celý život [NEZA_P1], či otec slovenského lesníctva Jozef Dekret-Matejovie [NEZA_P5]. Dôraz je tiež kladený na charakter Slovenska ako agrárnej krajiny a dôležitosť ľudskej ruky, ktorá tento charakter dotvára: *„Je nádherná, naslepo môžeš zrobiť fotky a dávať to ako do rámov nejaký obraz. Tak je nádherná táto krajina. My sme to, čo sme mohli, všetko zhumpľovali“ [NEZA_P2].*

Špecifický dôraz je na osobnú skúsenosť poslancov (15). Poslanci hovoria o svojich vlastných skúsenostiach s lesom: *„Ja som 500 stromov toho roku vysadil“ [NEZA_P2],* alebo všeobecnejšia skúsenosť s návštevou lesa: *„Ja som tie lesy pobehal krížom-krážom, videl som všetko možné a naozaj prírode blízke hospodárenia je najkrajšia štruktúra lesa“ [NEZA_P1].* Referenčným bodom a argumentom je aj pôvod či pozícia jednotlivých poslancov: *„Si takisto človek z regiónov, z chudobných regiónov, ako som aj ja“ [NEZA_P5]; „U nás v Detve, lúky na Poľane“ [NEZA_P7] ; „Toto hovorím ako poslanec,*

ale aj ako vlastník lesa a pozemkov“ [LSNS_P9]. Za jeden z argumentov predkladajú osobný rozhovor človekom-lesníkom z regiónu, kde býva aj samotný poslanec [NEZA_P2].

Ďalším identifikovaným kódom bol *zdravý rozum* (11). Apel na zdravý rozum sa objavuje vo vyjadreniach viacerých poslancov. Podľa jedného poslanca v návrhu zákona *„zdravý rozum absentuje“ [NEZA_P1]. Na to nadväzuje ďalší poslanec, ktorý prirovnáva hospodárenie v lesoch a bezzásah: „Prečo by sa nemohlo nájsť aj dostatok financií a zdravého rozumu, aby sme my racionálne dokázali hospodáriť v lesoch?“ [NEZA_P2]. Vo vystúpení ďalšieho poslanca sa objavuje apel na zdravý rozum ako aj antielitizmus voči Európskej únii: „Ochrana životného prostredia alebo prírody by sa mala robiť s rozumom ale ľudia ako vy a podobní vám to veľakrát robia presne opačne a má to veľmi zlý dopad. Povedzte mi, ako sa má robiť s rozumom, keď nejaká smernica Európskej únie hovorí o mokradiach, pritom za mokrad', vy ste spomínal mokrade, berie aj hocijakú mláku, ktorá naprší a po dvoch hodinách, dajme tomu, vyschne. A už pritom aj táto mláka napršaná má ochranné pásmo. Kde je tu zdravý rozum? [...] Začnime konečne používať zdravý sedliacky rozum“ [NEZA_P7].*

Poslanec zo Sme rodina sa konzistentne vyjadruje o potrebe dať preč politiku z rozhodovania o ochrane prírody. Podľa neho by to nemala byť politická téma, pretože by mala spájať a nie rozdeľovať [SMRO_P10]. Identifikovanými kódmi sa tiež stali *depolitizácia* (6) a *repolitizácia* (4). Všetky výroky (až na jeden) pochádzajú od tohto jedného poslanca. Pod *depolitizáciu* možno zaradiť výroky, ktoré viackrát zopakoval: *„Dajme politiku preč,“* či *„Neriešme to politicky“* [SMRO_P10]. Zároveň sa v jeho rétorike objavujú snahy o depolitizáciu: *„Najväčšia nenávisť je voči Bratislave, lebo stále len v Bratislave sa vymýšľa od zeleného stola, hej, tu gazdovský rozum nefunguje“* [SMRO_P10].

Identifikovaný kód *potravinová sebestačnosť* sa v analýze vyskytuje päťkrát. Niektorí poslanci hovoria o tom, že Slovensko má: *„zničenú potravinovú sebestačnosť“* [NEZA_P1], prípadne vzbudzujúc strach: *„Za tri dni celá naša krajina, celé Slovensko, je vyhladované, [...] tu zomrieme od hladu“* [NEZA_P2].

Spochybnovanie klimatickej zmeny sa v analyzovaných vystúpeniach explicitne objavuje trikrát, vo vystúpeniach dvoch poslancov. Jeden poslanec spochybňuje nárast hladiny morí: „*Tu teraz vznikla skupinka ľudí, ktorá chce povedať, že za týchto 15 mil. rokov práve tieto dva centimetre, ktoré sú v 20. storočí, že za tieto dva centimetre môže človek*“ [NEZA_P3]. Ďalší poslanec spochybňuje riešenie klimatickej zmeny na Slovensku: „*Aj keď keby sme chceli zodpovedne riešiť klimatické zmeny, určite nie na Slovensku, lebo Slovensko môže byť príkladom pre ostatné štáty. A mala by sa riešiť niekde tam, kde sa likvidujú tie amazonské pralesy. Tam je tých 97 % pľúc tohto sveta*“ [SMRO_P10].

7.2. Kvantitatívna analýza – holistické známkovanie

Celkovo bolo analyzovaných 11 aktérov a 161 vystúpení. Pri pohľade na Tabuľka 3 počet vystúpení pri jednotlivých aktéroch, možno hovoriť o veľkom nepomere. Vystúpenia súčasných a bývalých poslancov z ĽSNS predstavovali 80% všetkých vystúpení. Vďaka kvantitatívnej analýze, ktorá umožnila známkovať prejavy číslami 0, 1, 2 – podľa prítomnosti populistických elementov, je možné určiť mieru populizmu v rétorike skúmaných aktérov pravicových politických strán na Slovensku, ktoré boli označené ako populistické. Každé vystúpenie som analyzovala ako celok, na základe kvantitatívnej metódy holistického známkovania, podľa vopred určeného rámca definície ideového populizmu a troch sledovaných znakov populizmu – manichejská vízia, všeobecná vôľa ľudu, antielitizmus (Hawkins, 2009). Identifikovala som tri kľúčové texty, ktoré ilustrovali každé priradené skóre (0, 1, 2). Počas analýzy úryvkov som si zapisovala krátke poznámky a komentáre ku každému textu, a následne ohodnotila výslednou známku.

V nasledujúcej tabuľke je súhrn výsledkov kvantitatívnej analýzy – vyjadrená miera populizmu na základe holistického známkovania (Hawkins, 2009). Tabuľka 3 obsahuje politickú stranu, z ktorej daný analyzovaný poslanec pochádza; meno poslanca, ktoré je anonymizované; celkový počet analyzovaných vystúpení v sledovanom období v NR SR; priemerné skóre a štandardná odchýlka. Výpočet štandardnej odchýlky je ukazovateľ toho, ako sú dáta rozložené okolo priemeru. Čím menšia je odchýlka, tým bližšie sú hodnoty k priemeru. Ak je odchýlka väčšia, znamená to väčšie rozptýlenie dát.

Tabuľka 3: Miera populizmu

Strana	Meno	Počet vystúpení	Priemerné skóre	Štandardná odchýlka
ESNS (Život)	NEZA_P1	40	1	0,72
ESNS (Život)	NEZA_P2	29	1,4	0,67
ESNS (Život)	NEZA_P3	11	1,5	0,5
ESNS (Republika)	NEZA_P4	1	1	0
ESNS (Republika)	NEZA_P5	22	1,1	0,76
ESNS (Republika)	NEZA_P6	3	1,6	0,47
ESNS (Republika)	NEZA_P7	18	1,4	0,76
ESNS	LSNS_P8	1	1	0
ESNS	LSNS_P9	5	1,2	0,97
Sme rodina	SMRO_P10	22	0,3	0,48
Sme rodina	SMRO_P11	9	0,5	0,83

Zdroj: vlastné dáta, oznámkované podľa holistického známkovania (Hawkins, 2009)

8. Diskusia

Populizmus sa charakterizuje ako ‚nízky‘ štýl politiky, ktorý uprednostňuje surovejší, ale za to úprimnejší, jednoduchší, osobnejší jazyk, ktorý je bližšie k ľuďom, oproti kultivovanému jazyku ‚vysokého‘ štýlu politiky, ktorý je chladný (Brubaker, 2017; Ostiguy, 2009). Mudde vyzdvihuje rolu charizmatických lídrov a ich štýl komunikácie medzi lídrami a ľuďmi, avšak nepovažuje to za definíciu populizmu, ale skôr za sprievodný jav populizmu (Mudde, 2004). Minimálna definícia definuje populizmus, ako ideológiu, ktorá rozdeľuje spoločnosť na dve antagonistické skupiny – dobrých ľudí a skorumpovanú elitu. Populizmus zároveň tvrdí, že politika by mala byť vyjadrením všeobecnej vôle ľudu (Mudde, 2004). Tento ‚ideový‘ prístup k populizmu čerpá z diskurzívnych teórií, a vďaka nemu je možné populistický diskurz i empiricky merať (Hawkins, 2009; Hawkins & Kaltwasser, 2017). V diskusii postupujem na základe zodpovedania výskumných otázok.

Environmentálny diskurz na Slovensku

Prvá výskumná otázka smerovala k všeobecnému zisteniu diskurzu environmentálneho populizmu na Slovensku: *Aký je diskurz environmentálneho populizmu na Slovensku?* Na otázku odpovedám prostredníctvom analýzy diskurzu v rámci vybranej prípadovej štúdie dvoch vybraných politických strán, označených ako populistických, Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko a Sme rodina. Je tak možné zistiť diskurz šírený týmito dvomi stranami (a jej súčasnými a bývalými aktérmi) vo vzťahu ku konkrétnemu návrhu zákona vo vystúpeniach v Národnej rade Slovenskej republiky, ktorý mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, tzv. reforma národných parkov, čo je cieľom tejto práce.

Antielitizmus je charakteristikou populizmu. Elity sú populistami vykresľované ako nepriatelia ľudu, ako morálne zlé a skorumpované, ovládajúce a manipulujúce dobrých ľudí, navyše slúžiace iným záujmom (Hawkins, 2009; Mudde & Kaltwasser, 2013). Environmentálne a klimatické politiky sú považované populistami za agendu liberálnej či kozmopolitnej skorumpovanej elity a za takéto elity môžu byť považované i národné inštitúcie (Lockwood, 2018; Marquardt et al., 2022). Primárnym cieľom antielitistického diskurzu boli domáce štátne aj neziskové organizácie, ktoré chcú údajne tieto peniaze

inštitucionálne rozkrádať. Neziskové organizácie (My sme les, BROZ, WWF, VLK, Slovenský ochranársky snem, a ďalšie) verejne vyhlásili petíciu *Oslobod'me národné parky*. Petícia žiadala reformu národných parkov, systémové zmeny v ochrane prírody na Slovensku, právnu subjektivitu národných parkov, vyhlásenie zonácie a komplexnú reformu ochrany prírody na Slovensku (My sme les, 2021). Skutky týchto ‚elit‘ (organizácií aj samotnej petície) sa označovali ako skutky ekologického terorizmu. Samotná petícia bola označená ako *trápna iniciatíva* či *podvodný spôsob na občanoch*. Petíciu tiež podporili mnohé osobnosti – tieto boli označované za *pseudosobnosti*. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP) bolo taktiež vykresľované ako elita, slúžiace iným záujmom (záujmom ekoteroristov), biely kôň mimovládnych organizácií, či ako ministerstvo ekoterorizmu, či zradca záujmov súkromných vlastníkov. Ministerstvu bolo vyčítané, že návrh nešiel do parlamentu ako vládny návrh, ale ako poslancový návrh, čím chceli zdiskreditovať daný návrh ako neodborný a neúplný a ministerstvo vyobrazit' ako *hovorcu mimovládok*. Elitami boli okrem ministerstva nazvané i ďalšie národné inštitúcie – Štátna ochrana prírody, Univerzita Komenského (konkrétne Prírodovedecká fakulta), či Výskumný ústav vodného hospodárstva. Týmto spôsobom chceli aktéri preukázať, že elity sú skorumpované a neodborné, chcú svojim konaním uškodiť dobrým ľuďom, že slúžia svojim vlastným alebo cudzím a skrytým záujmom, a že v realite im o ochranu prírody nejde. Často sa aktéri vo svojich prejavoch pýtali, o aké záujmy ide elitám, čím sa snažili navodiť dojem, že sú to nečestné a skorumpované záujmy. Antielitizmus bol v diskusii o reforme národných parkov najviac namierený voči vedcom a environmentalistom, ktorí sú súčasťou slovenského národa. Napriek tomu, túto agendu považujú analyzovaní aktéri za snahu podkopať národné záujmy a za hrozbu pre národnú suverenitu. Toto zistenie potvrdzuje ideologický argument (Lockwood, 2018). Zároveň toto zistenie nepotvrdzuje, že liberálne a kozmopolitné elity s cieľom podkopať národné záujmy sú väčšinou nadnárodné inštitúcie (ako napríklad EÚ) (Lockwood, 2018).

Centrom záujmu populistov sú ľudia. Ľudia sú vykresľovaní ako dobrí, s čistými úmyslami. Aktéri v diskurze vykresľujú ľudí ako ľudí s jednotnou vôľou, záujmami či želaniami. To je tiež základnou minimálnou definíciou populizmu: „považuje spoločnosť ako ultimátne rozdelenú na dve homogénne a opozitné skupiny: ‚čistí ľudia‘ verzus ‚skorumpovaná elita,‘ a zároveň tvrdí, že politika by mala byť vyjadrením volonté générale (všeobecnej vôle) ľudí“ (Mudde, 2004, s. 543). V diskurze sa objavuje apel na život

miliónov bežných ľudí na vidieku, jednoduchých a čestných, tvrdo pracujúcich lesných odborníkov. Aktéri svojou rétorikou prezentujú, že zastupujú jednotnú vôľu ľudí, ktorá hovorí o jednoznačnom odmietnutí reformy. Taktiež bojovne vykresľujú jednotnú vôľu ľudí, ktorí sú schopní brániť vidiek i fyzicky – vziať palice, vidly, a hnať poslancov. V diskurze tiež zdôrazňujú konzervatívne hodnoty, ktoré radikálna či extrémna pravica vo svojej rétorike používa, a to najmä dôraz na rodinu, ktorú považujú za najcennejšiu hodnotu, dôraz na predkov, ale aj budúce generácie. Dvaja aktéri tiež spomínajú na lídrov (otcov) lesníctva z minulosti. V jednom prípade túto spomienku viažu i na náboženský odkaz. Sedliaci, farmári, lesníci, vidiečania a ich ťažká práca, sú populistami idealizovaní a romantizovaní, stelesňujúci národný ideál. Rovnako tiež vyzdvihujú ich spoločné hodnoty, že okrem zamestnancov štátnych podnikov, sú tiež neskutočnými a niekoľkoročnými ochrancami prírody, poľovníkmi, hubármi, ľuďmi žijúcimi v lesoch celé generácie. Analyzovaní aktéri sa zároveň stavajú do pozície jediných správnych ochrancov prírody, ktorých, na rozdiel od ostatných, zaujíma osud ľudí na vidieku. Ultimátne antagonistické rozdelenie je v rétorike prítomné i v porovnávaní vedomostí či zručností lesníkov a ochranárov. Aktéri, používajúci populistický diskurz a prezentujúci sa ako jediní a správni zástupcovia ľudu, zastupujú záujmy poľnohospodárov a vlastníkov, oproti záujmom ochranárov, ktorých vykresľujú ako zlodejov. Rétorika populistov, ako jediných a správnych zástupcov homogénneho záujmu skupiny ľudí, implicitne, a často aj explicitne popiera rolu vedy či politickej debaty (Boecher et al., 2022).

Štrukturálny argument, ktorý poukazuje na ekonomickú marginalizáciu, je prítomný v diskurze environmentálneho populizmu na Slovensku (Lockwood, 2018). Ďalší autori takýto diskurz pomenovávajú ako ekonomické poškodenie či ekonomická pozícia (Marquardt et al., 2022; Schaller & Carius, 2019). Ekonomická pozícia je viditeľná v prejavoch o strate pracovných miest na vidieku a strate majetku spôsobenom výkupom súkromných pozemkov štátom. Zároveň sa v rétorike objavuje tiež antielitizmus a korupcia (a skryté záujmy). Ako elity sú tiež vykresľovaní skrytí zahraniční investori (ktorí nie sú pomenovaní) so záujmom skupovať slovenskú pôdu a lesy, a tak navyše spôsobiť ešte významnejšiu ekonomickú marginalizáciu vidieckeho obyvateľstva. Antielitizmus je prítomný i v súvislosti so štátom a Ministerstvom životného prostredia, ktoré nechráni záujmy ľudí, ale zastupuje cudzie záujmy (zahraničných investorov či neziskových organizácií).

Analyzovaní aktéri upozorňujú i na kultúrne hrozby, medzi ktoré patrí aj vplyv na rodinu (Brubaker, 2017). Morálny význam negatívneho vplyvu na rodinu, sociálnu oblasť, a ekonomickú situáciu v regiónoch vykresľujú univerzálne, s dopadom na všetkých ľudí, v každom regióne, a v každom čase – ilustrujú kozmické rozmery dopadu reformy. Podsúvajú naratív, že environmentalisti chcú zlikvidovať živobytie ľudí, siahnuť im na pozemky a majetok. Takýmto naratívom chcú vyvolať v ľuďoch strach, nenávisť a polarizáciu. Naprieč ich rétorikou sa nachádza pojem ľudu, ktorý je v ich predstave homogénny, rovnako ako ich jednotná vôľa a záujem.

V populistickom diskurze romantizácie či idealizácie ľudí, sú títo ľudia vyzdvihovali ako rozumní hospodári a lesníci, ktorí dokázali zachovať vitalitu lesov i pre súčasné generácie, oproti anarchii lesa, ktorú by chceli zaviesť predkladatelia a podporovatelia návrhu, čo môže potvrdzovať pôvod environmentálneho populizmu v koncepte ekofašizmu (Uekötter, 2006, 2007 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022; Lockwood, 2018). Slovensko dostáva rôzne prívlastky, ako napríklad srdce Európy či nádherná krajina, taktiež sa kladie dôraz na povahu krajiny ako agrárnej krajiny. V diskurze extrémnej pravice sa často objavujú symboly hôr či lesov, ktoré ilustrujú spojenie človeka a prírody. Spolu s nacionalistickou rétorikou sa snažia v ľuďoch vzbudiť národnú hrdosť (Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022).

Pravicoví populisté často popierajú vedecké fakty či zaužívané vedomosti, čo vedie ku klimatickému skepticizmu. Miesto týchto faktov predkladajú vlastné osobné skúsenosti (Marquardt et al., 2022). V diskusii o národných parkoch, analyzovaní aktéri implicitne popierajú vedecké fakty, nakoľko poukazujú na paradoxný výsledok ochrany prírody, ktorú robia štátne vedecké či neziskové odborné inštitúcie. Spochybňujú tiež vedecké authority, ktoré podporili iniciatívu Oslobodme národné parky. Vo svojich vystúpeniach tiež poukazujú na ich osobnú skúsenosť, za príklad dávajú rozhovory s lesníkmi. Často tiež spomínajú ich pôvod – ktorý je z oblastí Tatranského národného parku, z Detvy, a ostatných regiónov, čím sa snažia poukázať na skúsenosť s prostredím a poznanie situácie. Uznávajú iba vybrané authority, ktoré sa k predkladanej reforme vyjadrili kriticky – ako napríklad Národné lesnícke centrum, na ktoré sa často odvolávajú vo svojich vystúpeniach, Slovenská lesnícka komora, Slovenská poľovnícka komora či Ministerstvo pôdohospodárstva SR.

Spojenie populistických pravicových strán a environmentálneho populizmu

Druhá výskumná otázka zisťovala či *existuje pozitívne spojenie pravicových politických strán, ktoré boli označené ako populistické, a environmentálneho populizmu*. Pozitívne spojenie pravicových strán, označených ako populistických, a environmentálneho populizmu budem demonštrovať na zisteniach o populistickej radikálnej pravice a ich vykresľovaní klimatických politík prostredníctvom štyroch rámcov: ekonomické poškodenie, domov a príroda („zelený patriotizmus“), národná suverenita, a nespokojnosť s vedeckým diskurzom (Schaller & Carius, 2019). Na základe analýzy možno konštatovať, že existuje pozitívne spojenie pravicových politických strán, ktoré boli označené ako populistické, a environmentálneho populizmu.

Ekonomické poškodenie je výrazne prítomné naprieč celým environmentálnym populistickým diskurzom na Slovensku. Za navrhovanou reformou národných parkov vidia ekonomickú marginalizáciu chudobných regiónov, poškodenie (a likvidáciu) vidieka, stratu práce v tradičnom sektore lesníctva, a nútenú migráciu za prácou (aj do zahraničia). Brubaker (2017) hovorí o ekonomickej hrozbe identifikovanej populistami ako o externej hrozbe. Tú analyzovaní aktéri pripisujú tajným investorom, ktorí majú záujem o pozemky. Títo investori sú podľa slov niektorých poslancov chránení samotným štátom, ktorý však záujmy súkromných vlastníkov nechráni, čím im taktiež ekonomicky škodí.

Zelený patriotizmus je prítomný v environmentálnom populizme na Slovensku. Zelený patriotizmus podporuje zachovanie prírody, nie však klimatické politiky. Na legitimizáciu postojov sa všeobecne využívajú obrazy „prírody“, „dobrého života“ či „ekológie.“ Ultracionalisti tiež využívajú tieto diskurzy na vzbudenie nacionalistického cítenia (Schaller & Carius, 2019). Environmentálny populizmus na Slovensku značia symboly prírodného bohatstva a dedičstva Slovenska, pôdu, les, drevo, symbiózu človeka a prírody. Ako pozitívne príklady symbiózy človeka a prírody vykresľujú Švajčiarsko či Rakúsko. Čo sa týka klimatických politík, veľa odkazov sa v environmentálnom populistickom diskurze vzťahujúcom sa k reforme národných parkov na Slovensku nevyskytuje. Vyskytuje sa iba jeden názor, ktorý hovorí o tom, že na Slovensku by sa klimatické zmeny riešiť nemali, nakoľko Slovensko môže byť pozitívnym príkladom pre ostatné krajiny. Klimatické zmeny by sa mali riešiť tam, kde sa likvidujú amazonské pralesy, kde je „97% pľúc tohto sveta“ [SMRO_P10].

Koncept národnej suverenity sa objavuje najčastejšie vo vzťahu k európskym či medzinárodným záväzkom, ktoré podľa populistov práve národnú suverenitu podkopávajú (Schaller & Carius, 2019). V diskurze environmentálneho populizmu na Slovensku sa ako externá hrozba vyskytuje Európska únia v negatívnych i v pozitívnych intenciách. Za elitu považujú analyzovaní aktéri vedúceho zastúpenia Európskej komisie na Slovensku. Bola tiež spomenutá úloha Bruselu pri predkladaní návrhu zákona, ktorý si ľudia neprajú (nazvaná tzv. bruselskými reformami čo má v slovenskom kontexte negatívnu konotáciu). Zároveň bola EÚ implicitne vyobrazená ako obeť zneužívania jej finančných prostriedkov, ktoré sú zdrojom tokov pre neziskové organizácie na Slovensku pod falošnou zámkou ochrany prírody. Osobitne je výrazný antielitizmus voči slovenským europoslancom zo strany Progresívne Slovensko. Natura 2000 sa taktiež objavila v kontexte hrozby pre národnú suverenitu. Ako sústava najvýznamnejších európskych chránených území bola spomenutá v kontexte prehodnotenia týchto území, nakoľko vážne atakuje mnohé regióny Slovenska. Brubaker (2017) ako ďalšiu hrozbu, pred ktorou populistí neprimerane varujú, vníma hrozbu bezpečnostnú, ako napríklad terorizmus. V environmentálnom diskurze na Slovensku je terorizmus v súvislosti s ekologickými témami často skloňovaný. Národná suverenita je tak podľa analyzovaných aktérov ohrozovaná i vnútorne, *ekoteroristami* a *ekoteroristickými organizáciami*, konkrétne spomínajú Ministerstvo životného prostredia, či rôzne neziskové organizácie pôsobiace na Slovensku – prostredníctvom „*frontálneho útoku cez ekológiu na existenciu štátu*“ [NEZA_P1].

Nespokojnosť s vedeckým diskurzom sa v diskurze environmentálneho populizmu na Slovensku taktiež objavuje. Analyzovaní aktéri explicitne spochybňujú vedecké autority, neziskové organizácie, Štátnu ochranu prírody, Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského, ich výskumy a odborné poznatky o lese, bezzásahu, ekologickej či ekonomickej funkcii lesa. Tieto elity považujú za skorumpované. Boli tiež označení ako *profesionálna environmentálna mafia*. V jednom prípade sa vyskytuje popieranie klimatickej zmeny, pri pochybovaní o ľudskom zapríčinení hladine morí. Tento naratív má konšpiračný podtón, nakoľko hovorí o istej skupinke, ktorá vznikla, a ktorá šíri tvrdenia o klimatickej zmene. Zároveň snahy o záchranu považuje za amorálne, keďže to spôsobuje chudobu v Afrike, a zároveň na to neexistuje dostatok finančných prostriedkov. Ďalší poslanec hovorí o potrebe riešenia klimatickej zmeny inde ako na Slovensku.

Miera populizmu v prejavoch a rozdiely v miere populizmu

Ďalšie otázky zisťovali mieru populizmu a rozdiely v miere populizmu v analyzovaných vystúpeniach: *Do akej miery sa objavujú náznaky populizmu v rétorike skúmaných aktérov pravicových politických strán na Slovensku, ktoré boli označené ako populistické? Ako sa líši miera populizmu vo vystúpeniach v parlamente o reforme národných parkov a pri jednotlivých aktéroch?*

Všeobecne sa dá konštatovať, že náznaky populizmu sa objavujú vo väčšej miere vo vystúpeniach súčasných a bývalých aktérov strán ĽSNS (súčasne aktérov strán Republika a Život). Každý z týchto aktérov má priemerné skóre svojich vystúpení oznámkované aspoň známkou 1 – čo značí, že text obsahoval nejaký populistický diskurz. Prejav, ktorý bol ohodnotený známkou 1 obsahoval vnímanie ľudu a jeho všeobecnej vôle, a tiež antielitizmus, avšak chýbala mu manichejská vízia (sprevádzaná silným bojovným jazykom) a konzistentné populistické vyjadrovanie naprieč vystúpením.

Najvyššie hodnotená miera populizmu je u poslanca NEZA_P6, so skóre 1,6. Vo svojich prejavoch výrazne používal manichejskú víziu sveta, ktorú ilustroval na silnom antielitizme namierenom voči ľuďom z neziskových organizácií a Ministerstvu životného prostredia, ktorých odbornosť spochybňoval, či voči Progresívnemu Slovensku (a jednotne nazýval všetky tieto skupiny ekoteroristami). Zároveň týchto aktérov podozrieval z korupcie a v opozícii voči obyčajnému ľudu ich vykresľoval ako odpojených od reality, s cieľom ublížiť ľuďom na vidieku (ľudocentrizmus). Ďalej nasleduje poslanec NEZA_P3 so skóre 1,5, ktorý založil svoje prejavy na predstave o korupcii elít (antielitizmus), spochybňovaní ochrany prírody a celkovej polarizácii voči ľuďom na vidieku. Jeho bojovný jazyk je prítomný v rétorike o likvidácii vidieka, strate pracovných miest, obohacovaní a korupcii neziskového sektoru na úkor ochrany prírody. Významné skóre tiež majú poslanci NEZA_P2 a NEZA_P7, ktorí majú zhodné výsledné skóre 1,4. Poslanec NEZA_P2 zakladá svoju rétoriku na vidieku a likvidácii živobytia obyčajných ľudí (žijúcich na vidieku) a strate pracovných miest, a svojou rétoriku polarizuje voči elite, ktorú nazýva skorumpovanou, a ktorej odbornosť spochybňuje. Jeho jazyk je výrazne bojovný a obsahuje aj osobné útoky. Poslanec NEZA_P7 sa vyznačuje rétorikou deliacej línie medzi elitu a ľud. Ľud je v jeho ponímaní vidiek. V jeho vystúpení je tiež výrazne zastúpený kód *ekoteroristi*, čím on ale aj poslanci vo všeobecnosti nazývajú ľudí

z neziskových organizácií, z Ministerstva životného prostredia či politikov v opozícii. To zároveň ilustruje i bojovný jazyk.

V menšej miere sa vyskytuje populizmus v prejavoch aktérov strany Sme rodina. Ich prejavy sú pomerne nekonzistentné, a v prípade aktéra SMRO_P11 aj veľmi rozdielne, čo vysvetľuje aj vysoká štandardná odchýlka (0,83). Napriek nižšiemu priemernému skóre a nekonzistentnosti aktérov strany Sme rodina, tieto prejavy obsahujú silné momenty, ktoré sú popísané v kvalitatívnej časti diskusie, vzťahujúce sa k diskusii o potenciálnom oslabení ochrany prírody a statusu národných parkov, k vidieku a jeho likvidácii. V prejavoch oboch poslancov je výrazný ľudocentrizmus.

Rozdiel miery populizmu je najzásadnejší pri komparácii vystúpení s faktickou poznámkou a vystúpení v rozprave. Faktické poznámky môžu mať maximálnu dĺžku 2 minúty, rozprava môže mať maximálnu dĺžku 20 minút. Nasledujúci štyria poslanci vystúpili niekoľkokrát i v rozprave: NEZA_P1, NEZA_P2, NEZA_P7, SMRO_P11. Všetky tieto vystúpenia v rozprave boli oznámkované skóre 2, ako idealistické populistické prejavy, keďže spĺňali všetky tri sledované znaky populizmu: manichejská vízia, všeobecná vôľa ľudu, antielitizmus. Vzájomné porovnanie ich vystúpení s faktickou poznámkou už nie je také jednoznačné. Aj preto je možné konštatovať, že dĺžka prejavu umožnila aktérom komunikovať environmentálny populistický diskurz konzistentnejšie a výraznejšie. Poslanec SMRO_P10 vystúpil v rozprave dvakrát. Jeho dve vystúpenia boli oznámkované skóre 1, ani v jednom prípade jeho prejav neobsahuje bojovný jazyk.

Pri určovaní rozdielu miery populizmu v jednotlivých prejavoch je zaujímavé sledovať i distribúciu priradených kódov v analýze. V tejto časti uvádzam najvýznamnejšie výsledky. Poslanec NEZA_P1 mal celkovo najviac priradených kódov vzťahujúcich sa k populizmu (spolu 107), a teda najvýraznejšie vzťahoval svoju rétoriku na nasledujúce témy – *elita* (28), *spochybňovanie ochrany prírody* (28), *korupcia* (24), *spochybňovanie odbornosti* (21), *skryté záujmy* (19). Ďalší poslanec NEZA_P2 (spolu priradených 100 kódov vzťahujúcich sa k populizmu) sa najviac venoval témam *vidieku* (24), *elity* (21), *likvidácii a ľuďom* (po 15). Poslanec NEZA_P7 (celkovo 82 kódov) venoval najviac pozornosti vo svojich vystúpeniach témam *elity* (24), *ľudia* (18), *vidiek* (17), *spochybňovanie odbornosti* (15). Poslanec NEZA_P5 (celkovo 50 kódov) svoje vystúpenia vzťahoval prevažne na *spochybňovanie ochrany prírody* (10) a *ľudí* (9). Ďalší poslanci sa väčšinou sústredili na korupciu, vidiek, či elitu.

Nacionalizmus a nativizmus

Piata výskumná otázka sa zaoberala nacionalizmom a nativizmom v rétorike skúmaných aktérov: *Objavuje sa v rétorike skúmaných aktérov nacionalizmus? Artikulujú analyzovaní aktéri nativizmus spolu s populizmom?* Pri tejto otázke som vychádzala z predpokladu, že pravicový populizmus v sebe nesie okrem autoritárstva aj nacionalizmus (Duijndam & van Beukering, 2021). Pravicoví populisti kombinujú nacionalistické idey s negatívnym postojom k elitám, ktoré sú liberálne a skorumpované (Lockwood, 2018). Nativizmus je extrémnou formou nacionalizmu, objavuje sa v kombinácii so xenofóbiou a je súčasťou definície populistickej radikálnej pravice. Zastáva presvedčenie, že iba pôvodní obyvatelia národu môžu obývať daný štát, a že všetci cudzí a nepôvodní obyvatelia (či idey) sú hrozbou pre tento homogénny národný štát (Brubaker, 2017; Mudde, 2016). Zatiaľ čo populizmus rozdeľuje ľudí vertikálne – na elity a ľudí – hore a dole, nacionalizmus rozdeľuje ľudí horizontálne – zvnútra a zvonka, na tých, ktorí sú súčasťou národu, a tých, ktorí nie sú (De Cleen et al., 2018; Mudde, 2007). V rétorike analyzovaných aktérov vo vzťahu k predkladanej reforme národných parkov sa vyskytuje nacionalizmus. Nacionalizmus je často artikulovaný spolu s populizmom. Nativizmus sa v rétorike vystúpení nachádza menej výrazne.

Za vonkajšiu hrozbu považujú analyzovaní aktéri na Slovensku ekológiu, o ktorej hovoria, že prostredníctvom ekológie sa koná frontálny útok na existenciu štátu či rozklad štátu. Podľa nich sú to anarchistické ekologické názory v spoločnosti, ktoré rozkladajú homogénnosť a suverenitu Slovenska. Analyzovaní aktéri tiež otvorene hovoria o hrozbe terorizmu v mene ochrany prírody, resp. ekoterorizmu, ktorý je v ich očiach neprávom označovaný za hrdinstvo, avšak v realite má za cieľ rozložiť homogénny národný štát. Tým, že explicitne pomenávajú, kto je za týmito hrozbami – sú to zlé a skorumpované elity na vertikálnej dimenzii populizmu, vyčlenené z definície ľudu – štátne organizácie (MŽP, ŠOP), neziskové organizácie (BROZ, VLK, My sme les), konkrétni aktivisti či politici (Baláž, Wiezik, Šíbl). Tieto elity sú vyčlenené tiež z definície národa, v prípade, že konajú v cudzom záujme, a nie v záujme ľudí, ktorých takýmito činmi zrádzajú – horizontálna dimenzia nacionalizmu. V ponímaní populistov, tak elita zrádza ako ľud, tak i národ. Takýto cudzí záujem môže predstavovať EÚ, ktorá podľa populistov narúša jednotu slovenského národa tým, že podáva bruselské reformy, ako je napríklad diskutovaná reforma národných parkov. V ich rétorike sa objavujú i neidentifikovateľné cudzie osoby, v ktorých záujme tieto elity môžu konať. Homogénnosť slovenského

národného štátu ohrozujú podľa populistov aj skrytí, zahraniční investori, ktorí majú finančné prostriedky na to, aby skupovali slovenskú pôdu a lesy (oproti Slovákom, ktorí takéto finančné možnosti nemajú). Konkrétne ich však nemenujú. V tomto prípade možno hovoriť o dvojakom rozdelení – na vertikálnej dimenzii populizmu aj horizontálnej dimenzii nacionalizmu.

Do definície ľudu a tiež národa jednoznačne zahŕňajú analyzovaní aktéri vidiek – kresťanský a slovenský, konzervatívny. Taký vidiek, kde ľudia žijú celé generácie, ctia si pôdu a les, ktoré sú ich obživou. Príslušníkmi národa sú tiež tí, čo s vidiekom sympatizujú, a organizácie, ktoré reformu národných parkov kritizujú, ako napríklad Ministerstvo pôdohospodárstva, či Národné lesnícke centrum. V neskoršej fáze legislatívneho procesu zažíva obrodzenie i jeden poslanec, ktorý začal vystupovať ostrejšie smerom k reforme národných parkov, a tak sa stáva príslušníkom ľudu i národu.

Nacionalistická rétorika sa objavuje v podozreniach populistov, ktorí hovoria o už zničenej potravinovej sebestačnosti, a prebiehajúcim ničení drevospracujúceho priemyslu. V rétorike sa objavuje i sentiment, ktorý glorifikuje minulosť, kedy si Slovensko vedelo dopestovať potraviny samostatne.

Vylučujúca verzia nacionalizmu, nativizmu, je úzko prepojená s demografickou úzkosťou a sťažnosťou na globalizáciu či imigrantov, ktorí majú za následok zničenie tradičného života (Jenne et al., 2021). Všeobecne sa v rétorike objavuje naratív núteného opustenia či vyľudňovania vidieka, v jednom prípade až genocídy. V tomto prípade však nejde o sťažnosť na globalizáciu, ale o sťažnosť na predkladanú reformu národných parkov, ktorá údajne spôsobí stratu kvalitného genetického materiálu a genocídu. Takúto rétoriku možno považovať len za istý prejav nativizmu.

Kľúčové témy

Posledná výskumná otázka zisťovala kľúčové témy v rétorike analyzovaných aktérov: *Aké sú kľúčové témy, ktoré títo aktéri používajú vo svojej rétorike vo vystúpeniach v parlamente v súvislosti s reformou národných parkov?* Kľúčové témy, ktoré sa nachádzajú vo vystúpeniach analyzovaných aktérov v parlamente v súvislosti s reformou národných parkov, a ktoré boli vytvorené na základe analýzy sú: antielitizmus neziskových a štátnych organizácií, vidiek a ľudia, a spochybňovanie odbornosti a ochrany prírody,

ktorú vykonávajú neziskové organizácie a štátne organizácie. Aktéri sa tak viac sústredia na úroveň národnej politiky.

Témy korupcie a zneužitia témy ochrany prírody zosobňujú antagonizmus voči environmentálnym a klimatickým politikám a antielitizmus, čo sú základy ideologického prístupu populizmu a pravicového populizmu (Lockwood, 2018). Prostredníctvom antielitizmu vyjadrujú aktéri sociálne konzervatívne a národnostné hodnoty a averziu voči liberalizmu. Elity považujú za liberálne, zákerné a skorumpované, ktoré sa snažia pretlačiť environmentálnu agendu – reformu národných parkov, i na úkor obyčajných ľudí na vidieku, ktorí si takúto reformu neželajú, s cieľom nahromadiť čo najviac finančných prostriedkov prostredníctvom neziskových organizácií. Prostredníctvom antielitizmu si chcú vytvoriť jednoduchý vzťah s ľuďmi na vidieku. Zároveň spochybňujú vedecké poznatky a pretláčajú osobné skúsenosti. Antielitizmus sa prirodzene vyskytuje i v ďalších kľúčových témach.

Ľudia na vidieku sú zásadnou a jedinou skupinou v definícii ‚ľudu‘ v slovenskom kontexte populizmu vzťahujúceho sa k reforme národných parkov. V rámci tejto kľúčovej témy možno hovoriť o ďalších dvoch témach: história a tradičný život. Identifikovaný populistický diskurz zdôrazňuje históriu lesníctva v regiónoch, hospodárenie v lesoch ako zdroj obživy, zručnosť a praktické vedomosti ľudí. Tradičný život je idealizovaný a romantizovaný. Antielitizmus je prítomný v súvislosti s elitami presadzujúcimi reformu národných parkov, ktorá chce vidiek o tento tradičný život pripraviť, a ľudí z vidieku vyhnať. Ekonomická pozícia, resp. štrukturálny argument najčastejšie odkazuje na stratu práce a likvidáciu vidieka. Aktéri ilustrujú reformu národných parkov ako devastačnú pre chudobný vidiek. Tvrdia, že o prácu príde tisíce ľudí, a ovplyvní to milióny ľudí – najmä negatívne – vo vzťahu k ekonomike, rodine, či sociálnej oblasti.

Spochybňovanie odbornosti a ochrany prírody je taktiež spojené s antielitizmom, ktorý je najvýraznejší voči neziskovým a štátnym organizáciám, ktoré sa venujú ochrane prírody. Tým, že poslanci v diskusii o reforme národných parkoch spochybňujú ich vedomosti a odbornosť, snažia sa ich označiť ako nelegitímnych.

Limitácie

V tejto diplomovej práci som sa zaoberala prípadovou štúdiou dvoch vybraných politických strán (konkrétne analýzou vyjadrení súčasných a bývalých členov, ktorí sa dostali do NR SR na kandidátnych listinách týchto dvoch strán) – ĽSNS a Sme rodina. Tento výskum tak dokáže vysvetliť environmentálny diskurz na Slovensku, ktorý šíria vybrané politické strany v kontexte skúmanej reformy národných parkov. Prípadová štúdia nedokáže, a nie je to ani jej cieľom, generalizovať výsledky výskumu na iné prípady či kontexty. Prípadová štúdia umožňuje skúmať sociálny fenomén v jeho reálnom kontexte a dokáže porozumieť vybranému prípadu alebo prípadom do hĺbky (Bryman, 2012; Bukve, 2019).

Výskum pomocou kvantitatívnej metódy holistického známkovania – známkovanie analyzovaných prejavov – som viedla samostatne. Kódovanie pomocou tejto metódy v predošlých výskumoch väčšinou vykonávajú dvaja až traja výskumníci (kodéri). Výskumníci pracujú samostatne (nevidia svoje hodnotenia) a finálna známka prejavu je priemerom známky každého výskumníka hodnotiaceho daný prejav. Výsledné údaje však ukazujú vysokú spoľahlivosť a validitu známkovania medzi výskumníkmi počas ich samostatného kódovania, v niektorých prípadoch zhodu 83% (Argentína), 84% (Peru), či 96% (Čile) (Hawkins & Kaltwasser, 2017).

Záver

Cieľom tejto práce bolo zistiť znaky environmentálneho populizmu na Slovensku, ktorý šírili pravicové strany, ktoré boli označené ako populistické, ktoré šírili vo vzťahu k témam ochrany prírody a klimatickej krízy vo vystúpeniach v Národnej rade Slovenskej republiky pri konkrétnom návrhu zákona, ktorý mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, tzv. reforma národných parkov. Pre tento výskumný cieľ boli vybrané dve pravicové strany, označené ako populistické expertným prieskumom, Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko a Sme rodina (Meijers, M. J. & Zaslove, A., 2021; Meijers & Zaslove, 2020).

Medzi primárne zistenia výskumu patrí, že environmentálny populistický diskurz sa v diskusii o reforme národných parkov vyskytuje. Analyzovaní aktéri vo svojej rétorike používajú koncepty antielitizmu, ktorý je najvýraznejší voči neziskovým a štátnym inštitúciám venujúcim sa ochrane prírody a ľudocentризmu, v ktorom ľud s jednotnou vôľou reprezentuje vidiecke obyvateľstvo. Jednotná vôľa je prezentovaná ako odmietanie reformy národných parkov. Zistenia potvrdzujú prítomnosť štrukturálneho argumentu (ekonomickej pozície) – ekonomickej marginalizácie ľudí, a taktiež ideologického argumentu odmietania elít v podobe vedcov a environmentalistov (Lockwood, 2018; Marquardt et al., 2022). Obsahom environmentálneho populistického diskurzu na Slovensku je taktiež vykresľovanie negatívneho vplyvu na rodinu a tradičný život (Brubaker, 2017). Nakoľko boli objektom výskumu pravicové strany, ktoré boli predtým označené ako populistické, cieľom bolo tiež zistiť či existuje spojenie populistických pravicových strán a environmentálneho populizmu. Toto spojenie sa potvrdilo na základe literatúry, ktoré vymedzuje štyri aspekty populistického radikálnej pravice, ktoré sa objavujú i v analyzovanom prípade, a to konkrétne: ekonomické poškodenie, domov a príroda („zelený patriotizmus“), národná suverenita, a nespokojnosť s vedeckým diskurzom (Schaller & Carius, 2019 v Buzogány & Mohamad-Klotzbach, 2022). Kvantitatívne zistenia poukazujú na väčšiu prítomnosť environmentálneho populistického diskurzu medzi bývalými a súčasnými aktérmi strany ĽSNS. V rétorike analyzovaných aktérov vo vzťahu k predkladanej reforme národných parkov sa tiež vyskytuje nacionalizmus vo forme podkopávania národných záujmov elitami. Do istej miery sa tiež objavuje nativizmus, v rétorike o vyľudňovaní vidieka či ohrozenia vidieka ekoterorizmom. Kľúčové témy, ktoré vo svojich vystúpeniach aktéri komunikovali boli: antielitizmus a

korupcia neziskových a štátnych organizácií, vidiek a ľudí, a spochybňovanie odbornosti a ochrany prírody, ktorú vykonávajú neziskové organizácie a štátne organizácie. Analyzovaní aktéri v kľúčových témach primárne ostávajú v domácej politike. Elity tak vo veľkej miere predstavujú národní aktéri, a nie nadnárodné či medzinárodné inštitúcie (akými sú napríklad EÚ či IPCC).

Pravicový, xenofóbny populizmus ohrozuje demokratické inštitúcie, ktoré chránia občanov pred ich zvolenými politikmi, ktorí, ak sú populistami, tak sú presvedčení o správnosti ich konania. Zároveň demonizujú všetkých oponentov, a spolu s demokratickými inštitúciami ich označujú ako nelegitímnych (Crouch, 2019). Významnosť tohto výskumu spočíva v tom, že ide o prvý komplexný pohľad na environmentálny populizmus na Slovensku. V čase klimatickej krízy, straty biodiverzity, ohrozenia ochrany prírody, je relevancia výskumu o to aktuálnejšia. Výskum bol časovo ohraničený a zber dát skončil na konci roka 2021. Odvtedy je téma ochrany prírody a klimatická kríza na Slovensku naliehavjšia, aj v kontexte environmentálneho populizmu, ktorý je v spoločnosti prítomný a rozšírený. Na základe výsledkov výskumu možno konštatovať, že populizmom môže byť spochybnená a ohrozená ochrana prírody založená na vedeckých výstupoch, a rovnako môže byť ohrozená i spolupráca štátu s neziskovými či ďalšími (štátnymi) vedeckými inštitúciami. Tento výskum je dôležitý pre porozumenie populizmu a jeho hostility voči témam ochrany životného prostredia či klímy, a rovnako pre nájdenie odpovede na populistické prejavy, ktoré umožnia pokračovať a zrýchliť tempo prijímania verejných politík na ochranu životného prostredia a zmierňovania klimatickej zmeny. V budúcich výskumoch je možné nadviazať na zistenia a koncepty tejto práce, napríklad rozsiahlejšou komparatívnou štúdiou viacerých strán, použitím iných vstupných dát, alebo v kontexte inej diskusie v rámci environmentálnej politiky. Taktiež je možné použiť zistenia tejto práce v prírodných vedách. Takýto výskum sa môže zaoberať odborným skúmaním tvrdení z pohľadu ekológie či ďalších prírodovedeckých disciplín.

Použitá literatúra

543/2002 Z. z. Zákon o ochrane prírody a krajiny. Cit 14. júl 2023, z <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-543>

Acemoglu, D., Egorov, G., & Sonin, K. (2013). A Political Theory of Populism. *The Quarterly Journal of Economics*, 128(2), 771–805.

Agentúra FOCUS. (2021). *Prieskum*. Cit 15. júl 2023, z https://www.facebook.com/mysmeles.sk/posts/4570278993079579/?comment_id=4570330059741139

Allen, M.R., O.P. Dube, W. Solecki, F. Aragón-Durand, W. Cramer, S. Humphreys, M. Kainuma, J. Kala, N. Mahowald, & Y. Mulugetta, R. Perez, M. Wairiu, and K. Zickfeld. (2018). Framing and Context. V Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J., Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, & M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield, *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty* (s. 49–92). Cambridge University Press.

Bauer, M. W., & Becker, S. (2020). Democratic Backsliding, Populism, and Public Administration. *Perspectives on Public Management and Governance*, 3(1), 19–31.

- Boecher, M., Zeigermann, U., Berker, L. E., & Jabra, D. (2022). Climate policy expertise in times of populism – knowledge strategies of the AfD regarding Germany’s climate package. *Environmental Politics*, 31(5), 820–840.
- Brubaker, R. (2017). Why populism? *Theory and Society*, 46(5), 357–385.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. Oxford University Press.
- Bukve, O. (2019). *Designing Social Science Research* (B. Hellum, Prel.). Palgrave Macmillan Cham.
- Buzogány, A., & Mohamad-Klotzbach, C. (2022). Environmental Populism. V M. Oswald (Ed.), *The Palgrave Handbook of Populism* (s. 321–340). Springer International Publishing.
- Cortes-Vazquez, J. A. (2020). In the name of the people: The populist redefinition of nature conservation in post-crisis Spain. *Geoforum*, 108, 110–118.
- Crouch, C. (2019). Post-Democracy and Populism. *The Political Quarterly*, 90(S1), 124–137.
- Černecký J., Gajdoš P., Ďuricová V., Špulerová J., Černecká E., Švajda J., Andráš P., Ulrych L., & Rybanič R., Považan R. (2020). *Hodnota ekosystémov a ich služieb na Slovensku*. ŠOP SR.
- De Cleen, B., Glynos, J., & Mondon, A. (2018). Critical research on populism: Nine rules of engagement. *Organization*, 25(5), 649–661.
- Deegan-Krause, K., & Haughton, T. (2009). Toward a More Useful Conceptualization of Populism: Types and Degrees of Populist Appeals in the Case of Slovakia. *Politics & Policy*, 37(4), 821–841.

- Dôvodová správa k zákonu č. 543/2002 Z. z. O ochrane prírody a krajiny, (2021). Cit 10. jún 2023, z <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=8286>
- Duijndam, S., & van Beukering, P. (2021). Understanding public concern about climate change in Europe, 2008–2017: The influence of economic factors and right-wing populism. *Climate Policy*, 21(3), 353–367.
- European Commission. (n.d.). *Natura 2000—Environment—European Commission*. European Commission. Cit 18. júl 2023, z https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm
- European Commission. (2020). *Infringement—Nature—Slovakia* [Text]. European Commission - European Commission. Cit 18. júl 2023, z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1232
- European Environment Agency. (2022, jún). *Global and European temperatures*. Cit 10. júl 2023, z <https://www.eea.europa.eu/ims/global-and-european-temperatures>
- Fairclough, N. (2001). *Language and Power*. London: Routledge.
- Fernández-Vázquez, J.-S., & Sancho-Rodríguez, Á. (2020). Critical discourse analysis of climate change in IBEX 35 companies. *Technological Forecasting and Social Change*, 157, 120063.
- Fiorino, D. J. (2022). Climate change and right-wing populism in the United States. *Environmental Politics*, 31(5), 801–819.
- Forchtner, B. (2019). Climate change and the far right. *WIREs Clim Change*, 10(5).

- Frič, P., & Gyárfášová, O. (2019). The Rise of the Politics of Emotions: Anti-elitism and Anti-Corruptism as Traits of Czech and Slovak Populist Parties. *Politické vedy*, 22(4), 221–246.
- Frič, P., & Pernica, B. (2022). Civil–Military Relations in the Season of Military Populism: Czechia. *Armed Forces & Society*, 0095327X221131917.
- Gális, M. (2017). *V národných parkoch bola strata lesa oproti iným územiám dvojnásobná* [Komentár 2017/12]. Inštitút environmentálnej politiky. Ministerstvo životného prostredia SR.
- Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. Blackwell Publishers.
- Getzner, M. (2009). *Economic and cultural values related to Protected Areas – Part A: Valuation of Ecosystem Services in Tatra (PL) and Slovenský Raj (SK) national parks*. WWF World Wide Funds for Nature, Danube Carpathian Programme (DCP).
- Groshek, J., & Koc-Michalska, K. (2017). Helping populism win? Social media use, filter bubbles, and support for populist presidential candidates in the 2016 US election campaign. *Information, Communication & Society*, 20(9), 1389–1407.
- Harring, N., Jagers, S. C., & Matti, S. (2019). The significance of political culture, economic context and instrument type for climate policy support: A cross-national study. *Climate Policy*, 19(5), 636–650.
- Havlík, V. (2019). Technocratic Populism and Political Illiberalism in Central Europe. *Problems of Post-Communism*, 66(6), 369–384.
- Hawkins, K. A. (2009). Is Chávez Populist?: Measuring Populist Discourse in Comparative Perspective. *Comparative Political Studies*, 42(8), 1040–1067.

- Hawkins, K. A., & Kaltwasser, C. R. (2017). The Ideational Approach to Populism. *Latin American Research Review*, 52(4), 513–528.
- Hloušek, V., & Kopeček, L. (2003). Konsolidace demokracie a hybridní režimy – slovenský a chorvatský případ. *Středoevropské politické studie / Central European Political Studies Review*, 5(4), Article 4.
- Huber, R. A. (2020). The role of populist attitudes in explaining climate change skepticism and support for environmental protection. *Environmental Politics*, 29(6), 959–982.
- Huber, R. A., Fesenfeld, L., & Bernauer, T. (2020). Political populism, responsiveness, and public support for climate mitigation. *Climate Policy*, 20(3), 373–386.
- Huber, R. A., Greussing, E., & Eberl, J.-M. (2021). From populism to climate scepticism: The role of institutional trust and attitudes towards science. *Environmental Politics*, 0(0), 1–24.
- Huber, R. A., Maltby, T., Szulecki, K., & Četković, S. (2021). Is populism a challenge to European energy and climate policy? Empirical evidence across varieties of populism. *Journal of European Public Policy*, 28(7), 998–1017.
- Huber, R. A., & Schimpf, C. H. (2017). On the Distinct Effects of Left-Wing and Right-Wing Populism on Democratic Quality. *Politics and Governance*, 5(4), 146–165.
- Chabada, T., Krajhanzl, J., Svobodová, R., & Protivínský, T. (2022). *Slovenská klima 2022. Mapa slovenskej verejnej mienky v oblasti zmeny klímy*. Katedra environmentálných štúdií FSS, Institut 2050.
- Chaisty, P., & Whitefield, S. (2015). Attitudes towards the environment: Are post-Communist societies (still) different? *Environmental Politics*, 24(4), 598–616.

- Copernicus Climate Change Service. (2023). *Record warm November consolidates 2023 as the warmest year*. Cit 20. december 2023, z <https://climate.copernicus.eu/record-warm-november-consolidates-2023-warmest-year>
- Inglehart, R. F., & Norris, P. (2016). *Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Have-Nots and Cultural Backlash*.
- Inštitút environmentálnej politiky. (2022). *Národné parky pre 21. Storočie*. Ministerstvo životného prostredia.
- IPBES. (2019). *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services* (s. 56). IPBES secretariat.
- IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report* [A Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change]. IPCC.
- IUCN. (2008). *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories* (Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 21; s. x + 86 s.). IUCN.
- IUCN. (2023). *IUCN*. Iucn.Org. Cit 17. júl 2023, z <https://www.iucn.org/>
- Jenne, E. K., Hawkins, K. A., & Silva, B. C. (2021). Mapping Populism and Nationalism in Leader Rhetoric Across North America and Europe. *Studies in Comparative International Development*, 56(2), 170–196.
- Kazharski, A. (2019). Frontiers of hatred? A study of right-wing populist strategies in Slovakia. *European Politics and Society*, 20(4), 393–405.

- Kulin, J., Johansson Sevä, I., & Dunlap, R. E. (2021). Nationalist ideology, rightwing populism, and public views about climate change in Europe. *Environmental Politics*, 30(7), 1111–1134.
- Leipold, S., Feindt, P. H., Winkel, G., & Keller, R. (2019). Discourse analysis of environmental policy revisited: Traditions, trends, perspectives. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 21(5), 445–463.
- Lockie, S. (2017). Post-truth politics and the social sciences. *Environmental Sociology*, 3(1), 1–5.
- Lockwood, M. (2018). Right-wing populism and the climate change agenda: Exploring the linkages. *Environmental Politics*, 27(4), 712–732.
- March, L. (2017). Left and right populism compared: The British case. *The British Journal of Politics and International Relations*.
- Marquardt, J., & Lederer, M. (2022). Politicizing climate change in times of populism: An introduction. *Environmental Politics*, 31(5), 735–754.
- Marquardt, J., Oliveira, M. C., & Lederer, M. (2022). Same, same but different? How democratically elected right-wing populists shape climate change policymaking. *Environmental Politics*, 31(5), 777–800.
- McCarthy, J. (2019). Authoritarianism, Populism, and the Environment: Comparative Experiences, Insights, and Perspectives. *Annals of the American Association of Geographers*, 109(2), 301–313.
- McCright, A. M., Dunlap, R. E., & Marquart-Pyatt, S. T. (2016). Political ideology and views about climate change in the European Union. *Environmental Politics*, 25(2), 338–358.

- McKean, B. L. (2016). Toward an Inclusive Populism? On the Role of Race and Difference in Laclau's Politics. *Political Theory*, 44(6), 797–820.
- Meijers, M. J. & Zaslove, A. (2021). Measuring Populism in Political Parties: Appraisal of a New Approach. *Comparative Political Studies*, 54(2), 372–407.
- Meijers, M., & Zaslove, A. (2020). Populism and Political Parties Expert Survey 2018 (POPPA). *Harvard Dataverse*.
- Mendes Motta, F., & Hauber, G. (2023). Anti-environmentalism and proto-authoritarian populism in Brazil: Bolsonaro and the defence of global agri-business. *Environmental Politics*, 32(4), 642–662.
- Mikoláš, M., Vysoký, J., Tesák, J., Tejkal, M., Klinga, P., Semelbauer, M., Bučko, J., Kaliský, M., Černajová, I., Baláž, E., Bačkor, P., Jasík, M., & Karaska, D. (2018). *Program záchrany Hlucháňa hôrneho (Tetrao urogallus Linnaeus, 1758) na roky 2018 – 2022. Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky Banská Bystrica*.
- Ministerstvo životného prostredia SR. (2019). *Zelenšie Slovensko. Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030*. Ministerstvo životného prostredia SR.
- Moffitt, B. (2016). *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*. Stanford University Press.
- Mouffe, C. (2018). *For a Left Populism*. Verso Books.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541–563.
- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press.

- Mudde, C. (2016). Populist Radical Right Parties in Europe Today. *Transformations of Populism in Europe and the Americas: History and Recent Tendencies*, 295–307.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2013). Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition*, 48(2), 147–174.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Müller, J.-W. (2016). *What Is Populism?* University of Pennsylvania Press.
- My sme les. (2021). *OSLOBOĎME NÁRODNÉ PARKY*. Cit 14. júl 2023, z <https://oslobodme.sk>
- Myrick, J. G., & Evans Comfort, S. (2020). The Pope May Not Be Enough: How Emotions, Populist Beliefs, and Perceptions of an Elite Messenger Interact to Influence Responses to Climate Change Messaging. *Mass Communication and Society*, 23(1), 1–21.
- Noury, A., & Roland, G. (2020). Identity Politics and Populism in Europe. *Annual Review of Political Science*, 23(1), 421–439.
- Ostiguy, P. (2009). The high and the low in politics: A two-dimensional political space for comparative analysis and electoral studies. *Kellogg Institute*.
- Pažma, M., & Hardoš, P. (2023). Capturing populist elements in mediated discourse: The case of the 2020 Slovak parliamentary elections. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, 9(1), Article 1.

Pedersen, O. K. (2009). Discourse Analysis. *Department of Business and Politics. Copenhagen Business School. Working Paper / International Center for Business and Politics*, 65.

Plán obnovy. (2023). *Kompletný plán obnovy*. Cit 10. január 2023, z <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/>

Plattner, M. (2010). Populism, Pluralism, and Liberal Democracy. *Journal of Democracy*, 21(1), 81–92.

Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z. z. O ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (Navrhovatelia požiadali listom z 8. Septembra 2021 o preloženie ich návrhu zákona na program nasledujúcej schôdze Národnej rady Slovenskej republiky, ktorá sa uskutoční so začiatkom 19. Októbra 2021.) (Boris Kollár vzal listom z 15. Októbra 2021 svoj podpis pod návrhom zákona späť.), 591, Národná rada Slovenskej republiky (2022). Cit 15. máj 2023, z <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&ZakZborID=13&CisObdobia=8&CPT=591>

Považan, R., Getzner, M., & Švajda, J. (2015). On the valuation of ecosystem services in Muránska Planina National Park (Slovakia). *Eco.Mont (Journal on Protected Mountain Areas Research)*, 7(2), 61–69.

Rahmstorf, S. (2004). The Climate Sceptics Potsdam Institute for Climate Impact Research. *Potsdam Institute for Climate Impact Research, Potsdam*.

- Ruser, A., & Machin, A. (2019). Nationalising the Climate: Is the European Far Right Turning Green? *Green European Journal*.
- Settele, J., Scholes, R., Betts, R. A., Bunn, S., Leadley, P., Nepstad, D., Overpeck, J., & Taboada, M. (2014). Terrestrial and Inland Water Systems. V Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, & S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (Ed.), *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (eds.)] (s. 271–359). Cambridge University Press.
- Schaller, S., & Carius, A. (2019). *Convenient Truths. Mapping climate agendas of right-wing populist parties in Europe*. Berlin: adelphi.
- Spáč, P. (2012). Populism in Slovakia. V V. Havlík & A. Pinková, *Populist Political Parties in East Central Europe* (s. 227–258). Brno, Munipress.
- Swyngedouw, E. (2011). Whose environment?: The end of nature, climate change and the process of post-politicization. *Ambiente & Sociedade*, 14, 69–87.
- Štefančík, R., & Zamborová, K. (2022). Vedecký skepticizmus v jazyku radikálneho populizmu. *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie VII. : zborník príspevkov zo 7. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie*, 389–403.

Úrad vlády Slovenskej republiky. (2021). *Plán Obnovy: Komponent 5: Adaptácia na zmenu klímy*. Cit 10. január 2023, z https://www.planobnovy.sk/site/assets/files/1063/komponent_05_adaptacia_na_zmenu_klimy_1.pdf

Van Dijk, T. A. (2015). Critical Discourse Analysis. V *The Handbook of Discourse Analysis* (s. 466–485). John Wiley & Sons, Ltd.

Vláda Slovenskej republiky. (2021). *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021–2024*. Cit 10. január 2023, z <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=494677>

Watson, J. E. M., Evans, T., Venter, O., Williams, B., Tulloch, A., Stewart, C., Thompson, I., Ray, J. C., Murray, K., Salazar, A., McAlpine, C., Potapov, P., Walston, J., Robinson, J. G., Painter, M., Wilkie, D., Filardi, C., Laurance, W. F., Houghton, R. A., ... Lindenmayer, D. (2018). The exceptional value of intact forest ecosystems. *Nature Ecology & Evolution*, 2(4), Article 4.

Weyland, K. (2001). Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*, 34(1), 1–22.

WMO. (2023). *2023 shatters climate records, with major impacts*. Cit 20. december 2023, z <https://wmo.int/news/media-centre/2023-shatters-climate-records-major-impacts>

WMO. (2022). *State of the Global Climate in 2022*. Cit 14. júl 2023, z <https://public.wmo.int/en/our-mandate/climate/wmo-statement-state-of-global-climate>

Zoznam príloh

Príloha 1

Úryvok z analýzy [NEZA_P2]

V analýze som postupovala nasledovne: po prečítaní textu ako celku, som začala priradovať/vytvárať kódy počas analýzy (žiadne kódy neboli vopred dané) k jednotlivým paragrafom. Zároveň som si pri každom analyzovanom úryvku robila dodatočné komentáre a poznámky, ktoré mi následne pomohli pri určovaní celkového skóre daného úryvku.

Prvý paragraf má priradené kódy *symbióza*, *vzťah človek-príroda*, *sentiment*, pretože odkazuje na nádhernú symbiózu prírody a človeka, Tatier – romantizovaná predstava ľudí i krajiny. Ďalšími identifikovanými kódmi sú *bezzásahové územia a likvidácia*. Poslanec tvrdí, že zavedenie bezzásahu spôsobí likvidáciu slovenských lesov. V ďalšej časti už vzbudzuje strach pomocou upozorňovania na následky reformy – nedostatočnú potravinovú sebestačnosť Slovenska. V poslednom odstavci odkazuje na polarizáciu zahraničných investorov (taktiež štátu, ktorý je ich spojenec) a súkromných vlastníkov (ktorých vyzýva, aby pozemky nepredali, lebo implicitne tvrdia, že štát nie je dobrý vlastník, a nestará sa o záujmy ľudí). V prejave zároveň vyzdvihuje slovenské lesy a bohatstvo.

Prejav bol oznámkovaný skóre 2 = obsahuje antielitizmus (voči štátu a zahraničným investorom), ľudocentrizmus (oslovenie súkromných vlastníkov, idealizácia a romantizácia ľudí), a manichejskú víziu sveta (morálne dobré a zlé udalosti, a tou zlou je práve reforma národných parkov, ktorá spôsobí zničenie lesov, tá dobrá je obraz krajiny v minulosti či Alpy a iné európske krajiny). Zároveň používa silný a bojovný jazyk, ktorým sa snaží vzbudzovať strach.

18.

Kolega, chcem na teba reagovať, ale aj ten turizmus, ktorý tu ná zaznel viackrát. **Kedy si tu bola nádherná symbióza tej prírody a človeka. Pamätám si tie**

Tatry, ako vyzerali ešte aj v minulosti, ale keď si tak porovnávam tie okolité krajiny, ktoré tu máme v Európe, tá symbióza človeka a prírody stále tuná je.

Chodte sa pozrieť do **Álp**, aké to je nádherné, aké je to krásne. Tam sú lesy, ale zelené, nie vyschnuté, také pahýle, ktoré tu nám trčia z našich lesov.

Ten **bezzásahový** prístup k našim lesom, presne tak, ako si to hovoril, **totálne zničíme naše lesy**. My tým, že Slovenská republika je na úrovni sebestačnosti v

potravínach, na úrovni nejakých 36 alebo 37 %, prosím vás pekne, to je čo za úroveň? **Za tri dni celá naša krajina celé Slovensko je vyhladované, nepríde tu**

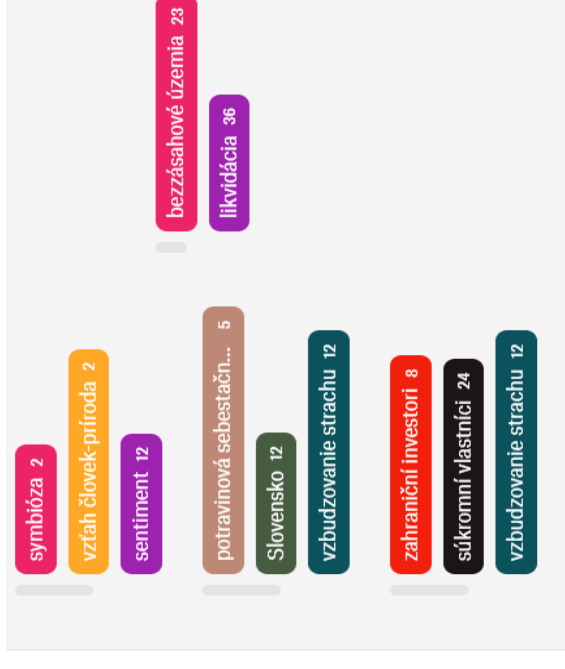
tých tisíc kamiónov denne, ktoré tu prichádzajú v potravínach a tu zomrieme od hladu. Rovnako týmto návrhom zákona pripravujete to, aby naša krajina

Slovenská republika, ktorá má dostatok dreva, vy chcete toto všetko zničiť, aby sme boli závislí ešte aj **na dovoze dreva zo zahraničia**. Všetko to zničíte,

pretože tak ako to tu odborné zaznelo, ten lykožrút, ktorý vylieta, a to sú konkrétne skúsenosti, ktoré my na Slovensku máme, chodte sa pozrieť na tie lokality,

ako vyzerajú. To sú časti mesačnej krajiny, to je čosi úplne absurdné. **A súkromných vlastníkov lesov a ja vyzývam, aby nepredávali tie pozemky štátu, lebo**

štát to odovzdá len zase súkromníkom, ale zahraničným investorom a my pridáme o tie to naše lesy a o bohatstvo.

Príloha 2

FAKULTA
SOCIÁLNÍCH VĚD
Univerzita Karlova

Bernadeta Baroková
Štúrova 17, 900 21, Svätý Jur, Slovenská republika
študijný program: Veřejná a sociální politika
3. ročník Mgr.

doc. Ing. et Ing. Eliška Vejchodská, Ph.D.
Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
C613, Jinonice, budova C

Bratislava, 25.09.2023

Žiadosť o zmenu jazyka diplomovej práce

Vážená docentka Ing. et Ing. Eliška Vejchodská, Ph.D.,

Žiadam o zmenu jazyka Diplomovej práce s názvom Environmentálny populizmus na Slovensku, pod vedením doc. Ing. et Ing. Eliška Vejchodská, Ph.D., na slovenský jazyk. O zmenu žiadam z dôvodu, že zber kvalitatívnych dát je v slovenskom jazyku.

Ďakujem za zváženie.

S pozdravom,

Bernadeta Baroková

Žádost o změnu jazyka schvaluji.

V Praze dne 25.9.2023

doc. Ing. et Ing. Eliška Vejchodská
garantka studijního programu Veřejná a sociální politika